

CHO

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἑκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

1873

ΑΙΧΜΑΤΙΣ
ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ
ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ
ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΧΝΩΝ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ

1912

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΛΕΝΗΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ ΣΑΜΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

UP 21

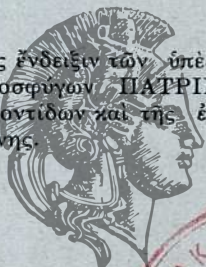
ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΧΟΤΗΤΙ
ΤΩ ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΚΥΡΙΩ
ΜΙΝΩΪ ΠΕΤΥΧΑΚΗ

Εἰς ἔνδειξιν τῶν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν
προσφυγῶν ΠΑΤΡΙΚΩΝ αὐτοῦ
φροντίδων καὶ τῆς ἐμῆς εὐγνωμο-
σύνης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗΣ
(πρόσφυξ)

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 1 Μαρτίου 1915.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ αἱματηρά καὶ φρικιαστικὴ τραγῳδία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἀπάνθρωπος νεοτουρκικὸς διωγμὸς τόσου Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκικῆς λεγομένης Αὐτοκρατορίας, ἡ διαδραμάτισις τῶσων ἀφαντάστων γεγονότων, ἡ βεδήλωσις τῶσων ἱερῶν ἡμῶν, προκαλοῦσι τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιλεκτὴν ταύτην χώραν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας πρόσφυγας ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ τυράννου κατακτητοῦ ἡμῶν.

Καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσκοπος μία περιγραφή, ἂν ὄχι ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας, τοῦλάχιστον τῶν ἐγκρίτων πόλεων, μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, τῆς Ἑλληνικωτάτης καὶ πλουσιωτάτης Ἀνατολῆς, τῶν πόλεων ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ θράσις εἶναι σημαντικωτάτη διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐν γένει τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν σταδιοδρομίας.

Μία τῶν πόλεων τούτων, μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς, ἡ ὁποία ὑπέστη τὴν ἀγρίαν καὶ βάρβαρον νεοτουρκικὴν μῆνιν εἶναι καὶ ἡ προσφιλες ΠΕΡΓΑΜΟΣ, ἡ ὁποία εἶναι ἐκ τῶν πρώτων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐπαθον ὀλοσχερὴ καταστροφὴν.

Τῆς πόλεως ταύτης, ἐν συντόμῳ, τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας ἐξέλιξιν τῆς θράσεως τῆς, ἀνέλαβον νὰ ἐκδώσω εἰς βιβλίον, χάριν τοῦ ὅλου κοινοῦ διὰ νὰ γνωρίσῃ ποῖα ἦσαν τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐπιγείου ταύτης Ἑδέμ, διὰ νὰ σχηματίσῃ μίαν εἰκόνα περὶ αὐτῶν.

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη μὲ πολλὴν ζήλον καὶ ἀγάπην ἀνταίαν πρὸς τὸ ὄνομα τῆς καὶ πρὸς τὰς τραγικὰς αὐτῆς συμφορὰς.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ περιγραφή αὕτη εἶνε ἀτελής, ἰδίως τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Ἀλλὰ τί ἡδυνάμην νὰ πράξω ἄνευ βοηθημάτων, παρὰ μ' ἓναν Στράβωνα (1) μὲ μίαν ἱστορίαν τοῦ Ν. Ράλλη (2) καὶ μὲ ὀλίγας προηγουμένας δημοσιευθείσας μελέτας μου; Αἱ ἀπὸ ἐτῶν συλλεγόμεναι διάφοροι πληροφόρια, ἰδίως τῆς συγχρόνου αὐτῆς ἱστορίας, αἱ πλούσιαι ἐπιτόπιοι σημειώσεις ὅλης τῆς περιοχῆς, δυστυχῶς ἄλλαι μὲν κατεσχέθησαν πρὸ τοῦ ἐπαράτου διωγμοῦ (μετὰ τῆς ἀλληλογραφίας μου) ὡς ἐπιλήψιμοι, αἱ δὲ κατεστράφησαν (3) κατὰ τὸν διωγμὸν, πρὸς ζημίαν αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως μας, διὸ καὶ ἡ λύπη μου εἶνε πολλῇ περισσοτέρα ἢ διὰ κάθε ἄλλην ζημίαν μου.

Γ. Κ. Χ.

1) Ὡς ὑπ' ὄψιν μου ἔχω «τὰ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας» ὑπὸ Π. Καρολίδου, 1889.

2) Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν ἔργον περὶ Περγάμου, τὸ ὁποῖον καίτοι συντόμως γεγραμμένον, εἶνε ἐμβριθές, τοσοῦτον μᾶλλον ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως 1870, ὅτε δὲν εὐρίσκοντο αἱ σημεριναὶ πηγαὶ κατόπιν τῶν ἀνασκαφῶν διὸ καὶ ἔχει ἀνακριθείας τινας ὡς πρὸς τὰ μνημεῖα τῆς πόλεως.

3) Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται, ἡ ἐξ 800 βιβλίων βιβλιοθήκη, ἡ ἐκ 500 ἀρχαίων νομισμάτων συλλογὴ καὶ ἡ ἐκ 200 ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων συλλογὴ μου.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν καὶ ἐπιβολὴν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους ἔχει ἡ ἱστορία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διότι ἡ Ἀνατολὴ κοιτῇ τῶν ὡραίων θρύλων καὶ τῶν μαγευτικῶν παραδόσεων ἐξεκόλαψε καὶ τὰς πρώτας θρησκευτικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἐλίκνισαν τοὺς πρώτους κατοίκους τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοὺς ὁμαίμονας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκυριάρχησαν ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό· εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅπου ἦν ἡ πηρὶ πόλεις ἀφνειαὶ καὶ ἄστὺ περιβοῖα, ἐγεννήθη ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ εἰς αὐτὴν ἐτόνισαν ὕμνον αἰώνιον οἱ ὑπερφύεις μουσταγωγοὶ τῶν Μουσῶν. Ὁ Ὀμήρου, ἵνα ἀναφέρω τὸν ὕμνον τῶν αἰδῶν ὅσοι ἐτόνισαν εἰς λαφευτοὺς στίχους τὰ ἔργα τῶν θεῶν καὶ τὰ κλέα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θαλλῆς ὁ Μιλήσιος ὁ πρῶτος φιλοσοφῆσας Ἕλληνας εἶναι τέκνα τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πλέσσει συμπέμπει μετὰ τὴν ἀκμὴν τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων τῶν ὁποίων ἡ μεγίστη βλῆκη καὶ πνευματικὴ ἐπίδοσις διέσπειρεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν θαλοῦσας πόλεις, ἐρυσνάς τῶν Μουσῶν Ἀκροπόλεις, καλίας σφριγῶντος ἔθνισμοῦ.

Μέχρι σήμερον ὅτε τετρακοσίετης στυγερωτάτῃ δουλωσύνῃ—ἀφίνω τοὺς προηγουμένους χαιμῶνας ἄλλων ἐπιδρομῶν—ἀπεξήρανε πᾶσαν ἱκμάδα ἀνασπάσασα ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους ἑκατοντάδας χιλιάδας Ἑλλήνων, ἐρείπια σεπτὰ ἐλθόντα εἰς φῶς διὰ τῆς σκαπάνης τῶν ἀρχαιολόγων τεκμηριώσουν τὴν ἐπίφθονον δύναμιν τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἀρχαιοτάτης, τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀνέτειλε καὶ πάλιν ὁ ἀστὴρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς Μέσους αἰῶνας καὶ τὸ Βυζάντιον κατέστη πρωτεύουσα μεγάλου Κράτους imperium universale ὡς τὸ ἀπεκάλει ὁ Ἑρρικός Δάνδολος κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς του, ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ὑπῆρχεν ἡ μεγίστη ἐναποταμίευσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἦτο ὁ γρανιτώδης προμαχὼν τῆς Ἐθνότητός μας.

Καὶ μόνον ὅτε τὸ πρῶτον οἱ Σελτσούκοι τοῦ Ἀρπ-Ἀσλάν καὶ τοῦ Μαλέκ-Σάχ καὶ κατόπιν οἱ θρησκόληπτοι μαχηταὶ τοῦ Ὁσμάν κατέκλυσαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατέθραυσαν τὰς Βυζαντινὰς στρατιάς, τότε ἐξεδηλώθησαν οἱ πρῶτοι τοῦ θανάτου σπασμοὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα μετὰ μακραιώνων δουλείαν, λαίλαπα αἰώνων χαλεπῶν ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς ἐτεκμηρίωσεν ἀξιοθαύμαστον ζωτικότητα κρατῶν ἀδυστοῦ τὴν δαῖδα τῆς παιδείας καὶ τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως ὡς ἀσπίλος ἐστία εἰς τὸ σκοτεινὸν ἄδυτον ὑπὸ παγερὸν βορρᾶν.

Σχολεῖα καλλιμάρμαρα εἰς αὐτάς τὰς ἐσχατίας τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ (1), ναοὶ καλλιπρεπέστατοι βροντοφωνοῦν τὴν μεγαλειώδη αὐταπάρνησιν τοῦ Μικρασιάτου ὁμογενοῦς καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὸ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον, τὸ πάντοτε νέον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Οἱ ξένοι, ὅχι τόσοι δυστυχῶς οἱ ἡμέτεροι, ἐμελέτησαν τὸν Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμόν καὶ διεκήρυξαν οἱ φιλέλληνες ἀπὸ τοῦ Δεβᾶ καὶ τοῦ Λενορμάν μέχρι τοῦ Γαστὸν Δεσάν ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς σφύει ἐκ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅτι τόσοι εἶναι προσηλωμένοι πρὸς τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθνικα ἰδεώδη ὅσον καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ λυτρωθείσῃ Ἑλλάδι ἀδελφοὶ του.

Τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτου ἐπίλεκτος ἀκρόπολις εἶναι ἡ πόλις τῶν Ἀιταλιδῶν ἢ Πέργαμος.

Περίδοξος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος δὲν ὑστέρει μέχρι χθὲς εἰς ἔθνικὴν δράσιν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ Νεοτουρκικὴ κατὰ ταιγίς ἐφόνευσε διὰ τῆς ἀπαισίας πνοῆς τῆς τὴν θάλλουσαν ζωὴν τῆς.

ΑΛΕΞ. ΚΟΥΦΕΤΗΣ δ. φ.
Καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μυτιλήνης

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1) Ἀναφέρω προχειρῶς τὸ ἐν Ζινδζι-δερε (Καίσαρειας) Γυμνάσιον καὶ τοῦτο ἐξ αὐτοψίας μου.

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

(*Ίστορία. — Ἀρχαιολογία. — Τοπογραφία. — Μνη-
μεῖα. — Αἰολικαὶ ἀποικίαι. — Σύγχρονος ἱστο-
ρία. — Ὁμογενὴς πληθυσμός. — Κοινοτι-
κὴ πρόοδος. — Γεωργία. — Ἐμπόριον.*)

ΜΕΡΟΣ Α^{ΟΝ}

ΙΣΤΟΡΙΑ (ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΑ) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ. ΜΝΗΜΕΙΑ.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΤΕΥΘΡΑΝΙΑΣ

Ἰδρυσὶς αὐτοῦ. Αἱ ἀποικίαι τοῦ Ἰδρυ. πρ. Χρ. αἰῶνος. Οἱ βασιλεῖς
αὐτοῦ. Ἡ πόλις Τεϋθρανία.

Α^{ΟΝ}

Κατὰ τοὺς προῖστορικοὺς χρόνος δηλ. 1400—
1300 π. Χρ. ἡ περὶ τὴν Πέργαμον χώρα ὠνομά-
ζετο ΤΕΥΘΡΑΝΙΑ.

Ἡ χώρα αὕτη περιελάμβανε τὴν Ν. Α. γωνίαν
τῆς Μεγάλης Μυσίας ἡ ὁποία κατόπιν ὠνομάσθη
Αἰολίς καὶ ἔκειτο ἀκριβῶς ἔναντι τῆς νήσου Λέ-
σθου.

Ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη Τεϋθρανία ἀπὸ
τὸν Τεϋθραντα, πρῶτον ἡγεμόνα αὐτῆς, ὅστις
ἵδρυσεν καὶ τὴν πόλιν Τεϋθρανίαν ἐπὶ τινος λό-
φου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Βραδύτερον ἡ πό-
λις αὕτη καθίσταται καὶ πρωτεύουσα κράτους, τὸ

ὁποῖον ἀμέσως κυριαρχεῖ καὶ ἐπὶ τῆς παρακειμένης χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν περιελαμβάνετο καὶ ἡ Πέργας.

Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται:

Πόθεν κατήγετο ὁ Τεύθρας καὶ διατὶ ἴδρυσεν τὸ κράτος τοῦτο; Ἀκριβὴς ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι ἀδύνατος. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτος κατήγετο ἢ ἐκ Τρωάδος ἢ ἐκ Μυσίας. Λέγεται ὅμως ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Παιδίου, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ὁ Θέσπιος, ἦτο βασιλεὺς τῆς Μυσίας. Τὸ δὲ κράτος δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ιδρύθη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὅπου συνέβησαν μέγιστα γεγονότα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἰδίως εἰς τὰ παράλια αὐτῆς, ἦτοι εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 13ου ταιούτου πρ. Χρ. γενομένας διαφορὰς ἀποικίας.

Τὸ κράτος τοῦ Τεύθραντος πάντως θὰ ιδρύθη συγχρόνως μὲ τὰς ἐν Τρωάδι καὶ Μυσίᾳ γενομένας ἀποικίας τοῦ Τεύθρου, τοῦ Δαρδάνου καὶ τοῦ Δευκαλίωνος (1444—1410 πρ. Χρ.), ὁπότε ἠναγκάσθη ἴσως ὁ Τεύθρας νὰ κατέλθῃ ἐκ Μυσίας ἢ ἐκ Τρωάδος καὶ νὰ ιδρύσῃ τὸ κράτος τοῦτο.

Κατὰ ταῦτα μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ κράτους τούτου ὁ Τεύθρας, τὸν ὁποῖον ὁ Αἰσχύλος ἀποκαλεῖ «πρῶτον ἱερέα τοῦ Καΐκου», ἔλαβεν τυχαίως ἴσως ὡς σύζυγον τὴν Αὔγην, θυγατέρα τοῦ Ἀλεοῦ βασιλέως τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Τεγέας.

Ἡ Αὔγη, λέγεται ὅτι ἀφοῦ ἠράσθη τὸν Ἡρακλέα, ἀπέκτησεν υἱὸν ὁ ὁποῖος ἐκλήθη Τήλεφος. Σχετικῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὸ 1906 ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ μαρμαρίνη βάσις μετ' ἐπιγραφῆς ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς.

Παῖδα μ' ἐκηβελέταο περὶ κλυτον Ἡρακλῆος

Τήλεφον, ὃν ποτ' ἔτικτε θεαῖς ἐναλίγκιος Αὔγη,
πατρίδι καὶ νάετῃσιν ἐπίφροσι Βητειοῖσιν
εἰκτῇρ ἀνέθεκε φίλα φρονέων Ἀμαλώιος

Pergamon 1906—1907 σελ. 404.

Κατὰ τὸν Στράβωνα (τὰ περὶ Μ. Ἀσίας Π. Καρολίδου, βιβλ. ιβ' 8, 4.) ὁ Τήλεφος ἔφθασεν εἰς τὴν Τευθρανίαν ἐξ Ἀρκαδίας μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Αὔγης ὅπου «γάμῳ δὲ τῷ ταύτης ἐξοικειωσάμενος τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν Τεῦθραντα ἐνομίσθη τε ἐκείνου καὶ παρέλαβε τὴν Μυσῶν ἀρχήν.»

Ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιον (βιβλ. ιγ' 1, 69) ὁ Ἀλεὸς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Τηλέφου ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τοποθετήσας τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον εἰς λάρνακα, ἔρριψε αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ λάρναξ τότε, προνοία τῆς Ἀθηνᾶς, ἔρριφθῇ ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Καΐκου. Ταύτην δὲ παραλαβὼν ὁ Τεῦθρας «τῇ μὲν ὥς γαμετῇ χρήσασθαι τῷ δὲ ὥς ἑαυτοῦ παιδί».

Τῷ ἀνωτέρῳ ὁ Στράβων χαρακτηρίζει ὥς μῦθον καὶ ὥς λέγει πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη τις σύμπτωσης διὰ τῆς ὁποίας ὁ Τεῦθρας ἔλαβεν ὥς σύζυγον γυναῖκα καταγομένην ἀπὸ τόσον μεμακρυσμένον μέρος δηλ. ἀπὸ τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Τήλεφος ὅστις καὶ «διεδέξατο τὴν ἐκείνου βασιλείαν».

Περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης πλεῖστα γεγονότα μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς ἀνεκτιμήτου ζωοφόρου τοῦ μεγάλου Βωμοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος, ἣτις τώρα εὑρίσκεται ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου «τὸ τῆς Περγάμου» ἐπονομαζομένῳ. Ἡ ζωοφόρος αὕτη μεταξὺ ἄλλων παριστάνει καὶ

ἐξόχους σκηνάς ἐκ τῆς προϊστορικῆς ταύτης ἐποχῆς τῆς Τευθρανίας καὶ τοῦ Περγάμου.

Ὁλόκληρον τὸ δεύτερον διάζωμα τοῦ Βωμοῦ παριστάνει τὰς περιπετείας τοῦ Ἡρώος Τηλέφου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. (1)

Ἐκ τῶν παραστάσεων τούτων μανθάνομεν 1) ὅτι ὁ Ἀλεὺς ἐρωτᾷ τὸ μαντεῖον καὶ εἶτα ὑποδέχεται τὸν Ἡρακλέα, ὅστις προσβλέπει τὴν Αὔγην καὶ εἶτα ἄλλας ἀπολεσθείσας παραστάσεις ἐν αἷς ὁ Τήλεφος ἐμφανίζεται. 2) τὴν κατασκευὴν καὶ ἀποθίβασιν τῆς λάρνακος. 3) τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους εὗρεσιν τοῦ Τηλέφου. 4) τὴν ἀποθίβασιν τοῦ Τηλέφου εἰς Μυσίαν. 5) τὸν ὑπὸ τοῦ Τεύθραντος χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου. 6) τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Τηλέφου ἀπὸ τῆς Αὔγης. 7) τὴν ὑπὸ τοῦ Τεύθραντος προσαγωγὴν τῆς Αὔγης εἰς τὸν Τήλεφον καὶ 8) τὸν διὰ τοῦ ὄψεως ἀποχωρισμὸν τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου.

Ὡς παρατηροῦμεν αἱ περὶ τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου εἰδήσεις διαφωνοῦσιν. Οὐδεμία ὁμῶς ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ Αὔγη ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Τεύθραντος, ὅτι ὁ Τήλεφος ἦτο υἱὸς τῆς Αὔγης καὶ ὅτι οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραντος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Τευθρανίας ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Στράβων (βιβλ. ΙΓ', 1, 69) «πεπίστευται δι' οὗν ὅτι ὁ Τεύθρας καὶ ὁ Τήλεφος ἐβασίλευσαν τῆς χώρας τῆς περὶ τὴν Τευθρανίαν καὶ τὸν Κάϊκον».

Ο ΤΗΛΕΦΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραντος τὴν βασι-

1) Περὶ τῆς διατάξεως καὶ σημασίας τοῦ Τηλεφείου διαζώματος ἐπραγματεύθη ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Sshrader, ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Αὐτοκρ. Γερμαν. ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου καὶ ἐν γένει περὶ τῆς φοφόρου τοῦ Βωμοῦ ὁ H. Winnefeld ἐν ἰδιαιτέρῳ τόμῳ (1910).

λείαν αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὁ Τήλεφος. Οὗτος, λέγεται, ὅτι ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ πατρὸς του Ἀργιόπην. Αὕτη, χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα, ἀπέθανεν, ὁ δὲ Τήλεφος ἐνυμφεύθη ἐκ δευτέρου καὶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα ἢ ἀδελφήν τοῦ Πριάμου Ἀστυόχην. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ Εὐρύπυλος ὁ καὶ διάδοχος τοῦ Τηλέφου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ὁ Τήλεφος διεξήγαγε καὶ διαφόρους πολέμους, οὐχὶ κατακτητικούς ἀλλὰ μᾶλλον ἀμυντικούς κατὰ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐπιδρομέων. Λέγεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκστρατεύοντες κατὰ τῆς Τροίας, πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, χάριν λεηλασιῶν, ἦλθον εἰς τὰ παράλια τοῦ βασιλείου τοῦ Τηλέφου, ὁπότε οὗτος ἤναγκάσθη νὰ ἀντιτεξέλθῃ καὶ νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν. Κατὰ ταύτην διεσκόρπισε τοὺς ἐχθρούς, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Πολυνείκους Θέσανδρον καὶ κατόπιν ἐφορμήσας κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπληγώθη ὑπ' αὐτοῦ σοβαρῶς. Ὁ Τήλεφος κατόπιν χρησιμοῦ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἀπῆλθεν εἰς Ἄργος ὅπου ἐθεραπεύθη δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τοῦ τραύματός του ὀλίγης σκωρίας ἐκ τοῦ δόρατος τοῦ Ἀχιλλέως.

Τὰ τῆς μάχης ταύτης μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦ Τηλεφείου διαζώματος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός. Οὕτω πληροφοροῦμεθα·

1) διαφόρους σκηνὰς τῆς παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν μάχης, 2) τὸν τραυματισμὸν τοῦ Τηλέφου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, 3) τὴν φυγὴν τῶν Ἀργείων εἰς τὰς ναῦς, 4) τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Τηλέφου ἐν Ἄργει, 5) τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, 6) τὴν τοῦ Τηλέφου πρὸς

τοὺς Ἀργεῖους ἡγεμόνας ὑπὲρ θεραπείας δέησιν, 7) τὴν πρὸ τοῦ βωμοῦ στάσιν τοῦ Τηλέφου μετὰ τοῦ μικροῦ Ὀρέστου, 8) τὴν ἰδρυσιν θρησκευτικοῦ θεσμοῦ ἐν Περγάμῳ καὶ 9) τὸν Τήλεφον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπιθανάτιον. Ποῦ ὅμως ἀπέθανεν καὶ ἐκηδεύθη ὁ Τήλεφος; Ἐν Ἀρκαδίᾳ ἢ ἐν Τευθρανίᾳ δὲν γνωρίζομεν.

Ο ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ

Ἀναλαβὼν οὗτος τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός του ἀνεδείχθη ἀντάξιος αὐτοῦ διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἥρωα».

Οὗτος περιελθὼν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν γειτόνων του λαῶν, κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν Κητεῖους.

Τις ὁ πανάρχαιος οὗτος λαὸς τῶν Κητείων καὶ ποῦ ἀκριβῶς κατοῦκε; Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν. Πάντως ὅμως πρὸς Β. τῆς Περγαμηνῆς χώρας καὶ ἴσως κατήγετο ἐκ τῶν παναρχαίων ἐπίσης λαῶν ἢ τῶν Κιλικίων, ἢ τῶν Μυσῶν ἢ τῶν Λελέγων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν Τρώων. (1)

Καὶ ὁ Ὅμηρος οὐδὲν λέγει περιπλέον καὶ σαφὲς ἐκτὸς τῆς λέξεως μόνον Κήτριοι (Ὀδ. Α. 521). Ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ Στράβων γνωρίζει τι «οὔτε γὰρ τοὺς Κητεῖους ἴσμεν οὔστινας δέξασθαι δεῖ» (ιβ' 1,69).

Ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, ὑπάρχει ποταμός τις ὅστις διέρχεται καὶ διὰ τῆς πόλεως Περγάμου καὶ ὀνομάζεται Κήτειος μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὁ Εὐρύπυλος προσῆλθεν ἐπικούρος εἰς τὸν Πρίαμον κατὰ προτρο-

(1) Κατὰ τὴν ἱστορίαν Ν. Ῥάλλη φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ὠνομάσθησαν Κήτριοι ἐκ τῆς Κητοῦς θυγατρὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς.

πὴν τῆς μητρός του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ κράτος τοῦτο ὑπέστη ἐπιθέσεις καὶ λεηλασίας. Τὴν μεγαλειτέραν τοιαύτην ὑπέστη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως ὅτε οὗτος ἐξεπόρθησεν εἰς τὴν περὶ τὴν Τροίαν χώραν, δώδεκα μὲν πόλεις διὰ θαλάσσης, ἔνδεκα δὲ διὰ ξηρᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο «καὶ ἡ τοῦ Εὐρύπυλου τοῦ Τηλέφου παιδός», ὡς τοῦτο λέγει καὶ ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Ὀδυσσεά «τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ ἐξελόμην» (Ίλ. I 330-1).

Ὁ Εὐρύπυλος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐφονεύθη ὑπο τοῦ Νεοπτολέμου ὡς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος «ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ ἦρω Εὐρύπυλον, πολλοὶ δ' ἄμφ' αὐτὸν ἐταῖροι Κήτειοι κτείνοντο γυναιῶν εἵνεκα δώρων» (Ὀδ. Λ 519-521).

Ὁ Εὐρύπυλος διακρίνεται ὅχι μόνον ὡς καλὸς ἡγεμὼν καὶ ἄνδρεῖος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὠραιότατος ἀνὴρ μετὰ τὸν υἱὸν τῆς Ἥρας τὸν Μέμνονα.

Τοῦτον διεδέχθη ἴσως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γρυῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν.

Κατόπιν τούτου ὅχι μόνον ἄλλον ἡγεμόνα γνωρίζομεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ασίας Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν μετὰ τὰ Τρωϊκά, οὐδὲν θετικὸν γνωρίζομεν.

Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ὑφίστατο ὡς κράτος ἀνεξάρτητον δεσπὸζον ἐφ' ὅλης τῆς παρακείμενης χώρας.

Ἡμισυν περὶ τοῦ αἰῶνα μετὰ τὰ τρωϊκὰ γνωρίζομεν ὡς ἡγεμόνα τὸν Ἀρεῖον.

Τὶς ὅμως οὗτος; Ἀγνοοῦμεν.

Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι οὗτος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου Περγάμου ὡς τοῦ-

το ἀναφέρει καὶ ὁ Παυσανίας «Πέργαμος δὲ διαβάς εἰς τὴν Ἀσίαν Ἄρειον δυναστεύοντα ἐν τῇ Τευθρανίᾳ κτείνει μονομαχήσαντα οἱ περὶ τῆς ἀρχῆς».

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο τὴν ἡγεμονίαν ἀναλαμβάνει ὁ Πέργαμος, περὶ τοῦ ὁποίου κατωτέρω. Ἔκτοτε οὐδένα ἄλλον γνωρίζομεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἥτοι 80 περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης μετώκησαν οἱ Αἰολεῖς, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον ἴδρυσαν καὶ ἄλλας πόλεις ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ καὶ πολὺ πλησίον τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ θὰ συνετέλεσαν ἴσως καὶ εἰς τὴν κατάσκησιν τοῦ Κράτους τούτου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τοῦ Κράτους τούτου, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἥτις ἦτο ἐποχὴ πολυκύμαντος καὶ πολυτάραχος, εἶναι λίαν σκοτεινὴ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἡ Τευθρανία ὑπετάγη εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ Κράτους Γύγην. Κατόπιν τούτου εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν, ἥτις ἀργότερον ἐγένετο ἰδιαιτέρα σατραπεία, φόρου ὑποτελής, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Δημαρατιδῶν. (1)

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος, ὡς διοικητὴν τῆς Τευθρανίας γνωρίζομεν τὸν Προκλῆν «Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὸς ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λάκωνος» (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβασις βιβλ. Βον 1, 3.) καὶ τὸν Εὐρυσθένην ὅστις ἦτο ἡγεμὼν καὶ τοῦ Περγάμου (Ξεν. Ἑλλην. III, 6).

(1) Οἱ Δημαρατιδαὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ ἐξορίστου βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ Τευθρανία συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἰδρυθὲν νέον Ἑλλην. κράτος τῆς Περγάμου.

Β^{ον}

ΚΑΙ ἤδη μετὰ τὰς ἀνωτέρω πενιχρὰς γραμμάς, θὰ πραγματευθῶμεν καὶ ὀλίγα περὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Κράτους τούτου, τῆς Τευθρανίας (οὗτω ὠνομάζετο καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ).

Αὕτη ἔκειτο πρὸς Ν. τῆς Περγάμου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων Ἑλαίας, Πιτάνης, Ἀταρνέως καὶ Περγάμου «διέχουσα οὐδεμιᾶς αὐτῶν ὑπὲρ ἑβδομήκοντα σταδίους ἐντὸς τοῦ Καΐκου (Στρ.ιβ'. 1, 62).

Ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο αὕτη,

Μέχρι τοῦ 1908 ἐνομίζετο ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ὡς ἀπεδείχθη τότε καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Conze.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης κατὰ τὸ 1607 ὁ P. Friedlander καὶ ὁ H. Pringheim, ἐπεχείρησαν ἀνασκαφὰς καὶ ἀνεκάλυψαν δύο εἰδῶν τεῖχοι, πολυγωνικά καὶ ἰσόδομα, τὸ ἓν ὑπὲρ τὸ ἄλλοο.

Προσέτι ἀνεκάλυψαν καὶ διάφορα ἀγγεῖα.

Τὰ τεῖχη ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους ἐποχὰς δὲν εἶνε δυνατόν, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Δαῖρπφελδ, νὰ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Περγάμου.

Ὡστεπρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ προϊστορικὴ αὕτη πόλις ἡ Τευθρανία δέον νὰ εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἄλλου μέρους καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Ἀλλὰ ποῖον τὸ μέρος τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην;

Ὁ κ. Δαῖρπφελδ, ὁ βαθὺς μελετητὴς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τῶν ἐνασχολουμένων ἰδίως εἰς γεωγραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς περιγραφάς, τοποθετεῖ τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ πλησίον χαμηλοῦ καὶ μονήρους γηλόφου Μπαξέ-τεπέ ὀνομαζομένου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται καὶ θρύμματα προϊστορικῶν ἀγγείων. Ὁ κ. Δαῖρπφελδ μετὰ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. H. Herding καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908 ἐπεχείρησε μικρὰς ἀνασκαφὰς καὶ εἰς ἕτερον γήλοφον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τώρα ὑπάρχει ἀνεμόμυλος. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἔφερον εἰς φῶς τεῖχους ἐκτισμένους ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πολλὰ τεμάχια μονοχρώμων προϊστορικῶν ἀγγείων. Πλείστα τῶν τεμαχίων τούτων κατετίθησαν εἰς τὸ ἐπιτόλιον μουσεῖον τῆς Περγᾶμου. Ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων τούτων ἀνακαλύψεων ὁ κ. Δαῖρπφελδ καθορίζει ὅτι ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία ἐπεξετείνετο καὶ ὑπεράνω τοῦ ὅλου ἐπιπέδου τοῦ προσηρημένου πρὸς νότον τοῦ Μπαξέ-τεπέ.

Ἄλλ' ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα:

Διατὶ νὰ ὑπάρχουν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Τευθρανία εἰς δύο διάφορα μέρη καὶ πολὺ πλησίον ἀλλήλων; Τὸ τοιοῦτον ὁ κ. Δαῖρπφελδ ἐξηγεῖ οὕτω πῶς.

Ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, ἐπλήρχοντο ἐρημώσεις, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀδύνατον τὴν ζωὴν ἐπὶ τῶν χαμηλῶν τούτων γηλόφων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεξετείνετο ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία.

Οὕτω οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἵδρυσαν ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς ὑψηλοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐτέ-

ραν πόλιν με τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἣτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΟΝ

Ὁ Πέργαμος. Ἰδρυσις τῆς πόλεως Περγάμου. Ἐποχὴ
Ξενοφῶντος.

Α'ον

Πρὸ τῶν τριῶν μεγάλων Ἐθνικῶν ρευμάτων τῆς Ἑλλ. φυλῆς πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν ἦτοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Ἰώνων, ἐγένοντο μικραὶ καὶ μειωνόμεναι τινὲς Ἑλλ. ἀποικίαι εἰς διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας. Μία τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ τοῦ ἡρώους ΠΕΡΓΑΜΟΥ, κατὰ τὸ 1140—1130 π. Χρ.

Ὁ Πέργαμος ἦτο εἰς ἐκτῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Νεοπτολέμου (1) καὶ τῆς ἀλλοτε συζύγου τοῦ Ἐκτώρου Ἀνδρομάχης ἦτοι ἔγγονος τοῦ Ἀχλλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ποῖος γνωρίζει ἔνεκα τίνων ἀφορμῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἡπειρόν καὶ μετὰ τινων ὀπαδῶν του Ἡπειρωτῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Τευθρανίας. Ἐκεῖ ἀφοῦ συνηντήθη μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας ταύτης Ἀρείου ἐμονομάχησε «περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῇ πόλει». Κατὰ τὴν μονομαχίαν ταύτην ὁ Πέργαμος ἐφόνευσεν τὸν Ἀρειον, κατέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἔκτισεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ταύτης ἰδίαν πόλιν ἐπὶ μιᾷ ὑψηλῆς διακλαδώσεως τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μαδαρά-δὰγ), τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ΠΕΡΓΑΜΟΝ.

Καὶ νομίσματα ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων εὑρε-

(1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου.

θέντων, φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Περγάμου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Πέργαμος κτίστης».

Παράδοσις τις λέγει ὅτι τὸ Πέργαμον ἀποκίσθη ἐξ Ἐπιδαύρου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τὸ βεβαιότερον πάντων εἶνε ὅτι ἡ προῖστορικὴ Πέργαμος εἶναι κτίσμα τοῦ Περγάμου καὶ Ἡπειρωτῶν ἀποικία.

Μετὰ τὸν Πέργαμον καὶ τὴν ἐδραΐωσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἔμελλεν εἰς χρόνους ὑστέρους νὰ ἀποβῇ ἐν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνικῶν κέντρων, ρέουσιν ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, αἰῶνες διηνεκοῦς πολέμου καὶ μάχης, αἰῶνες πολυκύμαντοι, πάντοτε ὑπὲρ Ἑθνικῆς ἀνυψώσεως καὶ ἐπικρατήσεως, ὑπὲρ ἐδραΐσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλίδων.

Καὶ τὸ Πέργαμον ὅπως καὶ ἡ Τευθρανία ὑπέστη τὰ δεινὰ ἐκεῖνα τῶν μακροχρονίων πολέμων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν νὰ μεταδώσωμεν σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίας, καθότι καὶ ἡ ἱστορία δὲν κάμνει ἰδιαιτέραν μνείαν αὐτῶν.

Ἡ Πέργαμος μεθ' ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς ἀπὸ τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ κράτους Γύγην. Κατόπιν τούτου περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας. Ὁ Ξέρξης προσέφερεν αὐτὴν ὥς δῶρον εἰς τὸν ἐξ Ἑρετρείας τῆς Εὐβοίας ἐξόριστον ἡγεμόνα Γόγγυλον, διὰ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ὑπηρεσίας του. (480 π. Χ.)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γόγγυλου τὴν ἡγεμονίαν ἀνέλαβεν ὁ Εὐρυσθένης (Ξενοφ. Ἑλλ. III, 6).

Κατόπιν τούτου ἡ Πέργαμος συμπεριελήφθη

εἰς τὴν μεγάλην σατραπείαν Κύρου τοῦ Νεωτέρου. Ὅτε οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου, τοῦτον δυνώδευσε καὶ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τοῦ Ξενοφώντος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐφονεύθη ὁ Κύρος μετὰ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνηου, ὅστις καὶ παρέλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. Τὴν στρατηγίαν τότε τοῦ ἐναπομείναντος Ἑλλ. στρατοῦ ἀναλαμβάνει ὁ Ξενοφών, ὅστις καὶ ὠδήγησεν αὐτὸν περὶ τὸ 399 π. Χ. μέχρι τῆς Περγάμου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθασεν ἐξ Ἑλλησπόντου ὁ Σπαρτιάτης καὶ στρατηγὸς Θίβρων, ὅστις παραλαβὼν τὸ στράτευμα τοῦ Ξενοφώντος ἤρχισε τὸν κατὰ τοῦ Τισσαφέρνηου πόλεμον καὶ κυριεύει τὰς πλείους τῶν πόλεων τῆς περιοχῆς ταύτης, τὴν δὲ «Πέργαμον» ἐκούσαν προσέλαβε καὶ Τευθρανίαν καὶ Ἀλίσσωνα, ὧν Εὐρυσθένης τε καὶ Προκλῆς ἤρχον οἱ ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λακεδαιμονίου».

Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Ξενοφώντος ἡ Πέργαμος ὑπέστη ἀνυπολόγιστα δεινά. Ἡ πεδιάς αὐτῆς ἦτο τὸ κέντρον τῶν Ἑλληνικῶν κατὰ τῶν Περσῶν δυνάμεων, ἡ δὲ Πέργαμος ὡς πόλις συνκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων δυναστῶν τῶν ἐν τῇ πεδιάδι πόλεων.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΗΝΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἦ ἱερῆς καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ.—Αἱ σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι τῶν βασιλέων αὐτῆς.—Ἦ ἀκμὴ τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους.—Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον.

Α 29

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ με-

γάλη αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία διηρέθη, ὡς γνωστόν, εἰς διάφορα μικρὰ κράτη. Ἐν τῶν τοιούτων τὸ καὶ σημαντικώτερον, εἶναι τὸ τῆς Περσάμου.

Ἡ Πέργᾶμος κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου προσηρτήθη εἰς τὸ Θρᾱκικὸν κράτος τοῦ Λυσιμάχου. Οὗτος τὸ ὀχυρὸν φρούριον αὐτῆς κατέστησε «γαξοφυλάκιον» Τὴν δὲ φύλαξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ χρήματος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Φιλέταιρον.

Κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους τῶν ἀλληλοσπαραγμῶν τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Φιλέταιρος «πολιτευόμενος δι' ὑποσχέσεων καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας ἀεὶ πρὸς τὸν ἰσχύοντα» (Στράβ. γ' 4, 1.) κατορθώσας ὅχι μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορα τῆς χώρας του, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἐπὶ 20 ἔτη δηλ. μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 263 π. Χ.

Τὸν Φιλέταιρον διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφοῦ ἀναιψὶς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Α', ὅστις ἐβασίλευσεν 22 ἔτη ἀπὸ τὸ 263—241 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος ἤρχιζε νὰ ἀκμάζῃ, ἡ δὲ ἰσχὺς του ἀναπτυσσομένη νὰ γίνηται τὸ φόβητρον τῶν πέριξ κρατῶν αὐτοῦ.

Εὐμένην τὸν Αὐν διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφου αὐτοῦ Ἀτταλὸς ὁ Αὐς ὅστις «καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς πρῶτος νικήσας Γαλάτας μάχῃ μεγάλῃ» (Στράβ. γ' 4, 2) περὶ τὸ 230 π. Χ. Ἐβασίλευσεν 44 ἔτη ἀπὸ τὸ 241—197 π. Χ.

Ἀτταλὸν τὸν Αὐν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β', ὅστις σπουδαίως ἐπεξέτεινε τὸ

κράτος του, τὸ ὁποῖον «πρότερον δι' ἦν τὰ περὶ Πέργαμον οὐ πολλὰ χωρία μέχρι τῆς Θαλάττης τῆς κατὰ τὸν Ἐλαίτην κόλπον καὶ τὸν Ἀδριαμυττηνὸν» (Στραβ. γ'. 4, 2.) Ἐβασίλευσεν 49 ἔτη ἀπὸ τὸ 197—159 π. Χ.

Εὐμένην τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀτταλὸς ὁ Βος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Ἀττάλλου. Καὶ Ἀτταλὸς ὁ Βος ἐφάνη καθόλα ἀντάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν 21 ἔτη ἀπὸ τὸ 159—138.

Ἀτταλὸν τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἐνηλικιωθεὶς υἱὸς Εὐμένους τοῦ Βου, Ἀτταλὸς ὁ Γος, ὅστις ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἀνάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν μόνον 5 ἔτη ἀπὸ τὸ 138—133 π. Χ. ὁπότε καὶ ἀπέθανεν ἀφήσας κληρονόμον τοῦ θρόνου διὰ διαθήκης τὴν Ρωμῆν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἀττάλου τοῦ Γου, ἄρχεται ἡ παρακμὴ καὶ κατάρσις τοῦ μεγάλου Περγαμηνοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ὁποῖον καίτοι ὑπῆρξε βραχύβιον, ἀριθμοῦν 150 ἐτῶν ζωὴν, ἐν ταῦτοις ἔδρασεν ἀξιοθαυμάστως πολιτικῶς, στρατιωτικῶς καὶ πνευματικῶς, καταλιπὼν μέχρις ἡμῶν ἀνεξίτηλα ἔργα ὅχι μόνον τοῦ εὐκλεοῦς Ἑλλ. πολιτισμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅχι μόνον τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλου τοῦ Γου ὁ Ἀριστόνικος, νόθος υἱὸς Εὐμένους τοῦ Βου «ἀντιποιοῦμενος» τοῦ Περγαμηνοῦ θρόνου ὡς «δοκῶν τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν βασιλέων καὶ διανοούμενος εἰς ἑαυτὸν ποιεῖσθαι τὴν ἀρχήν» (Στρ. ιδ'. 1, 38) ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους καὶ ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. Πολεμῶν ἐπὶ

Καὶ οὕτω καταληφθὲν τὸ Περγαμηνὸν κράτος
ὑπὸ τῶν ρωμαίων καὶ καταλυθὲν, κατέστη Ρωμαϊ-
κὴ ἐπαρχία, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ΑΣΙΑΝ «οἱ δὲ
ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν Ἀσίαν προσαγο-
ρεύσαντες ὁμώνυμον τῇ Ἠλείρῳ» (Στραβ. γ'.
4, 2).

Ἡ προᾶξις αὕτη τοῦ σφετερισμοῦ ξένων χωρῶν
καὶ ἡ κατάργησις ιδίως κρατῶν πεπολιτισμένου
καὶ ἡ ὑποδούλωσις λαῶν ιστορικῶν, οἷος ὁ τοῦ
Περσικοῦ κράτους, ἀποδεικνύεται ἀναμφι-
σβήτητως ἐπονεϊδιστος καὶ βαρβαρὸς.
Ἀλλὰ μήπως ἡ αὕτη πολιτικὴ δὲν ἐ-
πικρατεῖ καὶ τώρα εἰς τοὺς ἀπογόνους
τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων;

 $B^{2\gamma}$

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους διεξήγαγον διαφόρους πολέμους καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν κατὰ τῶν πέριξ κρατῶν. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ἀναφέρομεν τοὺς σπουδαιότερους.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Αου. 1) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Αου καὶ Σωτῆρος ἐπικαλουμένου. Παρὰ τὰς Σάρδεις (262 π. Χ.) 2) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἰέρακος υἱοῦ Σελεύκου Βου τοῦ Καλλίνικου (242 π. Χ.) 3) Κατὰ τῶν Γαλατῶν (241 π. Χ.)

Πόλεμοι Ἀπτάλου τοῦ Αου. 1) Κατὰ τῶν

Γαλατῶν, νικήσας αὐτοὺς εἰς διαφόρους μάχας. «Βασιλεὺς Ἀτταλος νικήσας μάχῃ Τολιστοβογίους Γαλάτας περὶ πηγὰς Καῖκου ποταμοῦ χαριστήριον Ἀθηνᾶ» 229—230 π. Χ. (Ἐπιγραφή). Αἱ μάχαι αὗται ἦσαν σημαντικώταται καὶ ἐπέφερον τότε παγκόσμιον ἐνθουσιασμόν. Τότε ἀκριβῶς ἔλαβεν ὁ Ἀτταλος καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως. 2) Πόλεμοι κατὰ Φιλίππου τοῦ Γου.

Ναυμαχίαι. 1) Παρὰ τὴν νῆσον Λάδην (πλησίον τῆς Μιλήτου) 2) Παρὰ τὴν Χίον.

Συμμαχία Ἀττάλου μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ 200—199 π. Χ. ἐκυρίευσεν ὁ Ἀτταλος τὴν Ἄνδρον, τὸν Ὠρεὸν καὶ κατέλαβεν ὀλόκληρον τὴν Εὐβοίαν. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Ἀτταλος παρεχέμασεν εἰς Αἰγιναν καὶ Σικεώνα τῆς Πελοποννήσου.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Βου. 1) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γου. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σέλευκος ὁ Γος ἐλεηλάτησε τὴν Ἐλαίαν, τὴν Πέργαμον καὶ τὸ Ἀδραμύτιον. Ἐν μεγάλῃ μάχῃ παρὰ τὴν Ἐλαίαν ὁ Εὐμένιος ἐνίκησε τὸν Σέλευκον καὶ τὸν ἐξεδίωξεν. 2) Δευτέρα μάχη κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, παρὰ τὴν Μαγνησίαν (190 π. Χ.)

Πόλεμοι Ἀττάλου τοῦ Βου. Οὗτος ἀφοῦ διεξήγαγε διαφόρους ἄλλας ἐπιτυχεῖς μάχας, ἐπολέμησε καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίας τοῦ Βου, ὅπου ὁ Ἀτταλος ἐνίκηθη (155 π. Χ.), ὁ δὲ Προυσίας εἰσέβαλεν εἰς Πέργαμον. Ὁ Προυσίας ἐν Περγάμῳ ἐδείχθη ἀπανθρωπώτατος. Δὲν ἐσεβάσθη οὔτε ὅσιον οὔτε ἱερόν. Πάντα τὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας κατέστρεψε καὶ κατὰ τὸν Πολύβιον «Ἀνδρὸς μὲν γὰρ ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς προσβολάς, ἀγενῶς δὲ καὶ

γυναικοθύμως χειρίσας καὶ τὰ πρὸς θεοὺς καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους μετήγαγε τὸ στρατεύμα πρὸς Ἑλλαίαν» καὶ κατόπιν εἰς Θυάτειρα.

Πόλεμοι Ἀριστονίκου. Ὁ ἀντάξιος τῶν Ἀτταλιδῶν κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ φρόνημα Ἀριστόνικος, μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλου τοῦ Γ', ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπλειτουργίας χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ὄγκον τῆς Ρώμης. Ὁ Ἀριστόνικος ἀφοῦ ἐκήρυξε τὸν κατ' αὐτῆς τίμιον ἀγῶνα, κατέλαβε πλείστας πόλεις. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας πολυάριθμος ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐπῆλθε κατὰ τῆς Λεύκης, 132 π. Χ.) ὅπου ὁ Ἀριστόνικος ἐνίκησεν, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ Ποπλίου Κράσσου ἐδόθη εἰς τὸν Ἀριστόνικον.

Μάχη παρὰ τὴν Στρατονίκειαν τῆς Καρίας 130 π. Χ. Ὁ Ἀριστόνικος μ' ὅλας τὰς νίκας ταύτας, μ' ὅλον τὸ θάρρος ὅπως συγκρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τοῦ Περγαμ. Κράτος, δὲν ἦτο δυνατόν τὸ τοιοῦτον πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς κατακτητικῆς ὁρμῆς τῆς Ρώμης. Καὶ κατὰ τὸ 130 π. Χ. ὅτε ὁ Ἀριστόνικος εὗρίσκετο εἰς Στρατονίκειαν, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ὁ ρωμαῖος Ὑπατος Μάρκος Πεπέρνας μετὰ πολλῶν δυνάμεων καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀριστόνικον «κατέλυσε τὸν πόλεμον, ζωγρία λαβὼν τὸν Ἀριστόνικον καὶ ἀναπέμψας εἰς Ρώμην, ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατέστρεψε τὸν βίον».

Συνεπεία τῶν νικηφόρων τούτων πολέμων καὶ τῆς διπλωματικῆς ἱκανότητος τῶν Ἀτταλιδῶν, τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ἐπεξετάθη ἀπὸ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου καὶ τοῦ Βυθυνικοῦ ὅρους τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς Κιλικίας ἤτοι τῶν παραλίων τῶν κειμένων ἀπέναντι τῆς Κύπρου. Ἀκριβῶς δὲ

τὸ Περγαμηνὸν Κράτος περιελάμβανε τοὺς σημερινούς νομούς· α) μέρος τοῦ νομοῦ Ἀνδριανουπόλεως, β) τὴν διοίκησιν Βίγας ἢ Ἑλλησπόντου, γ) ὁλόκληρον τὸν νομὸν Ἀϊδινίου (ἢ Σμύρνης), δ) τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ νομοῦ Προύσης, ε) μέρος τοῦ νομοῦ Ἰκονίου καὶ στ) τὰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Γον

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους ὄχι μόνον ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος τῶν μετὰ θαυμασίας συνέσεως καὶ δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξωράϊζον καὶ ἐξευγένιζον τὰ πάντα. Μετέδιδον εἰς τὸν λαόν τῶν δυνάμιν πνεύματος καὶ ἰδεᾶς φιλοκάλους, διὸ καὶ ἐπιμήθησαν παρ' αὐτοῦ προσηκόντως καὶ ἀπῆλανον θεῶν τιμῶν. Τοιοῦτων τιμῶν ἀπῆλανον καὶ παρ' ἄλλων λαῶν ἰδίως τοῦ Ἑλληνικοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ἔνδειξιν ὑψίστης τιμῆς ἀνεκήρυξαν καὶ 13ην φυλὴν τὴν Ἀταλλίδα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τιμᾷ ὑπερβαλλόντως τοὺς Ἀταλλίδας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησε θαυμαστὸν καὶ ἀθάνατον τὸ Περγαμηνὸν κράτος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνεβίβασε τὴν Πέργαμον μέχρι τῆς 3ης βαθμίδος τῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς δόξης (1) εἶναι ἡ ἔνθερμος καὶ ζωηροτάτη ὑποστήριξις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἰδρύθησαν Γυμνάσια καὶ ἀνώτεραι σχολαὶ ὡς φιλοσοφικαί, ἰατρικαί, καλλιτεχνικαί, μουσικαὶ καὶ Ἀ-

(1) Τὴν πρώτην βαθμίδα κατεῖχον αἱ Ἀθηναὶ καὶ τὴν δευτέραν ἡ Ρώμη.

καδημίας. Ἐν ἀπὸ τὰ μέγιστα μνημεῖα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδοξάσθη τὸ κοινὸν τῆς Περγάμου εἶναι ἡ σύστασις τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἐκ δερμάτων Περγαμηνῆς, ἣτις προὔτιμήθη τοῦ Αἰγυπτιακοῦ παπύρου καὶ διὰ τὴν στερεότητα καὶ διὰ τὸν πολὺν προχειρότερον σχηματισμὸν βιβλίων ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Συνεπεία τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἡ Περγαμηνὴ Βιβλιοθήκη ηὔξήθη εἰς 200 χιλ. τόμους. Κατὰ τὴν περίλαμπρον ταύτην ἐποχὴν ἐν Περγάμῳ ἀνεφάνησαν πλεῖστοι λόγιοι καὶ σοφοί, ἐκ τῶν ὁποίων προχείρως ἀναφέρομεν τὸν ποιητὴν Μουσαῖον, τὸν ρήτορα Ἀπολλόδωρον, τὸν Διονύσιον τὸν Ἀττικὸν ἐπικληθέντα, τὸν γεωγράφον Μένηπον, τὸν ἱστορικὸν Καρύστιον, τὸν ἀκαδημαῖκόν Ἀγησίνοον τοῦ Ἰατρῶν Στράτιον, Στρατόνικον καὶ Ἀπολλώνιον, τὸν ἀνατόμον Σάτυρον, τὸν φαρμακοποιὸν Μέννιον, τὸν φιλόσοφον Ἀθηνόδωρον, διευθυντὴν τῆς βιβλιοθήκης, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς τῶν γραμματικῶν Κράτητα, τὸν γεομέτρην Ἀπολλώνιον καὶ ἄλλους.

Ἡ γλυπτικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ἐν γένει καλλιτεχνία ἦτο ἀφαντάστως ἀνεπτυγμένη ἐν Περγάμῳ.

Λέγεται μάλιστα ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμασεν ἡ καλλιτεχνικὴ Σχολὴ τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ρόδου, ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἐν παρακμῇ. Τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον τῆς Περγάμου ἐθεωρεῖτο μετὰ τῶν πρώτων. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα πλεῖστα ἔργα ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ Μουσεῖα τῆς Περγάμου, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ἀθηνῶν,

τῆς Νεαπόλεως, τῆς Φλωρεντίας, τῆς Ρώμης, τοῦ Λούβρου. τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου, τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλουσιώτατα μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, κινουῦσιν ἀμέριστον τὸν θαυμασμόν τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἡ ἐν Βερολίῳ Γιγαντομαχία, τὸ ἄφθιτον τοῦτο καλλιτεχνικὸν μεγαλουργημα τῆς Περγάμηνης Τέχνης, ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πλήρης συνθέτων εἰκόνων καὶ παραστάσεων ἀνάγλυφος ζωοφόρος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός, ὁ ἐν Κων)πόλει χαριέστατος εἰς φυσικὴν τέχνην ὁλόχρυσος στέφανος, ἡ χαριεστάτη καὶ μὲ ζωντανὰς γραμμὰς ἀνάγλυφος χορεύτρια καὶ πλεῖστα ἄλλα εἶναι τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Περγάμου.

Παῖδρον κρατοῦν περιστερὰν. (Ἐν τῷ Μουσείῳ Περγάμου).

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου ἦτο ἐν ἀπέραν-

τον καλλιτεχνικὸν Μουσεῖον. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν οἰκοδομηθέντα μνημεῖα διέμεναν κατὰ πάντα τὸν χρόνον τὰ μέγιστα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ γλυπτικὰ μεγαλουργήματα καὶ τὸ θαῦμα τῶν κατόπιν αἰώνων.

Ἐπὶ τῶν ἐξόχων τούτων καλλιτεχνικῶν ἔργων εἰργάσθησαν οἱ κράτιστοι τῶν γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων.

Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὸν Πυρόμαχον, τὸν περίφημον Ἀλκαμένην, τὸν Καφισόδοτον, τὸν Ἀγέσανδρον, τὸν Πολύδωρον, τὸν Μενεκράτην, τὸν Φιλόμαχον, τὸν Ὀρέστην τὸν Θεώρητον, τὸν Ἐπίγονον, τὸν Βούπαλον, τὸν Ὀνάταν, τὸν ζωγραφὸν Πυθαγόραν, τὸν Μελάνιππον, τὸν Νικήταρον, ὅστις κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον Φὸν Σάλις ἀποδεικνύεται μέγα Περγαμηνὸς καλλιτέχνης, διότι ἐγνώριζε νὰ μεταδίδῃ ζωὴν καὶ ὠραιότητα εἰς τὰ ἐν πλήρει κινήσει παριστανόμενα ἔργα του καὶ ἄλλους.

Ὁ Φὸν Σάλις ἐν τῇ Περγαμηνῇ καλλιτεχνικῇ Σχολῇ, διέκρινε τὸν λεγόμενον «ρεαλισμόν, ἥτοι τὴν τέχνην ἣτις πάντοτε τείνει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως ἄλλοτε ἡρέμου καὶ ἄλλοτε ζωηρᾶς».

Καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν δὲν ὑστέρησε τὸ Περγαμηνὸν Κράτος. Ὡς ἐκ τῆς προαγωγῆς ταύτης κατέστη πλούσιον. Ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐμπορικὴ κίνησις ἦτο ζωηροτάτη. Μόνον ἐν τῇ ἀκροπόλει ὑπῆρχον δύο Ἀγοραὶ ἡ Ἀνω καὶ ἡ Κάτω, αἱ ὁποῖαι διηροῦντο κατὰ τὰ πωλούμενα εἶδη εἰς δύο διάφορα τμήματα.

Τὰ βιομηχανικὰ ἰδιόρρυθμα προϊόντα τῆς Περγάμου κατέστησαν περιζήτητα εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

Αἱ περγαμιναὶ μετάξιναι ἐσθῆτες, αἱ ὀνομαζό-

μεναι Ἀτταλικάι ἦσαν περιζήτητοι ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Ἀθήναις. Διὰ τὰ Περγαμηνὰ ταῦτα βιομηχανικὰ προϊόντα Ἀτταλος ὁ Βοσ ἴδρυσεν ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέραν Στοάν.

Ἐν Περγάμῳ ὑπῆρχε καὶ δημοσία Τράπεζα, ἣτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς ὁποίας μακροσκελὲς διάταγμα ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸ 1900 (Pergamon 1900—1901 σελ. 78).

Οἱ Ἀτταλίδαι δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἀλλ' ἴδρυσαν καὶ πόλεις ὡς τὴν Φιλειταιρίαν, τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν Στρατονεϊκίαν (παρὰ τὸν Κάϊκον), τὸ Εὐμένειον, τὴν

Γυναικεία μαρμαρίνη προτομή ρωμαϊκῆς τέχνης.
(Ἐν τῷ Μουσείῳ Περγάμου).

Φιλαδέλφειαν, τὴν Ἀττάλειαν καὶ ἄλλας. Τῶν πόλεων τούτων δύο μόνον ὑπελείφθησαν μέχρις ἡμῶν θυγατέρες τῆς εὐκλεοῦς Περγάμου ἡ

Φιλαδέλφεια καὶ ἡ Ἀττάλλεια καλῶς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑφιστάμεναι καὶ μετὰ τὴν θύελλαν τοῦ Νεοτουρκικοῦ διωγμοῦ, ὡς προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρασίας, μὲ τοὺς διαπρεπεῖς αὐτῶν Μητροπολίτας.

ΕΝ ΓΕΝΕΙ ἡ πνευματικὴ, ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους ἦτο σπουδαιοτάτη καὶ ἄνωτέρα τῆς τῶν λοιπῶν τότε κρατῶν. Διὰ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ Πέργαμος κατέστη Μητροπόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ τέχνῃ. Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς Περγάμου κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνυψώθη εἰς τὴν προεδρείαν ὑπὲρ τὰς ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, λογίζεται ἡ σπουδαιοτέρα, ὅτι καὶ δικαίως αὕτη πρέπει νὰ ὀνομάζεται Χρυσοῦς αἰὼν τῆς Περγάμου.

Ἡ Πέργαμος εἶχε σειρὰν διαφόρων καὶ ποικίλων νομισμάτων χαλκῶν, ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν μὲ διαφόρους καὶ πολλοὺς τύπους, ἅτινα κέκηνται σπουδαῖον ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον. Τὰ πλεῖστα σχεδὸν τῆς περιόδου τῶν Ἀτταλιδῶν, φέρουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλεταίρου, τὰς κεφαλὰς Ἀθηνᾶς, Ἀσκληπιοῦ, Ἀπόλλωνος καὶ Δήμητρος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Φιλεταίρου» καὶ μὲ παραστάσεις συμβολικάς.

Ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Βου ἐκόπησαν 4)δραχμα μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰδίου καὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Βασιλέως Εὐμένους».

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.—Χριστιανικὴ καὶ Τουρκικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.—Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.—Αἱ ἀρχαὶ οὐκ ἀπομνημονεύονται τῆς πόλεως.

Α'ον

“Οτε ὀριστικῶς πλέον τὸ Περγαμηνὸν Ἑλληνικὸν Κράτος κατελύθη ὑπὸ τῆς τότε κοσμοκρατείας Ρώμης, μετὰ τοῦ Ὑπάτου Μανίου Ἀκυλλίου ἔφθασαν εἰς Πέργαμον καὶ δέκα ἄλλοι πρεσβευταί, οἱ ὅποιοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς διοικήσεως τῆς νέας ταύτης κτήσεως, ἥτις ὡς ἀνεφέραμεν καὶ ἀνωρέρω ἔλαβε «τὸ προσημαντικὸν τοῦ μέλλοντος ὄνομα τῆς Ἀσίας» ὄνομα τὸ ὅποιον ἐμπερικλείει τόσας ἀγνὰς ἡμῶν ἐθνικὰς παραδόσεις, τόσα ἐθνικὰ ἡμῶν ἰδεώδη καὶ μεγαλεῖα, ἅτινα πρὸς στιγμὴν διακυβεύονται.

Τὸ πολίτευμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης φαίνεται ὅτι δὲν μετεβλήθη οὐσιωδῶς. Ἐκυβερνᾶτο διὰ δημοτικῆς Ἀρχῆς τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς διοικητοῦ, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον ἢ «Στρατηγός» ἢ «Πραίτωρ» ἢ «Ὑπατος» ἢ «Ἀνθύπατος» ἢ «Ἀσιάρχης» ἢ «Γραμματεὺς» ἢ «Γυμνασιάρχης», ὡς ταῦτα μανθάνομεν ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεκαλύφθησαν καθ’ ὅλην τὴν πόλιν τῆς Περγάμου.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐκυβερνήθη καλῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων καὶ κατὰ τὸ 89 π. Χ. ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ’ βασιλέως τοῦ Πόντου, ὅστις κατώρθωσεν ἐπὶ 3 ἔτη νὰ εἶναι κύριος καὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ὁ Μιθριδάτης εἰς τὴν Πέργαμον μετέφερε καὶ τὴν ἔδραν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέταξε καὶ ἐσφάγησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ’ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν 80 χιλ. Ρωμαῖοι. Κατὰ

τὸ 85 π. Χ. εὗρισκόμενος ὁ Μιθριδάτης ἐν Περ-
γάμῳ καὶ πολεμῶν κατὰ τοῦ Ρωμαίου στρατη-
γοῦ Γαίου Φλαβίου Φιμβρία, ἀπεκλείσθη εἰς Πι-
τάνην καὶ ἀφοῦ ἐνικήθη ἠναγκάσθη νὰ συνθηκο-
λογήσῃ καὶ οὕτω ἡ Ἐπαρχία τοῦ Περγαμηνοῦ
Κράτους περιήλθε καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν Ρω-
μαίων ἵνα ἡ «τελευταία αὕτη ἀναλαμπὴ τῆς σβε-
νυμένης ἐστίας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμά-
των, ἡ τελευταία αὕτη ἀναζωογόνησις τῆς θνη-
σκούσης Ἑλλάδος» καλυφθῇ ὑπὸ βαρυτάτου πέ-
πλου ἴσως διὰ παντός.

Υπεδουλώθη λοιπὸν τὸ Περγαμηνὸν Κράτος,
ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν πτέρ-
ναν δεσπότη κατακτητοῦ.

Ὅποια ὅμως δόξα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτι-
σμόν; Ὅποια τιμὴ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς
τὴν ἐθνικὴν μας αἴγλην;

Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ ἦτο τόσο ἐρριζωμένη
εἰς τὸν Περγαμηνὸν λαόν, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι ἂν
καὶ νικηταὶ ἐνικήθησαν ὅμως ἠθικῶς καὶ πνευμα-
τικῶς καὶ ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψωσι πρὸ τῆς
κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ὑ-
ποδουλωθῶσι πνευματικῶς ὑπὸ τῶν ὑποδούλων
τῶν, ὅπως καὶ οἱ τοῦρκοι.

Ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος μεταξὺ ἄλλων ἐπιτί-
μων ἀστικῶν τίτλων, τοὺς ὁποίους προσένειμεν
εἰς τὴν Πέργαμον, προσένειμε καὶ τὸν ἑξῆς «ἡ
πρώτη τῆς Ἀσίας Μητροπόλις», ὅστις τυγχάνει
λίαν χαρακτηριστικός.

Καὶ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ταύτης κατακτήσεως ἀ-
νεφάνησαν σπουδαῖοι Περγαμηνοὶ λόγιοι καὶ ἐ-
πιστήμονες ὡς ὁ Μιθριδάτης ὁ Μηνοδό-
του, ὁ ρήτωρ Ἀπολλόδωρος, ὁ περίφημος

σοφιστῆς Ἀριστοκλῆς, ὁ φιλόσοφος Κράτιππος, ὁπαδὸς τῆς περιπατικῆς σχολῆς, οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ μαθηματικοὶ Νίκων, πατὴρ τοῦ Γαληνοῦ καὶ Αἰλησίδοτος ὁ Περᾶος, ὁ ὁδοντοῖατρος Ἀντίπας ὁ κατόπιν ἱερομάρτυς Ἐπίσκοπος Περγάμου, ὁ Γαληνὸς ὁ γίγας τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὁ Ὁρειβάσιος μέγας ἱατρός καὶ φαρμακολόγος, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος ἱατρός, ὁ ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ καταπτώσει καὶ ληθάργῳ τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

Ἡ Ρωμαϊκὴ αὕτη ἐπαρχία ἐξηκολούθει νὰ διοικεῖται κατὰ τὸ προηγούμενον δημοκρατικὸν Ρωμαϊκὸν σύστημα μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἐπιτελεῖται ἡ τελεία αὐτῆς παρακμὴ ἐννεατῶν πολυταράχων καὶ μαρτυρικῶν ἐκείνων χρόνων ἐξ ἀφορμῆς τῶν θρησκευτικῶν περιπετειῶν τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν.

Βον

Ἡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ἢ Βυζαντιακὴ ἐποχὴ ἀρχεῖται κυρίως, ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε τὸ «περὶ ἀνεκτηκότητος διάταγμα», διὰ τοῦ ὁποίου κατεπαύετο ὁ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς (313 μ. Χ.) μέχρι τῆς καταλήψεως τοῦ πλείστου μέρους τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν (1338) καὶ κατόπιν ὀλοκλήρου αὐτῆς ὑπὸ τῶν τούρκων (1392). Περὶ τῶν περιπετειῶν τῆς παρακμῆς τῆς Περγάμου κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς, Σελτζουκικοὺς καὶ Τουρκικοὺς χρόνους δὲν γνωρίζομεν, καθότι οὔτε καὶ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, οὔτε καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἰκα-

νότητα, καθ' ὅτι καὶ αἱ εἰδήσεις εἶναι ἐλλιπεῖς. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ πόλις ὁλονὲν περιωρίζοντο ἕως ὅτου ἔπαυσαν νὰ κατοικῶνται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη ἐν Περγάμῳ κατὰ τὸ 60—65 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀντίπα. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἀφοῦ συνέστησε καὶ τὴν τρίτην Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πρῶτον αὐτῆς Ἐπίσκοπον τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ὅστις ἀπέθανε διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου κατὰ τὸν δεῦτερον διωγμὸν τῶν χριστιανῶν.

Μετὰ τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ἀνῆλθον καὶ ἄλλοι διαδοχικῶς εἰς τὸν Ἐπισκοπικὸν Θρόνον τῆς Περγάμου ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν πάντας ὅσους γνωρίζομεν. Οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Γάϊος, Θεόδοτος, Εὐσέβιος, Δρακόντιος, Βαρλάαμος ἢ κατ' ἄλλους Βαρλάμειος, Φίλιππος, Εὐτρόπιος, Ἰωάννης, Θεόδωρος καὶ Βασίλειος.

Ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Περγάμου διετηρήθη ὡς φαίνεται, μέχρι τοῦ 12ου μ. Χρ. αἰῶνος, ὁπότε προήχθη εἰς Μητροπόλιν, κατατασσομένη εἰς τὸν 19ον Μητροπολιτικὸν Θρόνον τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὡς Μητροπολίτας γνωρίζομεν μόνον τοὺς κατωτέρω. Τὸν Μεθόδοτον, τὸν Γεώργιον, περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ὅτι ἐν ὑποθέσει τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου Ἀρσενίου μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Μυτιλήνης ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς συνεδριάσεως τελευταῖος (τοῦ Περγάμου Γεωργίου) καὶ τὸν Ἀρσένιον, ὅστις ἤκ-

μασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ἡ Μητρόπολις τῆς Περγάμου κατηργήθη ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τοῦ Νείλου ἀκριβῶς τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1387, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου.

Ἡ Πέργαμος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτσουκιδῶν τῷ 1336. Μετὰ 62 δὲ ἐτῶν κατοχὴν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ τοῦ Κεραυνοῦ ἤτοι κατὰ τὸ 1398. Λέγεται ὅτι ὁ Βαγιαζίτ εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν τῆς πόλεως, διὸ καὶ αὐτηῦπέστη πλείστας καταστροφάς. Τὰς μεγαλειτέρας ὁμως τοιαύτας ἢ μᾶλλον τὴν τελείαν καταστροφὴν αὐτῆς ὑπέστη κατὰ τὸ 1402 ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, ὁπότε βεβαίως ἐξέλειπε καὶ αὐτὴ ἡ Κοινότης, ἡ ὁποία ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐνδοξα αὐτῆς λείψανα, ἵνα ἀναστηθῇ καὶ πάλιν μετὰ παρέλευσιν πολλῶν δεκάδων ἐτῶν ἀρχαία, σφριγῶσα καὶ μὲ δύναμιν τὰ ἀνυψωθῇ εἰς ἐμπρέπουσαν θέσιν ἀναλόγως τῶν σημερινῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐνδόξου μεγαλείου αὐτῆς.

Γον

Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ τῆς Περγάμου ὑψοῦται ἐν μέσῳ δύο κοιλάδων τῆς τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ Κητείου. Τὸ ὄρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Ἀκρόπολις εἶναι μία διακλάδωσις τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μάδαρα-δὰγ) τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα «στροβιλοειδὲς εἰς ὀξεῖαν κορυφὴν ἀπολήγον». Τὸ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψος αὐτοῦ εἶναι 335 μέτρα, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει περὶ τὰ 36,000 μετρα. Διαιρεῖται δὲ φυσικῶς αὕτη εἰς 4 κλιμακῆδὸν ἰσοπεδῶματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν τὰ μνημεῖα τῶν Ἀτταλιδῶν καὶ τὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ὁ ἥρωες Πέργαμος, ὡς γνωρίζομεν, ἵδρυσεν τὸ ὁμώνυμον φρούριον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἐν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνικῶν κέντρων. Τὸ φρούριον τοῦ Περγάμου περιῆλθεν, ὡς γνωστόν, εἰς διαφόρους λαοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχάς, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅποτε πλέον ἄρχεται νέα ζωὴ, νέα περίοδος, ὅλως διάφορος τῶν προηγουμένων, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τῆς Ἀκροπόλεως πλέον, ἥτις κατέστη, χάρις τῶν μεγαλοῦδεατῶν Ἀτταλιδῶν, ὁ πυρὴν τῆς πόλεως, ἡ καθ' ἑαυτοῦ πρωτεύουσα τοῦ Περγαμηνοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ἱερὸν ἑκτεταμένον τῆς λατρείας καὶ θεῶν καὶ ἐπιστημῶν, διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἱδρύσεως καλλιμαρμάρων καὶ περιλάμπρων μνημείων.

ΚΑΙ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ Ἀκρόπολις διετήρησεν τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα. Ἐπὶ τῶν χρόνων μάλιστα τούτων ἐπῆλθον πολλαὶ μεταβολαί, κατέστη πλουσιωτέρα καὶ θαυμασιωτέρα διὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ ἄλλων μνημείων.

ΕΠΙ τῶν βυζαντινῶν χρόνων οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν, παρὰ μόνον παραμορφώσεις καὶ καταστροφάς. Μετὰ τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα ἱδρύθησαν πολλαὶ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 10ου μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς, πρὸς τὸ μέρος τῆς ἄνω Ἀγορᾶς, ἐκτίσθη μέγα τεῖχος ἐκ τεσσάρων μέτρων πάχους διὰ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθησαν λίθοι καὶ μάρμαρα τῶν ναῶν καὶ βωμῶν, ἰδίως τοῦ μεγάλου βωμοῦ τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ἄπασαν τὴν ζυφοφόρον ἐνετείχισαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο τεῖχος. Καίτοι ἐπῆλθον πολλαὶ καταστροφαὶ ἵνα κτισθῇ τὸ τεῖ-

χος τούτο, ἐν τούτοις δι' αὐτοῦ διεσώθη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιφήμου ἐκείνης ζωοφόρου, ἥτις οὕτω διετέλει ἐπὶ αἰῶνας κεκρυμμένη καὶ θὰ ἀπώλετο ἀνυπερθέτως διὰ παντὸς ἐὰν ὁ φανατισμὸς τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐπρολάμβανε νὰ μᾶς διασώσῃ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς Περγαμ. Τέχνης.

ΕΠΙ τῶν τουρκικῶν χρόνων ἄρχεται ἡ τελεία καταστροφή αὐτῆς. Ὅτι διεσώθη ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, κατεστράφη ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ πρώτη αὐτῆς κλασικὴ μορφή παρεμορφώθη τελείως καὶ κατεκαλύφθη ὑπὸ χωμάτων καὶ ἐρείπίων. Τὰ περιωθέντα ὡς ἐκ τύχης ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα ἢ κατεκεραματίζοντο ὡς περικλείοντα νομίσματα ἢ μετεβάλλοντο εἰς ἄσβεστον εἰς αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν. Τοιοῦτοι κἀμῖνοι ὑφίσταντο 18 πρὸ 60—70 ἐτῶν καὶ θὰ ἐξηκολούθει ἴσως τὸ ἀπαίσιον καὶ βάρβαρον τοῦτο ἔργον ἂν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀμπὺλ Ἀζίζ, δὲν ἐξεδίδετο ἰδιαίτερος νόμος περὶ ἀρχαιοτήτων.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ κατόπιν τοσούτων καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων, κατόπιν τοσαύτης ἐπιχώσεως καὶ καταπτώσεως, ἔμεινεν ἀρκετὰ ἔτη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντος ἄσβεστοποιου καὶ ἀμαθοῦς ἢ περιέργου ἐπισκέπτου μέχρι τοῦ 1870, ὁπότε ἀνέτειλεν ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα δι' αὐτήν, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον οἱ ἐκ συστήματος θαυμάσται τοῦ ἀρχαίου κόσμου νὰ ἀναπολήσωσιν ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς ταύτης κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως τὴν ὄψιν 2)χιλιετοῦς περίπου παρελθόντος, νὰ ἀνασκάψωσιν αὐτήν καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσωσι τὸ πραγματικὸν καὶ ἀρχικὸν αὐτῆς σχέδιον.

Τὴν ἀφορμὴν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, κατὰ

τὸν ὑπὸ τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Βασιλικῶν Μουσείων συνταχθέντα Ὁδηγὸν τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ἔδωκεν ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων Κάρολος Χούμαν (Humann), ὅστις τὸ 1873, εὕρισκόμενος ἐν Περγάμῳ ἀπέστειλεν εἰς Βερολίνον τὰ πρῶτα τεμάχια μεγάλων ἐξεχόντων ἀναγλύφων. Κατά τινα ὅμως ἄλλην πληροφορίαν, τὴν πρῶτην ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ λόγιος Περγαμηνὸς Νικόλαος Ράλλης, ἰατρός, διὰ τῆς ἀνακαλύψεως μεγάλου τεμαχίου τῆς Γιγαντομαχίας. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἔπεμψεν εἰς τὸν ἐν Κων)πόλει Καραθεοδωρῆ, τὸ ὁποῖον κατόπιν οὗτος ἐδώρῃσεν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κων)πόλεως. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, ὡς μανθάνομεν ἐκ τινος ἐπιταφίου λόγου (1), ἤτησεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις, ἡγεῖσθαι δὲ ὁ Σύλλογος ἐν ἀλληγορικῇ ἀνταποκρίσει συνεδρίασις προσεξάρχοντος τοῦ ἀειμνήστου Ἡρ. Βασιλάδου νὰ χορηγήσῃ, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ σπουδαίου διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς διπλωματίας ἐγερθέντος καὶ συνδεθέντος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐν τῷ Βερολινεῖ συνεδρίῳ τῷ κατὰ τὸ 1877 λαβόντι χώραν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ, ἵνα οἱ Γερμανοὶ ἐνεργήσωσι ἐνταῦθα ἀνασκαφάς.».

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τὸ 1878 μετὰ διακοπῶν μέχρι τοῦ 1886, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας ὁ Χούμαν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Μουσείων, τῇ συμπράξει καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὡς τῶν W. Diest, E. Fabricius, C.

(1) Ἐπιτάφιος ἀπαγγελθεὶς εἰς Νικ. Ράλλην τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ν. Π. Μεταξᾶ.

Schuchhardt, F. Gräber καὶ ἄλλων ἰδίως ὅμως τῶν R. Bohn καὶ Ἀλεξ. Conze, τῶν ὁποίων ἡ συμμετοχὴ ἦτο διαρκῆς καὶ λίαν ἀποτελεσματικὴ. Κατὰ τὴν Κολοσσιαίαν ταύτην ἐργασίαν, ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα ὅσα κινητὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας, τὰ ὅποια τεθέντα εἰς 400 καὶ πλέον κιβώτια μετεφέρθησαν εἰς Βερολίνον. Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις διὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἐδαπάνησε πλεόν τῶν 350 χιλ. μάρκων. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπέναντι τοῦ σεβαστοῦ τούτου ποσοῦ ἀρκούντως ἀπεξημιώθη διὰ τῆς μεταφορᾶς πάντων τῶν ἀνακαλυφθέντων τούτων ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀνυπερθέτως θὰ κατεστρέφοντο ἂν παρέμενον ἐπὶ τόπου. Τὴν ὅθεν ὀφείλεται εἰς τὸ Γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον, διότι ἐφάρμοξε γὰρ περισσώδη καὶ περισυλλεξήσονται, τὰς ἀνακαλυφθεῖσας ἀρχαιοτήτας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ Πέργαμος κατέστη περιώνυμος ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1899 αἱ ἀνασκαφαὶ διεκόπησαν καὶ ἐπανελήφθησαν συστηματικώτεραι καὶ ἐπιστημονικώτεραι τὸ 1900 τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Cōnze (1). Αὗται διενεργοῦνται κατ' ἔτος ἐπὶ 3 μῆνας ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμαν. ἀρχαιολογ. Σχολῆς, αἱ ὁποῖαι θὰ παραταθῶσιν ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, μέχρι τελείας ἐξερευνήσεως τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος Conze, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς τὴν Πέργαμον ἀγάπη ἦτο ἀπέραντος, ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Περγαμηνῶν. Τοσοῦτον δὲ ἐμερίμνει διὰ τὴν Ἀκρόπολιν ὥστε δικαίως ὠνομάσθη «ἡ ψυχὴ τῆς Ἀκροπόλεως Περγάμου».

Ἡ ἐτησία δαπάνη αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1000 λιρ. Τουρκίας.

Διὰ τῶν συστηματικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ὁλόκληρος πόλις ἀναγεννᾶται, ἡ ἐξαφανισθεῖσα αὐτῆς λαμπρότης λαμβάνει ἰὴν προτέραν αὐτῆς λάμψιν, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἀνακαλυπτόμεναι ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Περγάμου. Αἱ πολυτελεῖς αὗται ἀνασκαφαὶ καὶ ἡ ἐξακολούθησις αὐτῶν ἀποτελοῦν ἓνα στέφανον δόξης διὰ τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, στέφανον τόσον πολύτιμον ἀπὸ τὰς πολεμικὰς δόξας, ὅσον πολύτιμος εἶναι ἡ νίκη τοῦ πνεύματος.

Τὰς ἀνασκαφὰς τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου μέχρι τοῦ 1911 διηύθυνεν ὁ πολὺς ἀρχαιολόγος καὶ σοφὸς καθηγητὴς κύριος Γουλιέλμος Dörpfeld (Δαῖρπφελδ) (1) τῇ συμπαράξει πάντοτε τοῦ Conze, τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος κ. Παναγ. Σούρσου, τελευταίως καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὥς τοῦ κ. H. Herding.

Ἡ Ἀκροπολις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἐνιαίου σχεδίου καὶ παρουσιάζει τοιαύτην κανονικότητα τὴν ὁποίαν στερεῖται καὶ αὕτη ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἀρμονικότητα τῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπομονωμένα, ἀλλ' ἐπέδρασε καὶ εἰς τὸ περιβάλλον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῆς καλλιτεχνικῆς ὡραιότητος, διὸ καὶ τὰ σημερινὰ ἀκόμη

(1) Ὁ κ. Δαῖρπφελδ διακρίνεται καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μεγάλων φιλελλήνων τοῦ κόσμου.

ΤΑ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαῖα μνημεῖα εἶ-
ναι τὰ ἐξῆς κατὰ σειράν, περὶ ὧν ἄλλοτε διὰ

1) Ἡ Κυρία Πύλη τῆς Ἀκροπόλεως, 2) ἡ
Κάτω ἀγορά. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς

ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκ 4 δωματίων Μουσείου, εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται ἀρκεταὶ καὶ πολὺτιμοι ἀρχαιο-
 ότητες(1). 3) Ἡ Οἰκία τοῦ Ὑπάτου τῶν Ρω-
 μαίων, 4) τὸ Γυμνάσιον τῶν παίδων, τῶν
 ἐφήβων καὶ τῶν νέων, 5) τὸ Τέμενος τῆς
 Δήμητρος, 6) ὁ Ναὸς τῆς Ἥρας. Εἰς τὸν
 ναὸν ἵστατο μέχρι τοῦ 1914 καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς
 ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη εἰς Κων)
 πολιν, διότι θὰ κατεστρέφετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους
 ἐπισκέπτας. 7) Ἡ Ἀνω Ἀγορά, 8) ὁ Μέγας Βωμὸς
 τοῦ Διὸς Σωτήρος, 9) Αἱ Βασιλικαὶ Ἀπο-
 θῆκαι, 10) τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νικηφό-
 ρου καὶ Πολιάδος, 11) τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἀ-
 ταλιδῶν, 12) ὁ Ναὸς τοῦ Τραϊνοῦ, 13) Ἡ
 Βιβλιοθήκη, 14) τὸ Θέατρον, τὸ ὁποῖον περι-
 λαμβάνει περὶ τὰς 8,000 θεατὰς. 15) ὁ Ναὸς τοῦ
 Καρακάλλα.

Δον

Αἱ Ἐντος τῆς πόλεως ἀρχαιοότητες εἶναι
 πᾶσαι σχεδὸν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Πολλῶν ἐξ αὐ-
 τῶν δὲν καθωρίσθη εἰσέτι ποῖος ἦτο ὁ προορισμός
 τῶν.

1) Τὸ περιφανέστατον διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν
 τῇ πόλει μνημείων εἶνε ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἀγί-
 ου Ἀντύπα ἢ Κιζιλ-Ἀβλί ὡς συνήθως τὸ ὀ-
 νομάζουσιν. Τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς Βα-
 λανεῖον ἢ Θέρμαι, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἀληθῆ
 πόλιν ὑδροθεραπείας καὶ καθαριότητος. Κατὰ

(1) Ἡ ἔδρυσις τοῦ Μουσείου τούτου ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς ἐνερ-
 γείας τοῦ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανόντος ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων
 Δημ. Τσολακίδου.

τούς πρώτους δὲ χριστιανικοὺς χρόνους εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα ἐγίνοντο καὶ συνελεύσεις πολιτῶν, διὰ τῶν ὁποίων κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου θάνατον πλεῖστοι τῶν Χριστιανῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο τὸ κέντρον τῆς καταδιώξεως παντὸς χριστιανικοῦ, διότι ἐνταῦθα κατῴκει ὁ Σατανᾶς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπολεμεῖτο ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς τῆς τρίτης ταύτης Χρυσῆς Λυχνίας τῆς Περγᾶμου καθὼς ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ θεῇ Ἀποκαλύψει «καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντύπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῶν ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς.» (Κεφ. Β' 13). Ἐντὸς τοῦ κτιρίου τούτου ἐφονεύθη ὁ ἱερός Ἀντύπας, τοῦ ὁποίου ὁ τάφος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θά εἶναι τὸ μέρος ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται μέχρι σήμερον «δεδές».

Κατὰ τὸν 4ον μ. Χ. αἰῶνα ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοῦ πλευρὰ μετεσχηματίσθη εἰς Ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντύπα, ἣτις διετέλει καὶ ὡς Μητρόπολις.

Ἐκατέρωθεν τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν δύο θολοτὰ κυλινδρικά δωμάτια 18 μέτρων ὕψους καὶ 9 διαμέτρου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ παραμένει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγ. Ἀντύπα καὶ Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου (1), τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μόλις κατὰ τὸ 1914 μετεσχηματίσθη εἰς Μουσεῖον (2).

(1) Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἐκαλλωπίσθη καταλλήλως ὑπὸ τῆς καλλίστης Ἀεελφότητος «ἡ Ἁγίος Ἀντίπας».

(2) Ἡ σύστασις αὐτοῦ ὡς Μουσείου ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς παρὰ τῇ διευθύνσει τοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως ἐνεργείας τοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Περγᾶμου κ. Ἀρ. Σοφιανοῦ.

2) Τὸ Ἀμφιθέατρον τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς ἀ-
πείρους ἐν αὐτῷ μαρτυρικοὺς θανάτους τῶν χρι-
στιανῶν, εἶναι ὅ,τι τὸ Στάδιον τῆς Σμύρνης καὶ
τὸ Κολοσσαῖον τῆς Ρώμης. Ὀλίγον ἀνωτέρω αὐ-
τοῦ ὑπῆρχε καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν θέατρον.

3) Τὸ Ἀσκληπιεῖον, καὶ 4) τὸ Ὑδραγω-
γεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου σώζονται πλέον τῶν 20 με-
γαλοπρεπῶν ἀψίδων, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ἀ-
γούσης εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον (τοῦ βουνοῦ). Εἰς τὸ
μέρος τοῦτο ἡ πίεσις ἀνεβίβαζε τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τὰ
150 μέτρα. Τὸ μεταφερόμενον τοῦτο ὕδωρ ὑπάρ-
χει μέχρι σήμερον, ἡ δὲ πηγὴ αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐπὶ
τοῦ ὄρους ὅπου ὑπάρχει σήμερον τὸ παρεκκλή-
σιον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΜΕΡΟΣ Β.

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ

Αἱ ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ πόλεις.—Αἱ γεωλογκαὶ
μεταβολαὶ τῆς χώρας Περγάμου.—Ἡ θεωρία τοῦ κ. Dörpfeld.

Α'

ΜΕΤΑ τὸ πρῶτον μέγα Ἐθνικὸν γεγονὸς τοῦ
Ἑλληνισμοῦ ἦτοι τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, οἱ Αἰο-
λεῖς κατὰ τὸ 1055—1054 π. Χ. ἤρχισαν τὰς με-
τοικεσίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου, ἐπὶ τῶν
Ἑκατονήσων (Μοσχονήσια) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ
Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑρ-
μου ποταμοῦ Μικρασ. παραλίας. Οἱ Αἰολεῖς ὄχι
μόνον κατέλαβον τὰς προὔπαρχούσας ἐπὶ τῆς χώ-
ρας ταύτης πόλεις, ἀλλ' ἴδρυσαν καὶ νέας τοιαύ-
της. Πᾶσα δὲ ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη ἔκτοτε ΑΙ-
ΟΛΙΣ.

Μόνον ἐπὶ τῆς περιορισμένης Μικρασιατικῆς ταύτης παραλίας, ἣτις κεῖται ἀκριβῶς ἔναντι τῆς Λέσβου, ἠριθμοῦντο πλέον τῶν 50 Αἰολικῶν πόλεων, αἱ ἐξῆς:

1) Ἐλαία, 2) Κιδαῖνις, 3) Ἀταρνεύς, 4) Πιτάνη, 5) Ἀλίσαρνα, 6) Κάνη, 7) Μυρίνη, 8) Γρύνειον, 9) Ἀττεα, 10) Ἀστνρα, 11) Περπερίνη, 12) Τράριον, 13) Γάμβριον, 14) Παλαιογάμβριον, 15) Γέρμη, 16) Τίσινα, 17) Αἰγαί, 18) Κισθίνη, 19) Ἡράκλεια, 20) Ποροσελήνη, 21) Κορυφαντή, 22) Αὐτοκάνη, 23) Βοτώνη, 24) Κύμη, 25) Λάρισσα, 26) Μαγνησία, 27) Νέον Τεῖχος, 28) Νότιον, 29) Τῆμνος, 30) Νάσος, 31) Ἀδραμυττιον, 32) Ἰόλλα, 33) Λυρνησός, 34) Κίλλα, 35) Εἰσάρνα, 36) Ἀσσος, 37) Αἰγνρόεσσα, 38) Λαμπωνία, 39) Παρθένιον, 40) Πιονίς, 41) Κολωνάι, 42) Σελήφρις, 43) Τέρρη, 44) Νεάνδρεια, 45) Ἰλίων, 46) Κοκύλιον κ. τ. λ.

Ὅλαι αἱ πόλεις αὗται ἦσαν πλούσιαι, ἰσχυραὶ καὶ πολυάνθρωποι. Εἶχον ἐγγύρῳα αὐτοτελῆ νομίσματα καὶ ἦσαν ὥσει ἀνεξάρτητοι. Αἱ πλεῖσται σχεδὸν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἤδη ἀφανεῖς, κεκαλυμμέναι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἱστορίας, καθότι αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις εἶναι πενιχρόταται, ἡ δὲ μελέτη μιᾶς αὐτῶν εἶναι ἔργον ἂν ὄχι ἀδύνατον τοῦλάχιστον δυσχερέστατον. Ἐκτὸς τούτου πολλῶν ἐξ αὐτῶν δὲν καθορίσθῃ καὶ ἡ θέσις, καὶ οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ, διότι ἐξηφάνισαν αὐτὰς γεωλογικαὶ μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι προῆλθον καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν καὶ ἐκ τῶν σεισμῶν.

Ὡς γράφει δὲ ὁ γάλλος περιηγητὴς Ch. Texier «αἱ ἀκταὶ τῆς Αἰολίδος, αἱ ὁποῖαι ἐκοσμοῦντο τό-

τε ὑπὸ λαμπρῶν λιμένων, διεξαγόντων ζωηρότατον κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον, παρίστανται σήμερον ὡς ἀναπεπταμένοι τελματώδεις παράλιοι ἐκτάσεις».

Ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου ἔκειντο πολλαὶ Αἰολικαὶ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων γνωρίζομεν ἤδη δεκατέσσαρας.

Βον

ΕΛΑΙΑ, ΑΔΙΣΑΡΝΑ, ΠΙΤΑΝΗ, ΑΤΑΡΝΕΥΣ.

Αἱ πόλεις αὗται κεῖνται ἐπὶ τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου ἢ μίᾳ κατόπιν τῆς ἁλῆς. Ἡ τοποθεσία αὐτῶν δὲν εἶναι ἐπακριβῶς καθορισμένη, ἡ δὲ τοιαυτὴ παραδεχομένη σήμερον ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη, διότι ἡ σύγχρονος γεωγραφία δὲν ἐστηρίχθη εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Στράβωνος περὶ τοῦ κόλπου τούτου καὶ τῆς χερσονήσου Κάνης, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰς νεωτέρας περιγραφάς.

Κατὰ τοὺς σημερινοὺς γεωγράφους, ὁ Στράβων πλανώμενος ἐκλαμβάνει τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, ὡς τμῆμα τοῦ μεγάλου Ἀδριαμυτινοῦ τοιούτου, πλανώμενος ἐπίσης τοποθετεῖ αὐτὸν βορείως τῆς χερσονήσου Κάνης καὶ τέλος ὅλως ἀδικοῦ λόγῳ τοποθετεῖ τὴν Ἐλαϊτιδα χώραν (σήμερον τὴν Περγαμηνήν), βορείως ἀντὶ νοτίως τῆς χερσονήσου Κάνης. Τὰς φερομένας ταύτας πλάνας τοῦ Στράβωνος, ὅστις τυγχάνει τόσον ἐνήμερος καὶ ἀκριβολόγος γεωγράφος, δὲν ἀποδέχεται ὁ κ. Δαϊρπφελδ, ὅστις παραδέχεται ὅτι πλανῶνται μόνον οἱ σημερινοὶ γεωγράφοι, οἱ ὅποιοι δὲν ὠδηγήθησαν ὑπὸ τῆς γεωλογίας ἀπατηθέντες μᾶλλον

ἀπὸ σπονδαίας γεωλογικὰς μεταστροφὰς τῆς χώ-
ρας ταύτης.

Κατὰ τὸν κ. Δαῖρπελδ, ἡ ἀπὸ Δικελῆ μέχρι Τσανδαρλῆ περιοχή μετὰ τοῦ ὄρους Καρὰ-δάγ, ἀ-
πετέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν χερσόνη-
σον Κάνην ὡς περιγράφει αὐτὴν καὶ ὁ Στράβων
«κύκλω δὲ περὶ τὸ ὄρος πρὸς νότον μὲν καὶ δύσιν
ἢ θάλαττα πρὸς ἔσω δὲ τὸ Καϊκού πεδίον ὑπόκει-
ται, πρὸς ἄρκτον δὲ ἡ Ἐλαίτις» (ιγ'. 1, 68), ἡ δὲ
μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κάνης, τοῦ Καϊκίου πεδί-
ου καὶ τῆς Ἐλαίτιδος χώρας εἰσχωροῦσα θάλασ-
σα, ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ ἔξω κόλπου, τὸν τοῦ Δι-
κελί, τὸν Ἐλαίτικὸν κόλπον, ὅστις ἦτο τμῆμα τοῦ
μεγάλου Ἀδραμυτινοῦ τοιοῦτου, καθότι οὗτος
ἐξετείνετο ἀπὸ τὸ Λεχτὸν ἀκρωτήριον (Βαβὰ-που-
ροῦν) μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Ἀλῆ-Ἀγᾶ, ὡς πε-
ριγράφει αὐτὸν καὶ ὁ Στράβων (ιγ'. 1, 51 καὶ 68).

Σήμερον ὅμως ὁ Ἐλαίτικὸς οὗτος κόλπος, ὁ ὀ-
νομασθεὶς οὕτω ἀπὸ τὴν Ἐλαίτιδα χώραν, δὲν ὑ-
φίσταται, εἰμὴ μόνον τὸ ἔξω μέρος αὐτοῦ, δηλ. ὁ
σημερινὸς κόλπος τοῦ Δικελί. ἔνεκα τῶν γεωλογι-
κῶν μεταβολῶν καὶ τῆς προσχώσεως αὐτοῦ ὑπὸ
τοῦ Καϊκού ποταμοῦ καὶ τοῦ παρακειμένου Οὐ-
ζοῦν-Καργάτς-τσάϊ (πιθανῶς Εὐηνος). Τὸ
τοιοῦτον δεικνύει καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ
μέρους τούτου ἰδίως κατὰ τὴν τοποθεσίαν Καϊ-
νάρτσα. Προσέτι δὲ καὶ τὸ βάθος τοῦ νοτίου
Ἐλαίτικοῦ κόλπου προσεχώσθη ἀρκούντως διὰ
τῆς πρὸς νότον μεταστροφῆς τῶν ὑδάτων τοῦ
Καϊκού, ὡς φαίνεται εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρ-
την.

Τὸν ῥῶνον τοῦτον τοῦ κόλπου κατὰ τὸ 1911
ἐχωροστάθμισεν ὁ ἀρχιτέκτων μηχανικὸς τῆς ἐν

Ἀθήναις Γερμαν. Ἀρχαιολ. Σχολῆς κ. Παναγιώ-
της Σοῦρσος (1) ὅστις εὗρεν ὕψος ἐκ τῆς ἐπιφα-

Ὁ Ἐλαϊτικὸς κόλπος, ὅστις προσεχώσθη ὑπὸ τοῦ Καίτου
τὰ ὅρια τῆς Ἐπαρχίας Πέργαμου.

νείας τῆς θαλάσσης ἀπὸ 1)2 μέτρον ἕως 5. Τὸ μεγαλύτερον ὕψος ἐξ 9⁹ μέτρων εὗρεν ἀκριβῶς εἰς

Τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ κ. Σούρσου παρηκολούθησα τότε ἵνα καλλίτερον γνωρίσω τὰ μέρη ταῦτα.

τὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπου νῦν ὑπάρχει γέφυρα κάτωθεν τοῦ Πεστεμαλιτζῆ-τσιφλίκ.

Μετὰ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, κατὰ τὸν κ. Δαῖρε-
φελδ, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει πλέον ὅτι ἡ
Ἐλαϊτις καὶ ὁ Ἐλαϊτικός κόλπος ἔκειντο βο-
ρείως τῆς Κάνης, ὁ δὲ νότιος κόλπος, ὅστις καὶ
τώρα κεῖται πρὸς νότον τῆς Κάνης παρὰ τὴν ἀρ-
χαίαν πόλιν Ἐλαίαν, ὠνομάζετο κατὰ τὸν Στρά-
βωνα Ἐλαϊτῶν κόλπος (ὁ σημερινὸς τοῦ Τσαν-
δαρλῆ μέχρι τῆς Σκάλας Κλησέ-κιοῦ) ὄνομα σχη-
ματισθὲν ἀπὸ τὴν Ἐλαίαν, ἐνῶ Ἐλαϊτικός ἀπὸ
τὴν Ἐλαϊτιδα χώραν, ἥτις ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ
τοὺς ἀπεράντιους αὐτῆς ἐλαίωνας. Μέχρι σήμερον
δὲ ἡ χώρα αὕτη εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ πόλις Ἐλαία ἔκειτο ἐν
τῷ ἰσθμῷ πρὸς τὸν νότιον κόλπον, παρὰ τὴν ἀρ-
χαίαν πόλιν Κιδαῖνιδα, τῆς ὁποίας σήμερον οὐ-
τε ἔχνη σφύζονται, ἥτοι μετὰ τὴν Σκάλας Κλησέ-κιοῦ
καὶ Τσανδαρλῆ.

Ἡ Ἀλίσαρνα ἔκειτο ἐπίσης πρὸς τὸν νότιον
κόλπον παρὰ τὸ σημερινὸν Τσανδαρλῆ, τὸ ὁποῖον
ἐκλαμβάνεται ὡς Πιτάνη.

Ἡ Πιτάνη ἔκειτο εἰς τὸν βόρειον κόλπον ὁ-
λίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ Δικελὶ ἢ παρὰ τὸ Καλὲ-
Ἀγιλί, ἢ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς βορρᾶν τοῦ
Βαῖράμ Τεπέ.

Ὁ Ἀταρνεὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο
παρὰ τὸ στόμιον τοῦ βορείου κόλπου ἐπὶ τῆς θα-
λάσσης ἴσως παρὰ τὸ σημερινὸν Καπακοῦμ «κα-
λεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Πιτάνῃ καὶ τόπος ἐπὶ θαλάττῃ
Ἀταρνεὺς ὑπὸ τῇ Πιτάνῃ. . . » (Στράβ. ιγ', 6, 67).

Ἡ ΕΛΑΙΑ ἐκτίσθη εἰς μεταγενεστέρους χρό-
νους. Αὕτη ἐπὶ Ἀτταλιδῶν κατέστη ἐπίνειόν τῆς

Περγάμου, μὲ ἀξιόλογον λιμένα. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ὁ ναύσταθμος τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅστις ἦτο «Μενεσθέως κτίσμα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀθηναίων» (Στρ. ιγ' 3,5).

Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο ὁ περίφημος φιλόσοφος Μενεκράτης, καὶ τινες ἄλλοι. Καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ πόλις αὕτη ἤκμαζεν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἔδρα Ἐπισκόπου μὲ τὸν ὁμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον «Ἐλαίας» ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου. Μετὰ τὸν 10ον αἰῶνα ἐπὶ Μητροπολίτου Ὑπατίου ἤρχετο ὡς πρὸς τὴν σειρὰν 4ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀθηναῶν, Δημήτριος, Μενεσθέως, Ἀσκληπιοῦ μετὰ διαφόρων παραστάσεων, ὡς κόκκον σίτου ἐν μέσῳ στεφάνου ἐλαίας μὲ τὰ μονογράμματα ἐκατέρωθεν τοῦ κόκκου Ε—Λ.

Ἡ ΑΛΙΣΑΡΝΑ, τυγχάνει πόλις περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν. Μνημονεύεται μόνον εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Ξενοφώντος» (βιβλ. Γον 6) καὶ εἰς τὴν «Κύρου Παιδείαν» ἔνθα πληροφοροῦμεθα ὅτι ὑπήγετό εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Τευθρανίας «συνεβοήθη δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλίσαρνης καὶ Τευθρανίας».

Ἐν Τσανδαρλῇ, ὅπου ἴσως πρέπει νὰ τοποθετηθῇ Ἡ Ἀλίσαρνα κατὰ τὸ 1911 διενεργήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. S. Loeschche ἀνασκαφαὶ (1) κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, τὰ ὁποῖα διεκρίνοντο ἰδίως διὰ τοὺς ὠ-

(1) Αἱ ἀνασκαφαὶ διενεργήθησαν εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπάρχουσι τὰ κτήματα τοῦ κ. Ν. Ἀγγελοπούλου.

ραίους χρωματισμούς αὐτῶν. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐπιγραφὴ ἀνεκαλύφθη ἵνα δι' αὐτῆς καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐξακριβώσις τῆς πόλεως.

Ἡ ΠΙΤΑΝΗ ἦτο πόλις σημαντικὴ καὶ κατεῖχε θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων Αἰολικῶν. Εἶχε δύο λιμένας καὶ παρ' αὐτὴν διήρχετο ὁ Εὐήνος ποταμὸς «ἐξ οὗ ὕδραγωγεῖον πεποιήται τοῖς Ἀδραμυτινοῖς» (Στρ. ιγ'. 1, 67). Λέγεται ὅτι τὸ χῶμα τῆς πόλεως ταύτης ἐπιπολάζει ἐν τῷ ὕδατι καθότι «κουφοτέρα γὰρ ἢ γῆ, τοῦ ἐπισόγκου ὕδατος». Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος, ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς μέσης λεγομένης Ἀκαδημίας.

Ἡ Πιτάνη εἶχε αὐτόνομα νομίσματα, διαφόρων τύπων καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τὰ γνωστότερα αὐτῶν φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς ἐν κατατομῇ καὶ πεντάγωνον ἢ πεντάλφα, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΙΤΑΝΕΩΝ ἢ ΠΙΤΝΗΩΝ.

Ὁ ΑΤΑΡΝΕΥΣ ἦτο πόλις ἰσχυρά, σημαντικὴ καὶ ὑπὸ ἔποψιν γραμμάτων. Κατὰ τὸν βον αἰῶνα π. Χ. ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Πausανίαν προσεφέρθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς δῶρον εἰς τοὺς Χίους, ὡς ἀνταλλαγμα τῆς παρ' αὐτῶν παραδόσεως τοῦ Πακτύου «τὸ δὲ χωρίον ἐστὶν ὁ Ἀταρνεύς, ὁ Χίων μισθός, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἱκέτην Πακτύην τὸν Λυδόν». Ἐκτοτε ὁ Ἀταρνεύς κατέστη κτῆμα καὶ ἀποικία τῶν Χίων, μέχρις ὅτου ὁ στρατηγὸς Δερκυλλίδας ἐκυρίευσεν αὐτὴν «ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας Χίους φυγάδας» κατόπιν ὀκτῶ μηνῶν πολιορκίας, τὸ 398 π. Χ., ὅστις διώρισε καὶ «ἐπιμελητὴν» αὐτοῦ τὸν Δράκοντα Πελ-

ληνέα. Μετὰ ταῦτα ὡς δυνάστην τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν τὸν Εὐβοῦλον καὶ κατόπιν τὸν εὐνοῦχον καὶ φιλόσοφον Ἑρμείαν, (350 π. Χ). Ὁ Ἑρμείας ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατόπιν συνεδέθησαν καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. Κατὰ τὸ 346 π. Χ. ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τοῦ Ξενοκράτους ἦλθον εἰς Ἀταρνέα καὶ διέμειναν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη διδάσκοντες, μέχρις ὅτου Μένων ὁ Ρόδιος συνέλαβε τὸν Ἑρμείαν καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅστις καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης ἔκτισε πρὸς τιμὴν τοῦ κενοτάφιον.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν Δικελί, εἰς ἀπόστασιν μίας ὥρας καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῆς ἀπὸ Πέργαμον εἰς Κυδωνίας καὶ Δικελί ἀγοῦσης, ὑπάρχει λόφος τις, ἰδιοκτησία τοῦ κ. Ἡλιοπούλου, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καλὲ-ἀγιλί, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, ἣτις ὑπολαμβάνεται ὡς ὁ Ἀταρνεύς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ἐνεργήθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι μικραὶ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν Conze, Schazmann, von Prinz καὶ Rodenwaldt καὶ κατὰ τὸ 1911 συστηματικώτεραι ὑπὸ τῶν κ. P. Schazmann καὶ G. Darier, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διάφορα ἀγγεῖα μὲ κοσμήματα. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὁ οἰκισμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ τῆς 2ας π. Χ. 100)ρίδος. Ὁ κ. Δαῖρπφελδ ὁμῶς ἀμφιβάλλει ἂν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἡ πόλις αὕτη τοῦ Ἀταρνέως. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λοιποῦ ἡ πόλις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν ΝΕΟΝ ΑΤΑΡΝΕΑ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τὸ τοῦ «Ἑρμείου

τυραννεῖον» ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν κατόπιν Ἀττάλειαν.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν χαλκὰ ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, τὰ ὅποια φέρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ πρόσθιον ἵππου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΤΑΡ.

Γον

ΚΑΝΗ, ΜΥΡΙΝΗ, ΓΡΥΝΙΟΝ, ΑΤΤΕΑ, ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ, ΤΡΑΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΓΑΜΒΡΙΟΝ

Ἡ ΚΑΝΗ ἢ Κάναι κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἀτζανός καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ὁροῦζαστρο, ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἐρείτια. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο «πολίχνιον Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύθου, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς Δεσφου τὰ νοτιώτατα κείμενον» (Στραβ. γ' 1,68). Ἡ χερσονήσος Κάνη ἀρχικῶς ἦτο σχεδὸν νῆσος καὶ μόνον Ν. Α. αὐτῆς συνεδέετο διὰ σειρᾶς ὑψωμάτων στενῶν καὶ χαμηλῶν μετὰ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν Ἑλαίαν. Ὁ ἰσθμὸς οὗτος διετμήθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Καΐκου, ὅταν ἡ εἴσοδος τοῦ βορείου κόλπου ἐκλείσθη καὶ ἡ ἐπιφάνεια ἀνέβαινεν ὑψηλότερον τῆς σχηματισθείσης οὕτω λίμνης. Ὁ Κάϊκος τότε ἐσχημάτισε νέαν κοίτην καὶ νέον στόμιον τὸ ὅποιον ἔχει καὶ τώρα. Ἡ πρώτη αὐτοῦ κοίτη ἦτο βορειότερον τῆς σημερινῆς μεταξὺ τῆς παλαιότερας καὶ τῆς νέας Τευθρανίας (Κάλαργα) ὅπου καὶ τώρα ὑπάρχει αὕτη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀσμάκι.

Τὸ δὲ κλείσιμον τοῦ βορείου κόλπου ἐγένετο βαθμηδὸν διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅστις ῥέει μετὰ τοῦ Καλὲ-Ἀγίλι καὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου (Δεμετζί-πο-

γὰρ) ὅστις τώρα, μὲ τὸ κλείσιμον, ἐκβάλλει πρὸς νότον εἰς τὸν Κάϊκον. Ἡ ἀρχικῶς αὕτη νῆσος καὶ κατόπιν χειρσόνησος φαίνεται ἐκ Μυτιλήνης ἰδίως ἀπὸ ὕψωμά τι ὡς ἐκ Κιοσκίου ἢ ἐξ Ἀκλειδιοῦ. Τὸ τμήμα ἐκεῖνο τὸ ἀπὸ Δικελὶ μέχρι τῶν νησίδων τῶν Ἀργυνουσῶν καὶ πέραν ἀκόμη, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ εἰς τὴν θάλασσαν εἶνε ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτῆς· τὸ δὲ ἐπ' αὐτῆς σκοτεινὸν ὄρος εἶναι ἡ Κάνη (διότι οὕτω ὀνομάζεται καὶ τὸ ὄρος) ἢ Καρὰ-δὰγ (μαῦρον ὄρον.)

Ἡ ΜΥΡΙΝΗ ἢ Μύρινα κεῖται ἐντὸς τοῦ Ἐλαϊτῶν κόλπου κατὰ τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν Καλαβάκ-σεράϊ, πλησίον τοῦ χωρίου Σακράη. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀνήκει εἰς Ἀμαζόνα τινα Μυρίνην ὡς τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Οὔμηρος (Μ. Β. 813-815).

Ἡ Μυρίνη ἦτο πόλις λίαν σημαντικὴ, πλουσία καὶ κέντρον τῶν πέριξ πόλεων. Εἰς ταύτην μεταξὺ ἄλλων κτιρίων ὑπῆρχον καὶ οἱ Βωμοὶ τῶν δώδεκα Θεῶν, κτίρια θαυμαζόμενα διὰ τὴν χάριν καὶ κομψότητα αὐτῶν.

Ὡς τοιοῦτον κέντρον καὶ ὡς ἐστία τῶν Ἐθνικῶν, ἡ πόλις αὕτη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κατέλαβεν ἀξιόλογον θέσιν. Οἱ πλείστοι τῶν βωμῶν μετεβλήθησαν εἰς Ἐκκλησίας. Κατόπιν ἐγένετο ἔδρα Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν ὁμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον, ἡ ὁποία κατετάσσετο μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος (1).

(1) Ὁ Ἐπισκοπικὸς οὗτος τίτλος «Μυρίνης» διετηρήθη μέχρι σήμερον, ὅστις δίδεται ἐπὶ φιλῇ ὀνόματι εἰς Ἐπισκόπους τοῦ ἁγ. Ἐφέσου. Τὸν τίτλον τοῦτον φέρει ἡδὴ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Ἀλεξ. Δηλανᾶς, ἀνὴρ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸν ἱστορικόν

Νομίσματα αὐτῆς γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀπόλλωνος, Ἀθηνᾶς, εἰκόνας τοῦ Γρυνείου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ.

ΤΟ ΓΡΥΝΕΙΟΝ κεῖται μεταξύ τῆς Ἐλαίας καὶ τῆς Μυρίνης ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως Τσιφουτ - Καλεσί. Ἦτο μᾶλλον «πολίχνιον Μυριναίων» με λιμένα ἀξιόλογον. Ἐνταῦθα ἐτιμάτο κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἀπόλλων καὶ ἦτο διάσημος πόλις διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ διὰ τὸν πολυτελέστατον ναὸν αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἐκτισμένος ὁλόκληρος ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον. Τὴν πόλιν ταύτην λέγεται ὅτι ἴδρυσεν ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέφου Γοῦνος. Κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰὼν) ἡ Μυρίνη καὶ τὸ Γρύνειον διετέλουν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Γογγύλου «προσεχώρησαν δὲ αὐτῷ καὶ Γοργίων καὶ Γόγγυλος, ἀδελφοὶ ὄντες, ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβριον καὶ Παλαιογάμβριον, ὁ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνειον· δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλου».

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ ὄστρακον θαλασσίου μυδὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΥΡΝΗΩΝ.

Ἡ ΑΤΤΕΑ κεῖται μεταξύ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Ἀταρνέως ἥτοι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπαύλεως Ἡλιοπούλου καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὸ χωρίον Μακαρονία. Αἱ περὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰδήσεις ἐλλείπουσι. Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἦτο πόλις ἀκμαία καὶ ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ἰδί-

.....
 τοῦτον τίτλον καὶ λόγῳ σοβαρᾶς μορφώσεως καὶ λόγῳ σεμνότητος καὶ αὐστηρότητος ἡθῶν. Κατὰ τὸν ζωγμὸν τῆς Περγάμου ὑπέστη καὶ οὗτος πλείστα δεινά.

ως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καθότι εἶχε καὶ
συμμαχικὰ νομίσματα μετὰ τῆς Ἑφέσου.

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τύπους τοῦ Ἀ-
σκληπιοῦ, Ἀφροδίτης, αἰετῶν, ρωμαίων ἐρχόν-
των μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΑΤΤΑΙΩΝ, ΙΕΡΟΣ
ΔΗΜΟΣ καὶ ΤΥΧΗΠΟΛΕΩΣ.

Η ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ καὶ τὸ ΤΡΑΡΙΟΝ κεῖν-

Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Περπερίνη
ταὶ «ἐν τῇ μεσογαίᾳ», ΒΔ. τῆς Περγάμου εἰς τὴν
περιοχὴν τοῦ Κοζάκι (1). Εἰς τὴν περιοχὴν ταύ-

(1) Τὸ Κοζάκι εἶναι σύνολον τουρκικῶν χωρίων διεσκορπισμέ-
νων ἐπὶ καταφύτων, ὠραιστάτων καὶ ὕψηλῶν τοποθεσιῶν, 1000
περίπου μέτρων Ἀἰ μαγευτικαὶ αὐταὶ Ἀνατολικάι τοποθεσίαι συγ-
κρίνονται ὡς καὶ ὑπερτεροῦν καὶ αὐτῶν τῶν φημισμένων Ἑλβετικῶν.

την ὑπάρχουσι πλείσται ἀρχαιοότητες, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν καὶ τὰ χωρία Ἀσσάρ-κιοῖ (ἀρχαῖον χωρίον,) Ἀσσάρ-καγιά (ἀρχαία πέτρα) κ. ἄ. Καὶ ἡ μὲν Περπερίνη τοποθετεῖται παρὰ τὸ χωρίον Ἀσαγί-βέκ-κιοῖ, τὸ δὲ Τράριο παρὰ τὸ Ἀσσάρ-καγιά. Κατὰ τὸν Στράβωνα πέριξ τῶν πόλεων τούτων ὑπάρχουσι «καὶ ἄλλαι τοιαῦται κατοικίαι». Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ Καζάκι τοποθετεῖται καὶ ἡ ΑΣΤΥΡΑ, ἴσως παρὰ τὸ Βε-

Λαξευτοὶ τάφοι Περπερίνης

ἵλὲρ χωρίον, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τὸ «ἄλσος τῆς Ἀστυρινῆς Ἀρτέμιδος ἁγίον». Πέριξ τῶν πόλεων τούτων ὑπῆρχε πλούσιον μεταλλεῖον χαλκοῦ καὶ λουτρὰ τῶν ὁποίων λείψανα σώζονται μέχρι σήμερον.

Αἱ πόλεις αὗται ἤκμασαν καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ Περπερίνη ἦτο ἕδρα Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν ὁμώνυμον τίτλον «Περπερίνης» καὶ

ἦτο 36ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ ἔγενε 32ος.

Τὰ νομίσματα Περπερίνης φέρουσι τύπους τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ.

ΤΟ ΓΑΜΒΡΙΟΝ κεῖται πρὸς Α. τῆς Περγάμου παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον Πόργιατζίκι. Καὶ περὶ τῆς πόλεως ταύτης οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν, οὔτε καὶ περὶ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΓΑΜΒΡΙΟΥ, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἔκειτο ἐκεῖ ποῦ πλησίον τοῦ Γαμβρίου. Ἀρχων αὐτῶν κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰών) ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Γογγύλου Γοργίας. Ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν διηλθε καὶ διὰ τῆς πόλεως ταύτης, ὅπου καὶ διεμαίωσεν ὡς λέγεται. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου πρὸ ἐτῶν ἀξιόπιστος πολίτης Κινικίου διεβεβαίωσεν ἡμῖν ὅτι εἶδεν ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἑξῆς:

Τύχη Ἀγαθῇ

Ἀλεξάνδρου βασιλεύοντος ἐπὶ ἑνδεκαίου.....

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα χρυσᾶ νομίσματα μικροῦ ἰδίως σχήματος, τὰ ὁποῖα φέρουσι κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ προτομὴν Ταύρου ἢ ἀστέρα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΑΜ. Ἐπίσης ἐπὶ τόπου σώζονται, ἰδίως εἰς τὰ τζαμιά τοῦ χωρίου, διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ ἀντικείμενα χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἤκμαζον αἱ πόλεις αὗται.

* *

ΤΟΙΑΥΤΗ εἶναι ἐν ὀλίγοις καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ἱστορία τῶν περιφανῶν τούτων αἰολι-

κῶν πόλεων τῆς Ἑπαρχίας Περγάμου. Αἱ πόλεις αὗται δὲν ἡρευνήθησαν, δὲν ἐμελετήθησαν εἰσέτι, ἐκτὸς τινῶν μόνον καὶ τούτων ὅλως ἀτελῶς. Ἡ ἔρευνα μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν εἶναι καθαρῶς ἔργον ἐπιστημονικόν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἱστορικαὶ αὐτῶν πηγαὶ εἶνε μᾶλλον ἀσαφεῖς καὶ βραχεῖαι, πολλῶν δὲ τούτων καὶ ἐλλιπεῖς, ἀπαιτοῦνται πρωτίστως συστηματικαὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξαχθῶσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅσα μνημεῖα καὶ ἐρεῖπια διέφυγον τὴν μανίαν τῶν ποικίλλων καταστροφῶν εἴτε κατακτητῶν εἴτε καμινευτῶν, εἴτε κτιστῶν, εἴτε φανατικῶν Τούρκων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν δυνηθῇ ἡ Ἐπιστήμη νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ἕστω καὶ μὴ τελείαν, χάριν τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν ἔθνους.

Ὁλόκληρος ἡ περιόχῃ αὕτῃ τῆς Περγάμου, εἶναι πλήρης ἀρχαιολογικοῦ πλούτου. Πολλαὶ πόλεις ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, μένουσιν εἰσέτι ὑπὸ τὴν γῆν. Πολλῶν πάλιν, τῶν ὁποίων σώζονται τὰ ἐρεῖπια, ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα. Εἰς ἕκαστον βῆμα αὐτοῦ ἀπαντᾷ τις καὶ διαφόρους ἀρχαιότητας ἰδίως τῶν χριστιανικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφανίζονται καὶ καταστρέφονται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τῇ ἐπινεύσει αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Διότι τὶ καλόν, τὶ εὐγενὲς δύναται τις νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην νεοτουρκικὴν κυβέρνησιν, ἣτις χαρακτηρίζεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπὸ ἀσέβειαν πρὸς πᾶν ἀνθρώπινον δίκαιον;

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνω ἀναφερομένας ἀρχαίας πόλεις.—Ὅμογενὴς πληθυσμός.—Κοινοτική ἀνάπτυξις.—Ἐκπαίδευσις.—Ἐμπόριον.—Γεωργία.—Βιομηχανία.

Α.

ΠΑΣΑΙ αἱ ἀνωτέρω Αἰολικαὶ πόλεις κατόπιν μακρᾶς, πολυκυμάντου καὶ ἐνδόξου σταδιοδρομίας, ἥτις ὑπῆρξε σημαντικωτάτη διὰ τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Χριστιανικῆς Θρησκείας μέχρι τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος, ἐξηφανίσθησαν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἰδίως ὅτε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Ταμερλᾶνος (1402) τοῦ ὁποίου πρόγραμμα ἦτο αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ παντὸς Χριστιανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ.

Ἐκτοτε αἱ πόλεις αὗται μένουσιν ἄλλαι κατερειπωμέναι, ἄλλαι δὲ τελείως ἐξηφανισμέναι· οἱ δὲ ἐκ τῶν διασωθέντων κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐξισλαμίσθησαν, ἄλλοι δὲ ἔφυγον μακρὰν αὐτῶν καὶ ἄλλοι παρῆμειναν καὶ προσελήφθησαν ὡς δοῦλοι, ὡς ἔλωτες πλουσίων ἀγαθῶν καὶ κτηματιῶν τούρκων, χάριν τῶν ἀπεράντων αὐτῶν γαιῶν (τσιφλίκια). Οἱ οὕτω προσληφθέντες παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις τούρκοις, κατώρθωσαν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν οἰκογενειακὸν αὐτῶν βίον νὰ διαφυλάξωσιν ἔστω καὶ ὑπὸ πολλῶν κινδύνων περιστοιχιζόμενοι.

Ἐπίσης κατώρθωσαν πολὺ ταχέως, ἔνεκα τῆς φιλεργίας αὐτῶν νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπο-

κτῶντες καὶ σχετικὰς ἐλευθερίας νὰ ἀποτελέσωσι συνοικισμοὺς εἴτε ἰδιαίτερους εἴτε ἐντὸς τῶν τουρκικῶν χωρίων ὑπὸ τὴν προστασίαν καλῶν Τούρκων καὶ οὕτω ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀναφαίνωνται ἐλληνικαὶ κοινότητες καὶ χωρία ὡς ἡ τῆς Περγάμου, ἡ τῆς Καλάργης, ὁ τοῦ Τσανδαρλῆ καὶ κατόπιν ἄλλαι μικρότεραι, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων ὁμογενῶν ὡς Λακεδαιμονίων, Μακεδόνων, Ἑπειρωτῶν, Λεσβίων, Χίων καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καταγομένων προήχθησαν καὶ ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερας προοδευτικὰς Κοινότητας, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

Ἡ Ἐπαρχία τῆς Περγάμου συνορεύεται πρὸς Β. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Κυθαγιῶν, πρὸς Α. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Σόματος καὶ Κιοκαγατσίου, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Μαινεμένης καὶ Μαγνησίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Καϊκου ποταμοῦ (Βακίρτσάϊ) ὅστις ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ ὄρος Τμῶλον καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Τσανδαρλῆ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ πλεον τῶν τριάκοντα παραποτάμων καὶ χειμάρρων ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ὀνομασιώτεροι εἶνε ὁ Σελινοῦς (ποκλου-τσάϊ), ὁ Κήτειος (Κηστὲλ-τσάϊ), ὁ Εὐήνος (οὐζοῦν Καραγάτς-τσάϊ ἢ Ἰνγκιλ-τσάϊ) ὁ τοῦ Ἀγιασματίου καὶ ὁ Καρα-δερές.

Τὰ σπουδαιότερα ὄρη αὐτῆς εἶναι τὸ Γκεϊκλῆ 800 μ. ὕψους, τὸ Ἀσπορηνὸν (Γιουν-δὰγ) 1100 μέτρων ὕψους, τὸ Τσάμ-Χαβλῆ (Κοζάκι) 1050 μ. ὕψους, τὸ Γιάϊλατσίκ 1250 μ. ὕψους, τὸ Καρα-δὰγ (Κάνη) 750 μ. ὕψους, ἅπαντα διακλαδώσεις τοῦ Πηνδάσου (Μάδαρα-δὰγ). Ἡ ἑκτασις αὐ-

τῆς εἶναι 2800 περίπου τετρ. χιλίον. Κέκτῃται ἀρκετὰ ἀνεκμετάλλευτα μεταλλεῖα καὶ ἀπέραντα καὶ πλούσια δάση, τὰ ὅποια εἶνε τόσον ἀπεριποίητα, ὅσον καὶ ἐγκαταλελειμμένα. Ἐπίσης κέκτῃται καὶ πολλὰ λουτρὰ θερμὰ ἐκ τῶν ὁποίων τὸ περιφημότερον εἶνε τὰ «Πασᾶ-Λίτζα».

Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῆς Περγάμου, 212 χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 7 εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικά, 16 δὲ ἐξ αὐτῶν κατοικοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων. Οἱ ἀάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 70 χιλ. ἐκ τῶν ὁποίων 25 χιλ. Ἑλληνες, 1200 Ἀρμένιοι καὶ 800 Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν Γεωργίαν, Κτηνοτροφίαν καὶ Ἐμπόριον τὸ ὅποιον διεξήγετο κυρίως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς χεῖρας. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινότερον καὶ μόνον εἰς ὀρισμένα μέρη τῶν παραλίων αὐτῆς ὑπάρχει πυρετὸς συνεπεία τῶν λιμναζόντων ὑδάτων, τὸ δὲ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον καὶ ἀνεκμετάλλευτον.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Περγάμου εἶναι Καῖμακαμλίκι (ὑποδιοίκησις) δευτέρας τάξεως καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς 7 ναχιέδες (δήμους) ἐκτὸς τῆς Περγάμου ἥτοι 1) τοῦ Ἀγιασματίου, 2) τοῦ Δικελί, 3) τοῦ Τσανδαρλή, 4) τοῦ Κλησέ-κιοῖ, 5) τοῦ Κινικίου, 6) τοῦ Ζάναζ καὶ 7) τοῦ Κοζάκι.

Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν Νομαρχίαν Ἀϊδινίου (Σμύρνης) ἐξαρτωμένη ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Νομαρχίαν. Στρατιωτικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Σώματος τοῦ 4ου στρατ. σώματος τῆς Σμύρνης. Ἡ Πέργαμος ἀποτελεῖ τὸ 2ον ἐφεδρικὸν τάγμα τοῦ συντάγματος τούτου.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τμήμα

τῆς εὐρείας καὶ ἱστορικῆς ταύτης ἐπαρχίας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1897 διακυβερνᾷ Ἰωακεῖμ ὁ Εὐθυβούλης ἐκ τῶν διακεκριμένων Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας λόγῳ ἀξίας καὶ καταγωγῆς.

Ἡ Α. Σ. ὁ Γέρον ἅγιος Ἐφέσου Κύρ. Ἰωακεῖμ, διακρίνεται ἐπὶ συναίσει καὶ σωφροσύνῃ καὶ τυγχάνει ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δρῶσι πάντοτε ὅλως ἀθορύβως, ἀλλ' ἐθνικῶς ὑπὲρ τῶν γενικῶν ἡμῶν συμφερόντων. (1)

Ἡ συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέριξ χωρίων τῆς, εἶναι λίαν δυσάρεστος. Πρὸ τινων ἐτῶν μόλις κατωρθώθη νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς Δικελί, Κινίκιον καὶ Σόμα. Αἱ ἀποστάσεις μετὰ τὴν Περγάμον καὶ τῶν πόλεων μετὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ καὶ μετὰ τῶν πέριξ κυριότερων χωρίων εἰνε αὗται:

Πέργαμος—Μαινέμενη 70 χιλιόμ., Πέργαμος—Κλησέκιοι 35 χιλιόμ. Πέργαμος—Τσανδαρλῇ 34 χιλιόμ., Πέργαμος—Δικελί 28 χιλιόμ., Πέργαμος—Κυδωνία 85 χιλιόμ., Πέργαμος—Κινίκιον 18 χιλιόμ., Πέργαμος—Σόμα 43 χιλιόμ., Πέργαμος—Παλουκεσὲρ—Πάνορμος 183 χιλιόμ.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ἔχει καὶ τοὺς ἐξῆς λιμένας: Δικελί, Μακαρονίας, Καπακούμ, Ἀγιασματίου, Ἀτζανός, Τζανδαρλῇ καὶ Κλησέ-κιοῖ. Πάντων τούτων ὁ σπουδαιότερος καὶ ἄξιος λόγου εἶναι ὁ τοῦ Δικελί, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται τὰ

(1) Κατὰ τὸν Νεοτουρκικὸν διωγμὸν ἡ Α. Σ. εὗρίσκετο εἰς Ἀδραμύττιον, κατὰ θεῖαν τινα ἰσως τύχην, ὅπου ἐπέπρωτο καὶ οὗτος νὰ ὑποστῇ μετὰ τοῦ ποιμνίου του τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια ἐκεῖνα τῶν Νεοτουρκικῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τοῦ Τάλαάτ, Ἐμβέρ, Ραχμῆ καὶ Σιάς.

πλείστα τῶν ἐμπορευμάτων καὶ εἰσάγονται ὅλα σχεδὸν τὰ διὰ θαλάσσης ἀποστελλόμενα.

Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν ὑπάρχουσιν ἄφθονα καὶ ἄριστα ὕδατα πόσιμα. Πλέον τῶν 1000 πηγῶν ὕδατος ὑπολογίζονται καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.

Βον

Ἡ ΚΟΙΝΟΤΗΣ τῆς ΠΕΡΓΑΜΟΥ ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Κατὰ τὸ 1545 ἐκτίσθη καὶ ὁ πρῶτος Χριστιανικὸς ναὸς τῆς νεωτέρας πλέον Περγάμου, τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὅστις τότε ἦτο μὲ «δῶμα».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Κοινότης μόλις ἠ-
 ρίθμει περὶ τὰς 100 οἰκογενείας, λείψανα τῆς πρὸ 1402 καταστροφῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ εὐφύους καὶ ἰσχυροῦ Τοπάρχου τῆς Περγάμου Καραοσμάνογλου, αὕτη ἠϋξήθη εἰς 400 καὶ πλέον οἰκογενείας.

Περὶ τοῦ Καραοσμάνογλου πολλὰ τὰ καλὰ λέγονται. Οὗτος συνέστησεν ἐν Περγάμῳ τὴν πρωτότυπον καὶ ὡραίαν πανήγυριν τοῦ ἁγ. Γεωργίου (23 Ἀπρ.) χάριν τῶν Χριστιανῶν του. Οἱ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του Ἕλληνες ἀπελάμβανον ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων μὲ τοὺς Τούρκους. Πανταχόθεν προσήρχοντο εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ὁμογενεῖς, διότι εὗρισκον ἄσυλον. Ἡ φήμη κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν καθ' ὅλον τὸν τότε Ἑλληνισμόν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ τότε προσερχόμενοι ἄποικοι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον Πελοποννήσιοι καὶ Μακεδόνες, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῶν τυραννιῶν καὶ βασάνων τῶν διοικητῶν αὐτῶν, οὔτινες κατ' οὐδὲν διέφερον τῶν

σημερινῶν νεοτουρκῶν, ἤναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ πάντα καὶ νὰ φεύγωσι μακρὰν τῶν πατρίδων αὐτῶν εἰς ἄλλας πόλεις διὰ νὰ εὕρωσιν ἄσυλον. Πρὸ τοῦ 1821 ὁ πληθυσμὸς τῆς Περγάμου ἠϋξήθη ἔτι περισσότερον. Κατὰ τὸ 1816-17 νέα πολυπληθὴς ἀποικία Μακεδόνων, φεύγουσα τὰς παντοίας καταπιέσεις καὶ φορολογίας τοῦ Τοπάρχου αὐτῶν, ἔφθασε διὰ Κυδωνιῶν εἰς Πέργαμον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν νεαροῦ τινος Μακεδό-
 νος, ὅστις προτοῦ νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του, λέγει πρὸς αὐτούς: «Διατὶ ἐπὶ πλέον νὰ μένωμεν εἰς τὸν βάρβαρον τοῦτον τόπον; Ἄς φύγωμεν, φίλοι μου· θὰ βαδίσω ἐπὶ κεφαλῇς σας· ἄς ὑπάγωμεν πλησίον τοῦ Καραοσμάνογλου πιθανόν εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας νὰ ἐπανιδώμεν τὰς ἐστίας μας». (1) Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀποικοὶ καθὼς ἀπεδιδάσθησαν εἰς τὰς Κυδωνίας ἐπωδύροντο διότι ἐνεθυμοῦντο τὰς ἐγκαταλειφθείσας κατοικίας καὶ περιουσίας των. Ὁ νεαρὸς ἀρχηγὸς παρηγορῶν τοὺς μέλλοντας τούτους Περγαμηνοὺς ἔλεγεν: «τὶ κλαίετε; ἐδῶ θὰ ἀποθάνωμεν, ἰδοὺ ἡ πατρίς μας» καὶ ἐδείκνυε τὰ ὄρη τῆς Περγάμου, τὰ ὁποῖα τώρα ἐπέπρωτο νὰ ἐγκαταλείψωμεν ὅλοι ὁμοῦ τόσον σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως καὶ νὰ τραπῶμεν, ὥσει καταδιωκόμενοι ὑπὸ Ἑριννύων, μακρὰν αὐτῶν, ὑπεράνω τῶν ὁποίων τώρα πτερυγίζουσιν μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐνδόξων Ἀτταλιδῶν τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα καὶ τῶν πατέρων μας μὲ μεγάλην λύπην ἐπὶ τῇ ἀγρίᾳ καὶ βαρβάρῳ ἐκδιώξει ἡμῶν ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ἐκείνην τῆς

(1) «Κυδωνιακαὶ Μελέται» I. Ἀποστολάκη σελ. 85.

παλινοστήσεως εἰς τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν τόπους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καροσμάνογλου (1791) ἡ Πέργαμος ἔγινεν ἔδρα δήμου (μουδουριέτ).

Κατὰ τὸ 1821 ἡ Πέργαμος θὰ κατετρέφετο, ἂν ἐγκαίρως δὲν ἐπρολάβανον τὴν σφαγὴν μὲ ἔνοπλον σῶμα οἱ τοῦρκοι ἀγᾶδες Νιδελόγλους καὶ Χ' Χαλβατζῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφύλαττον τὰς Ἑλλην. συνοικίας.

Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 21 ἡ Πέργαμος μὲ ὅλην τὴν μαύρην ἐκείνην δουλείαν ἔσπευσεν ὅπως καὶ αὕτη προσφέρῃ θυσίας εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, ἀποστείλασα τὸν ἐκ τῆς συνοικίας ἀγ. Παρασκευῆς ἥρωα Καπετὰν Κριτσιώτην, ἐπὶ κεφαλῇ Περγαμηνοῦ σώματος καὶ τοὺς Γεώργιον Γκεράλην καὶ Ἀναστ. Ἀνδρεογλοῦν, οἱ ὁποῖοι μετὰ 300 ὁπλιτῶν ἐκ Περγάμου καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἐπολέμησαν καὶ εἰς τὰ Δερβενάκια.

Μετὰ τὸ 1821 ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἠϋξήθη ἔτι περισσότερον διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων μεταναστῶν ἐκ Μυτιλήνης, Χίου, (1) Ἡπείρου καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος.

Ἰδρῦθη καὶ ἑτέρα Ἐκκλησία ἡ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἣτις κατὰ τὸ 1836 ἐπισκευασθεῖσα μεγαλοπρεπῶς κατέστη καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κοινότητος. Κατὰ τὴν πρώτην ἵδρυσιν αὐτῆς συνεβοήθησαν καὶ αἱ γυναῖκες ἰδίως εἰς τὴν διὰ τῆς ράχεως αὐτῶν μεταφορὰν λίθων. Κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ταύτης προσέφερον χρηματικὰ βοηθήματα καὶ τοῦρκοι. Εἰς μάλιστα ὁ Τσετμῆ-Ἀλῆς προσέ-

(1) Ἐκ Χίου τότε ἐφθασαν καὶ ἐκτουρκισθεῖσαι Ἑλληνίδες, τῶν ὁποίων τέκνα ὑπάρχουσι μέχρι σήμερον ἐν Περγάμῃ, ὡς ὁ τέω δῆμαργος Σακιζλῆ Ἀμέτ, ὁ Χαφισελίμ κ. ἄ.

φερεν ἐκτὸς τῆς δωρεᾶς καὶ 36 γρ. ὡς δάνειον.

Ἀπὸ τοῦ 1823 γνωρίζομεν καὶ τὸν πρῶτον κληρικὸν Ἀρχιερ. Ἐπιτρόπον τὸν Οἰκονόμον Χ' Παπα Σταμάτην (1) τοῦ ὁποίου ἡ δρασίς ὑπῆρξεν ἐθνικωτάτη, μέχρι τοῦ 1852. Ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐπιρροή αὐτοῦ ἦτο τοσαύτη ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, ὥστε διὰ μόνων τῶν χαιρετισμῶν ἡ καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερατικοῦ του κομβολογίου ἀπεφυλακίζοντο διάφοροι κατάδικοι καὶ ἐλάμβανον πέρας πάσης φύσεως ὑποθέσεις. Τὴν ἰσχὺν ταύτην ὥφειλεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἰδιαίτερόν τι φριμάνιον συνεπεία τοῦ ὁποίου ἀπελάμβανεν καὶ ἰδιαίτερου σεβασμοῦ καὶ τιμῶν παρὰ τοῖς τοῦρκοις, ἰδίως παρὰ τοῦ Μουφτή.

Κατὰ τὴν ταύτην ἐρχονται κατὰ σειρὰν οἱ ἑξῆς :

2) Ἀρχιμ. Στέφανος	ἀπὸ τοῦ 1852-1863
3) » Ἀγαθάγγελος » »	1863-1873
4) Οἰκον. Παπα-Γεωργίου » »	1873-1878
5) Παπα Χριστόδουλος » »	1878-1880
6) Ἀρχιμ. Γρηγόριος » »	1880-1883
7) Παπα Ἀθανάσιος » »	1883-1884
8) Παπα Ἀθανάσιος (2) » »	1885-1886

(1) Οὗτος κατήγετο ἐκ τοῦ Καταρράκτου τῆς Χίου. Ἡ σύζυγος καὶ ἡ κόρη αὐτοῦ αἰχμαλωτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν τούρκων μετεφέρθησαν εἰς Πέργαμον, ὅπου ἡ μὲν κόρη ἀπηλευθερώθη ἀπέναντι χρημάτων ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Μακροπούλου, ἡ δὲ σύζυγος ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζάναξ Χ' Ρουσὴτ Ἀγᾶ. Ταῦτα καθὼς ἔμαθεν ὁ πατὴρ ἐφθασέν εἰς Πέργαμον καὶ ἀμέσως ἐξηγόρασε τὴν αἰχμαλωτον σύζυγον του ἀντὶ 3000 γρ. Μετὰ ταῦτα ἐγκατεστάθη εἰς Πέργαμον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1856.

(2) Πατὴρ τοῦ ρέκτου Οἰκονόμου κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου, ἐφημερίου ἐκ Περγάμου κατὰ τὸ 1909—1910 καὶ κατόπιν Ἀρχιερ. Ἐπιτρόπου διαφόρων Κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἦδη τυγχάνει Πρόεδρος τῆς ἐν Μυτιλήνῃ Ἐπιτροπῆς τῶν προσφύγων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου.

- 9) Ἀρχιμ. Διονύσιος » » 1886-1888
 10) Ἐξαρχος Ἰωαννίκιος » » 1888-1889
 11) Οἰκονόμος Λεόντιος » » 1889-1894
 12) Οἰκ. Εὐάγγ. Κολυβᾶς(1) » » 1894-1904
 13) » » Πετρίδης » » 1904-1905
 14) » Ἀλκ. Χερουβιμίδης » » 1905-1907
 15) Ἀρχ. Ἰωάν. Αὐγερινός » » 1907-1911
 16) Οἰκ. Δ. Παπαϊωάννου » » 1911-1912
 17) Ἀρχ. Ἀνθ. Ἀμυρᾶς » » 1912-1913
 18) Πρωτοσύγκελος Βασ. Παπαδόπουλος ἀπὸ
 7ριον-10μβριον 1913 καὶ

19) Οἰκονόμος Ἰγνάτιος Γουναρόπουλος, Περغامηνός, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρ. 1914 μέχρι τῆς ἐκδιώξεως, ὑπὸ τῆς Νεοτουρκικῆς Κυβερνήσεως, τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Ἡ Πέργαμος κεῖται ἐπὶ λαμπρᾷ τοποθεσίᾳ. Στέφεται πανταχόθεν ὑπὸ πλουσίων ἐδαφικῶν καλλονῶν. Τὰ θαυμάσια αὐτῆς ἀμπέλια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπὶ 4 μῆνας (ἀπὸ Μαΐον μέχρι 7βριον) οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων παρεθέριζον, διάγοντες βίον ἀπλοῦν καὶ φυσικόν, ἦσαν ἀπαράμιλλα. Ἡ ἀγορὰ αὐτῆς ἥτις εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ διηρημένη κατὰ τμήματα, παρουσιάζει πρωτοφανὲς φαινόμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Τὴν Δευτέραν, ἡμέραν ἀγορᾶς (παζάρι) κατὰ τὴν ὁποίαν κατέρχονται οἱ πλεῖστοι χωρικοὶ τῶν πέριξ χωρίων, παρουσιάζε θεάμα μεγαλοπρεπές, τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπενθύμιζεν οὕτω τὰς πολυπληθεῖς συγεντροφάσεις εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ λόγιος καὶ εὐφραδὴς Ἀρχιερ. οὗτος Ἐπίτροπος, ὁ πνευματώδης καὶ περὶνους Κολυβᾶς ἀπέθανε μετὰ 10ετῇ ἐθνωφελῇ δράσιν.

Ὁλη ἡ πόλις διαχωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Σελινουῖντος εἰς δύο μεγάλας συνοικίας τὴν Ἑλληνικὴν μὲ τὴν Ἀρμενικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν μὲ τὴν Ἑβραϊκὴν, αἱ ὁποῖαι συγκοινωνοῦν διὰ γεφυρῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία κατεῖχε τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς πρὸ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἑλλήνων ἦτο 8 χιλ. Ἕλληνες, 11 χιλ. Τοῦρκοι, 300 Ἀρμένιοι καὶ 700 Ἑβραῖοι, ἦτοι τὸ ὅλον 20 χιλ. Ἦδη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν βρωμερῶν καὶ κτηνανθρώπων Βοσνίων καὶ μουσουλμάνων χωρίων τινων τῆς περιφέρειας Θεσσαλονίκης ἀνέρχεται εἰς 30 χιλ. Πάντες οἱ τοποθετηθέντες οὗτοι, ἐκτὸς τῶν διαφόρων κατὰστrophῶν τὰς ὁποίας ἐπέφερον καθ' ὅλην τὴν πόλιν, διάγουσι βίον κτηνώδη καὶ κυνικόν.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη Κοινότης, ὁ τηλαυγὴς οὗτος φάρος τῆς περιχώρου Περγάμου, ἦτο μίᾱ ἀπὸ τὰς πρώτας καὶ πλέον προοδευτικὰς Κοινοτήτας τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ κοινοτικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις ἦτο σημαντικὴ καὶ ὅλον ἐν προήγετο, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, παρ' ὅλην τὴν ἔλλειψιν καὶ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίας.

Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν εἶχε καὶ τὰς ἑξῆς μικρὰς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως παρεκκλήσια, τῆς Ἀγ. Καστριανῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (τοῦ βουνοῦ).

Τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν ἐκτὸς τῆς κατ' ἔτους διανομῆς κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα χρηματικῶν βοηθημά-

των εἰς ἀπόρους χριστιανικὰς οἰκογενείας, συνετήρει πυροσβεστικὴν ἀντλίαν μετὰ 12 μελοῦς πυροσβεστικοῦ σώματος, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη εἰς στιγμὰς φοβερὰς πυρκαϊῶν, αἱ ὁποῖαι ἠπείλησαν διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως.

Οἱ ἱερεῖς τῆς Κοινότητος ἦσαν 4 μεθ' ἑνὸς ἱεροδιακόνου.

Τὰ σχολεῖα αὐτῆς κατεῖχον μὲ τὴν μικρὰν βιβλιοθήκην(1) καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον περιβλεπτον θέσιν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου. Ἡ πρὸς αὐτὰ στοργὴ τῶν κατοίκων ἦτο ἀξία παντὸς ἐπαίνου.

Τὸ Νηπιαγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο τμήματα μετὰ 200 μαθητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ μὲ δύο διδασκαλίσας. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑξ τάξεις μετὰ 180 μαθητῶν καὶ με πέντε διδασκαλίσας. Τὸ Ἀρρεναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀκτὼ τάξεις μετὰ 235 μαθητῶν, μέθ' ἑπτὰ διδασκάλων καὶ ἑνὸς παιδονόμου. Ἐσχάτως ἀπεφασίσθη ὅπως ἰδρυθῇ τέλειον ἡμιγυμνάσιον. Τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ νεόδμητον καὶ ὠραῖον, εἶχε δώδεκα κλῖνας μὲ νοσοκομιακὴν ὑπηρεσίαν καλήν. Οἱ κατ' ἔτος νοσηλευόμενοι ἀνήρχοντο ἀπὸ 70—80.

Υπῆρχον καὶ διάφοροι σύλλογοι, ἡ ὕπαρξις τῶν ὁποίων ἐτίμα τὸ προοδευτικὸν τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς νεολαίας τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις πάντοτε ἐπρωτοστατεῖ εἰς πᾶν καλὸν καὶ ἱερόν.

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐξῆς:

(1) Ἐκτὸς τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἰδιωτικαὶ καθαρῶς ἐπιστημονικαί, εἰς τὰς ὁποίας εὗρισκέ τις ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατεῖχεν ἡ τοῦ κ. Γεωργ. Ράλλη ἐκ 2 1)² χιλ. τόμων.

1) Τὸ τοῦ Ὑδραγωγείου, σωματεῖον εὐεργετικώτατον, τὸ ὁποῖον διετῆρει πλεόν τῶν 60 βρύσεων.

2) Τὸ τοῦ Ἀττάλου. 3) Τὸ τῆς Ὀμονοίας. (1) Τὰ δύο ταῦτα σωματεῖα ἀπὸ κοινοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἰδρυσιν μεγάλου μαρμαρίνου κοινοτικοῦ λουτροῦ, εὐεργετικωτάτου ἀπὸ ἠθικῆς ἰδίως ἀπόψεως.

4) Τὸ τῆς Ἀγ. Καστριανῆς, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς ἄλλων κοινοφελῶν ἔργων, διωργάνωνε κατ' ἔτος καὶ ἀθλητικοὺς ἀγῶνας.

5) Τὸ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα, τὸ ὁποῖον ἠρίθμει καὶ περὶ τὰς 500 κυρίας ὡς μέλη αὐτοῦ μὲ εὐρὺν σκοπὸν καὶ ἀξιόλογον λόγον τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐπιβολῆς.

6) Τὸ τῆς Παλλάδος Ἀθηνῶς, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἄδας ἰδίως καὶ τὰ σωματεῖα τῶν συντεχνιῶν ἤτοι τῶν παντοπωλῶν, τῶν ὑποδηματοποιῶν, τῶν ὑφασματοπωλῶν καὶ τῶν κτιστῶν, πάντα εὐεργετικά διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς Κοινότητος.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς τῆς Κοινότητος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνῆρχετο, κατὰ μέσον ὅρον εἰς 1600 λίρ. ἤτοι Σχολείων 900 λ. τουρκ. Ἐκκλησιῶν 550 καὶ Νοσοκομείου 150.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ Κοινότης ὀρισμένους πόρους δὲν εἶχε, ἐκτὸς ἐλαχίστων τοιούτων. Οὐτε ἀφιερώσεις πλουσιῶν ὁμογενῶν. Τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, τὸ μέγα ἀληθῶς διὰ μίαν Κοι-

(1) Μεσὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἡ «Ὁμόνοια» ἀνευστῆθη ἐν Ἀμερικῇ πρό τιнос καιροῦ παρὰ τῶν ἐκεῖ Περγαμηγῶν παρὰ τοῦ ὁποίου ἤδη οἱ ἀνευ Πατρίδος Περγαμηνοὶ ἀναμένουσι πολλὰ τὰ καλὰ.

νότητα, οὐχὶ πλουσίαν, κατεβάλλετο διὰ τῆς πεντάρας τοῦ φιλοτίμου Περγαμηνοῦ λαοῦ.

Ἐργοστάσια εἶχε δύο ἀτμοκίνητα (ἐλαιοτριβεῖον, ἀλευροποιεῖον καὶ τοῦ βάμβακος) τῶν Θεοδ. Στεφανίδου καὶ Κομματοπούλου—Τσαμουρτζή, ἐν ἀτμοκίνητον ζαχαροπλαστικῆς τοῦ Νικ. Πριμικυροπούλου, ἐν μὲ κάξι (ἀλευροποιεῖον τοῦ Τσιβουκτσῆ-Βαλσάμη καὶ ἐν ὑδροκίνητον (ἀλευροποιεῖον) τοῦ Χρ. Κασκασιάδη.

Σαπωνοποιεῖα μὲ ἀρκετὴν ἐξαγωγὴν τοῦ Γεωρ. Τσαξωρίδου, Παναγ. Σάββα καὶ Δημ. Κουκουρίμπα.

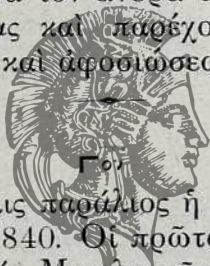
Ὁ Περγαμηνὸς λαὸς διακρίνεται ἐπὶ εὐνομία καὶ σεβασμῷ πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ τοὺς πολιτικούς θεσμούς. Οὐδέποτε ἔδιδεν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν αἰτίαν παραπόνων. Μετὰ τῶν συνοίκων λαῶν ἰδίως μετὰ τῶν τούρκων διετέλουν πάντοτε ἐν ἀρμονίᾳ καὶ συνεργασίᾳ. Μικρὰ νέφη διαταράξεως τῶν σχέσεων τούτων ἀνεφάνησαν μετὰ τὴν ἴδρυσιν παραρτήματος τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου.

Ἡ φιλεργία τῶν κατοίκων, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν, ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἥθη, προεφύλαξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν διωγμῶν αὐτῶν ἀπὸ πάσης κοινωνικῆς διαφθορᾶς. Τὰ σεμνὰ ἀνατολικά ἥθη καὶ ἔθιμα δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν λεγόμενον πολιτισμὸν τῆς Δύσεως. Ἡ Πέργαμος μετὰ τῶν περιχώρων διετέλεσε, τύχη ἀγαθῇ, μέχρι τῆς χθὲς ἀμιγῆς παντὸς ξενικοῦ ἢ φυλετικοῦ στοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα τὸν Ἑθνικὸν καὶ Ἑλληνοπρεπῆ χαρακτῆρα της, ὅστις εἰς ἄλλα κέντρα τείνει πρὸς ἐκμηδένισιν.

Ἡ Περγαμηνὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ

οἰκιακά της καθήκοντα, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα τῆς οἰκίας της, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἔργα εἰς τὴν ὑφαντικήν, εἰς τὰ χειροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα πλειστάκις ἐθαυμάσθησαν ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ἐπισκέπτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁμογενεῖς τοιούτους μεγαλουπόλεων καὶ ιδίως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς μορφώσεώς της. Εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν βαθμίδα εὐρίσκεται καὶ ἡ Κινικιώτισσα καὶ ἡ Δικελιώτισσα. Ἡ χωρικὴ εἶναι πρότυπον πιστῆς συζύγου, ἀληθοῦς ἀπόγονος τῶν παλαιότερων Ἑλληνίδων, βοηθοῦσα τὸν ἄνδρα της εἰς τὰς γεωργικὰς τοῦ ἐργασίας καὶ παρέχουσα ἑαυτὴν ὑπόδειγμα λιτότητος καὶ ἀφοσιώσεως.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΚΕΛΙ. Πόλις παράλιος ἡ ὁποία ιδρύθη ἀκριβῶς κατὰ τὸ 1840. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς οἰκισταὶ ἦσαν Περγαμηνοί, Μυτιληναῖοι καὶ Κυδωνεῖς. Χάρις εἰς τὸν λιμένα αὐτοῦ προήχθη ταχέως καὶ οὕτω κατέστη ἐπίνειον τῆς Περγάμου.

Κάτοικοι: 4 χιλ. Ἕλληνες, 500 Τοῦρκοι καὶ ὀλίγοι Ἀρμένιοι, οἱ ὁποῖοι ἡσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Σήμερον μετὰ τῶν τοποθετηθέντων μουσουλμάνων ἀνέρχονται εἰς 8 χιλ. οἱ Τοῦρκοι.

Ἡ νεαρὰ καὶ φιλοπρόοδος αὕτη Κοινότης, εἵχε καλῶς κατηρτισμένον σχολεῖον (ἀνάμικτον) με 7 τάξεις, με 200 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας, με 3 διδασκάλους καὶ 3 διδασκαλίσσας. Τὸ νηπιαγωγεῖον ἦτο διηρημένον εἰς δύο τμήματα με 120 μαθητὰς.

Ἐκκλησίαι: Ἡ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ

Ἁγ. Δημητρίου. Παρεκκλήσια: Τῆς Παναγιού-
δας, τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, τῶν Ἀγ. Κων)τίνου καὶ
Ἑλένης, τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων καὶ τῶν Ταξιαρ-
χῶν. Ἱερεῖς δύο. Σύλλογοι: ὁ «Ἀταρνεὺς»
φιλεκπαιδευτικὸς καὶ τῶν κυριῶν «τῶν Μυρο-
φόρων» θρησκευτικὸς.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς ἀνήρχετο εἰς
500 λίρ. τουρκ. Ἔργοστάσια: 1 ἀτμοκίνητον καὶ 2
μὲ κάζι, (Ἀλευροποιεῖα καὶ ἐλαιοτριβεῖα) τῶν κ.
Πανταζοπούλου, Παρ. Σεβαστέλλη καὶ Ἐμμ.
Καλδῆ.

ΙΣΜΑ-Ι-ΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πολὺ
ἀρχαιότερον τοῦ Δικελί. Ἀπέχει 1)2 ὥραν αὐτοῦ.
Κάτοικοι 400. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500
τουρκοὶ. Ἐκκλησία: τῆς Ἁγίας Τριάδος μεθ'
ἐνὸς ἱερέως. Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς 50 λίρ.

ΑΤΖΑΝΟΖ. Παράλιον χωρίον κείμενον πρὸς
Ν. τοῦ Δικελί εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας. Κάτοικοι
850, ἀσχολούμενοι μᾶλλον εἰς τὴν καλλιέργειαν
τῆς ἐλαίας. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2000
τουρκοὶ. Ἐκκλησίαι: τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους
καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁγ. Παρασκευῆ καὶ ἁγ.
Ἀθανάσιος, μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀ-
πετελεῖτο ἐκ 4 τάξεων (ἀνάμικτον) μὲ 90 μαθητάς,
ἐνὸς διδασκάλου καὶ μιᾶς διδασκαλίσσης. Αἱ Κοι-
νοτικαὶ δαπάναι ἀνήρχοντο εἰς 130 λίρ. τουρκ.
Ἡ Κοινότης ἐξ ἰδίων της συνετήρει τὸ ὑδραγω-
γεῖον, τοὺς δρόμους καὶ τοὺς φανοὺς τῶν συνοι-
κίων.

ΚΑΠΑΚΟΥΜ. Κεῖται μετὰ Μακαρονίας καὶ
Δικελί. Καθαρῶς Ἑλλ. χωρίον. Κάτοικοι 760. Ἀντ'
αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τουρκοὶ. Ἐκκλησί-
αι: τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ τὸ παρεκκλήσιον

ἁ γ. Παρασκευή, μεθ' ἑνὸς ἱερέως τοῦ εὐπαι-
 δεύτου καὶ δραστηρίου ἱερομονάχου κ. Εὐαγγ.
 Κολυβᾶ, εἰς τὸν ζῆλον τοῦ ὁποίου ἡ κοινότης
 αὕτη ὄχι μόνον ὥφειλε τὴν βελτίωσιν πολλῶν κα-
 κῶς ἐχόντων, ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός, θὰ
 ἐπισκευάζοντο οἱ δρόμοι τοῦ χωρίου, θὰ ἐτοποθε-
 τοῦντο εἰς τὰς συνοικίας φανοί, θὰ ἐπεσκευάζετο
 ὁ ναὸς καὶ θὰ κατηρτίζετο τὸ σχολεῖον ὅπερ καὶ
 τὸ σπουδαιότερον. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ 4
 τάξεων μὲ 78 μαθητὰς καὶ δύο διδασκάλους (με-
 τὰ τοῦ ἱερέως). Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρκ.

ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ. Τὸ ὠραιότατον, κατάφυτον
 καὶ παράλιον τοῦτο χωρίον εἶναι ἰδιόκτητον τῶν
 ἀδελφῶν Ἡλιοπούλου. Ἡ οὕτως εἰπεῖν μι-
 κρὰ αὕτη δημοκρατία, ἡ διεθνομένη κυρίως ὑπὸ
 τοῦ πατριωτικοῦ κ. Ἡλία Ἡλιοπούλου, ὁ προξε-
 νου τῆς Ἀγγλίας ἐν Κυδωνίαις—Περγάμου ὄχι
 μόνον ἦτο Γεωργικὸς σταθμὸς πρώτης τά-
 ξεως ἀλλὰ καὶ ποικιλοτρόπως ἔδρασε καθ' ὅλην
 τὴν περιοχὴν Περγάμου—Κυδωνιῶν διὸ καὶ ἐνο-
 μίζετο ὑπὸ τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως ὡς κέντρον
 Ἑλλ. προπαγάνδας. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις
 πάντοτε ἐφρόντιζε νὰ ἐκμηδενίσῃ ταύτην. Κατὰ
 τὸ 1893 ἠθέλησε νὰ ἐγκαταστήσῃ μετανάστας, διὸ
 καὶ ἀπεβίβασεν ἀρκετοὺς τοιούτους, τοὺς ὁποίους
 κατόπιν ἠναγκάσθη ἡ ἰδία πάλιν δι' ἐνόπλου στρα-
 τιωτικῆς ἐπεμβάσεως νὰ ἐκδιώξῃ ἅμα ὡς κατῆλ-
 θον πρὸ αὐτῆς δύο Ἀγγλικά πολεμικά. Κάτοικοι
 200, ἀσχολούμενοι εἰς γεωργικὰ ἔργα. Ἐκκλησίαι:
 τοῦ ἁ γ. Σπύρίδωνος, τοῦ ἁ γ. Δημητρίου,
 τῆς ἁ γ. Παρασκευῆς καὶ τὰ παρεκκλήσια Προ-
 φήτης Ἡλίας καὶ δύο τοῦ ἁ γ. Ἰωάννου,
 μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον εἶχεν 25 μαθητὰς

μὲ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικάι δαπάναι 80 λ. τ., αἱ ὅποῖαι κατεβάλλοντο ὑπὸ τῶν κ. ἀδελ. Ἡλιοπούλου. Ἐργοστάσιον ἀτμοκίνητον ἀλευροποιείας.

ΑΓΙΑΣΜΑΤΙ. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται μεταξὺ τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς Μακαρονίας. Οἱ τοῦρκοι αὐτοῦ εἶνε οἱ φανατικώτεροι καὶ πλουσιώτεροι τῆς περιχώρου. Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς μέγαν βαθμόν. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε τὸ κέντρον τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων νεοτουρκικῶν ἐνεργειῶν. Εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Κυδωνιῶν τοῦ 1821 ὄχι μόνον συνετέλεσαν ἀλλὰ καὶ συμμετέσχον. Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ Κυδωνίαι δὲν διατρέχουν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἐκ τῶν ἀσπόνδων τούτων διωκτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Κάτοικοι 900, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τοῦρκοι. Ἐκκλησίαι: τῆς ἁγ. Παρασκευῆς καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁγ. Δημήτριος καὶ ἁγ. Ἰωάννης μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 τάξεις μὲ 65 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἐνὸς διδασκάλου. Σωματεῖον ἢ «Ὁμόνοια μὲ φιλεκπαιδευτικὸν σκοπόν. Κοινοτικάι δαπάναι λ. τουρκ. 75.

ΤΣΑΝΔΑΡΛΙ. Χωρίον παρὰ λίαν μὲ δύο λιμένας καὶ μὲ κλίμα ὑγιές. Κάτοικοι 1500 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀλιείαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2500 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησίαι: Ἀγ. Γεώργιος καὶ τὰ παρεκκλήσια Ἀγ. Νικόλαος καὶ Ἀγ. Παρασκευῆ μεθ' ἐνὸς ἱερέως τοῦ λογίου Γεωργ. Φραγάκη, ὅστις ἦτο καὶ Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος. Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 100 μαθητὰς καὶ δύο διδα-

σκάλους. Παρθεναγωγεῖον ἐκ 3 τάξεων μὲ 75 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Σωματεῖον φιλεκπαιδευτικὸν ὁ « Ἀρκεσίαιος ». Ἡ φιλοπρόδος αὕτη κοινότης ἐδαπάνη διὰ τὰς κοινοτικάς της ἀνάγκας 200 λ. Τ. Ἐτησίως παράγει 20 ἑκατ. ὀκάδ. ἄλας. Ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον τὸ τοῦ κ. Μιχ. Ὑψηλάντου.

ΚΛΗΣΕ-ΚΙΟ-Ι. Ὁ Ἑλληνικὸς αὐτοῦ συνουρισμὸς ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ Θεσσαλομαγνήτων ἤρχισε πρὸ 60 ἐτῶν. Κάτοικοι 900, οἱ ὅποιοι ἡσχολοῦντο ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ βαλανιδέας. Κατ' ἔτος παράγει πλεόν τῶν 15 χιλ. κανταριῶν βαλανίδι καὶ πλεόν τῶν 300 χιλ. ὀκάδων ἐλαίου. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1500 μουσουλμάνοι.

Ἐκκλησία: Ἡ τῶν Ἀγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 80 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. ιουρ. 80.

Ἐργοστάσια (ἐλαιοτριβεῖα) δύο τῶν κ. Κ. Φίλιου, Ι. Ράλλη, (ἀτμοκίνητον) καὶ Παπλαδέλι (μὲ κάξι).

ΣΑΚΡΑΝΙ. Κεῖται πολὺ πλησίον τοῦ Κλησεκιοῦ. Κάτοικοι 130. Κατὰ τὸν νεοτουρκικὸν διωγμὸν ὑπέστησαν συμφορὰς φορικῶδεις, αἱ ὁποῖαι ἐνέχουν ἀφαντάστους τραγικότητας. Οὔτε αὐτὰ τὰ νήπια ἐσεβάσθησαν τὰ ἄγρια ὄργανα τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων. Πολλὰ τούτων ἐπασάλωσαν! Οἱ Ἐθνικοὶ μάρτυρες ἀνέρχονται εἰς 30.

ΚΑΛΑΡΓΑ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε σύγχρονον τῆς Περγάμου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς χώρας ταύτης. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῆς Περγάμου. Κάτοι-

κοι 500, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 800 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 45 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. τουρ. 100. Ἡ κοινότης δι' ἰδίων ἐξόδων τῆς διετῆρει καὶ νυκτοφύλακα.

ΣΑΤΣΙΦΛΙΚΙ. Ἀπέχει τῆς Καλάργης 20 λεπτὰ. Κάτοικοι 100. πάντες γεωργοί. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

ΚΑΤΩ-ΚΙΡΚΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο λέγεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότερον τῆς Καλάργης. Κάτοικοι 70. Πρὸ 30 ἐτῶν ἦσαν 160.

ΣΑΝΤΖΙΔΕΣ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι 200 περίπου ἐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἠοίθῃσι ὀλίγας οἰκογενείας. Πρὸ τοῦ 21 ἐγκατεστάθησαν καὶ Πελοπονήσιοι. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν. Κάτοικοι 1000 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1600 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τὰ παρεκκλήσια τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 60 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Παρθεναγωγεῖον ἐκ δύο τάξεων μὲ 35 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρ. Ἐργοστάσια ἀτμοκίνητα τῶν ἀδελφῶν Ἀγάλια καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἐγγλεζοπούλου. (Ἐλαιοτριβεῖα).

ΚΙΝΙΚΙΟΝ. Πρὸ 200 ἐτῶν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Κινικίου ὑπῆρχε τὸ χωρίον Χάλ-κιοὶ τοῦ

ὁποίου οἱ κάτοικοι ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου Καρὰ-δερέ, ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσωσιν ἄλλο χωρίον, τὸ Κινίκιον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ, Κονάκι ὠνομαζομένου τουρκιστί, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Μετὰ τὴν ἰδρυσίν του ἤρχισε καὶ ὁ ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ ἰδίως Πελοποννησίων Ἑλληνικὸς συνοικισμὸς αὐτοῦ. Κάτοικοι 3100. (Τουῖρκοι 4 χιλ. καὶ Ἀρμένιοι 500) ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν (ἰδίως ἀμπελοφυτεῖαν) καὶ εἰς τὸ Ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένον ἰδίως ἀπὸ ἐξαγωγικῆς ἀπόψεως. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 4 χιλ. μυσουλμᾶνοι. Καὶ ἀπὸ κοινοτικῆς ἀπόψεως δὲν ὑστέρεي ἡ Κοινότης αὕτη. Εἶχε νοσοκομεῖον καὶ πλήρη ἀστικὴν σχολήν, ἐκτὸς τοῦ μικτοῦ νηπιαγωγείου ἐξ 150 μαθητῶν μετὰ μιᾶς διδασκαλίσεως καὶ μιᾶς ἐντοπίας ὡς βοηθοῦ. Ἡ ἀστικὴ σχολὴ ἦτο ἀπὸ 6 τάξεις με 120 μαθητὰς καὶ με 5 διδασκάλους. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἦτο ἐκ 4 τάξεων με 80 μαθητριάς καὶ με 3 διδασκαλίσσας.

Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου καὶ ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μετὰ δύο ἱερέων καὶ ἐνὸς διακόνου. Ἀρχ. Ἐπίτροπος ἀρχ. Νικόδημος Κουκουζέλης. Αἱ κοινοὶ δαπάναι ἀνέρχοντο εἰς 650 λ. τουρ.

Ἐργοστάσια ἀτμοκίνητα: Τοῦ Ἀρ. Νικολάου, τοῦ Ἀθ. Γρατᾶ καὶ Δημ. Νικήτα (ἐκκοκιστικὰ τοῦ βάμβακος καὶ ἀλευροποιεῖα.)

ΠΟΡΓΙΑΤΖΙΚ. Ἀπέχει 1)4 τῆς ὥρας τοῦ Κινικίου. Κάτοικοι 100. Ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον (τοῦ βάμβακος) τοῦ Ν. Μακροπούλου.

ΚΑΣΙΚΤΣΗ. Κάτοικοι 250 ἀσχολούμενοι καὶ

εἰς τὴν αἰγοτροφίαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 400 μουσουλμᾶνοι. Οἱ πλεῖστοι τούτων κατάγονται ἐκ Μυτιλήνης. Σχολεῖον μετὰ 30 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου. Κοῖνοι. δαπάναι 30 λ. τουρ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΧΩΡΙΟΝ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικόν διὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτὸ Γκιαβούρ-κιοϊ (χωρίον ἀπίστων). Κάτοικοι 860 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Οἱ πλεῖστοι σχεδὸν κατάγονται ἐκ Φίλιας τῆς Μυτιλήνης. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1200 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησίαι: Τῶν Ἀγ. Κων(ν)τίνου καὶ Ἑλένης μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ δύο διδασκάλους καὶ μὲ 85 μαθητάς. Ἡ κοινότης αὕτη εἶναι μόλις 80 ἐτῶν. Συντηρεῖ ἐξ ἰδίων τῆς τοῦς δρομοῦς καὶ τοῦς φανοῦς τῶν συνελκιδίων. Αἱ κοινετικαὶ δαπάναι ἀνέρχονται εἰς 175 λ. τουρ.

ZANAZ. Ἀπέχει 1)2 ὥραν τοῦ Χ(ρ)χωρίου. Κάτοικοι 100.

ΚΙΟΣΠΕΤΛΙ. Κάτοικοι 300, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἰδίως εἰς τὴν καπνοφυτεῖαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500 μουσουλμᾶνοι. Οἱ φιλόθρησκοι καὶ φιλότιμοι οὗτοι χωρικοὶ περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ 2000 Τούρκων, ἕνα πόθον εἶχον πῶς νὰ ἀποκτήσουν Ἐκκλησίαν, ἱερέα καὶ Σχολεῖον, ἅτινα ἐστεροῦντο. Πρὸ 4 ἐτῶν ἐκτίσθη ἀνάλογος Ἐκκλησία τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας. Κατόπιν συνεστήθη καὶ τὸ Σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτουν 30 μαθηταί, τῶν ὁποίων διδάσκαλος ἦτο ὁ ἱερεύς. Εἰς τὴν ἰδρυσιν τῶν ἔργων τούτων τὰ μέγιστα συνετέλεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ χωρίου τούτου κύριοι Ἐμμ. Χατζηγεωργίου καὶ Γεώργ. Κ. Χονδρονίκη, οἱ ὁ-

ποῖοι ἂν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός θὰ ἐφρόντιζον περὶ ὅλων τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν. Διὰ τὰς κοινοτικὰς δαπάνας κατ' ἔτος ἐδαπανῶντο 60 λ. τουρ.

ΑΛΗ-ΒΕΪ-ΛΙ. Ἀπέχει ὀλίγα λεπτά τοῦ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 40.

ΣΑΡΑΤΣΙΛΑΡ. Παρὰ τὸ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 100.

ΠΟΥΡΟΥΤΖΕ-ΚΙΟΪ. Παρὰ τὸ Χο)χώριον. Κάτοικοι 80.

ΑΓΙΑΣ-ΚΙΟΪ. Παρὰ τὸ Χο)χώριον. Κάτοικοι 100.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁμογενῶν πάντων τῶν χωρίων, ὑπάρχουσι καὶ περὶ τὰς 100 οἰκογενεῖας, διεσκορπισμένοι εἰς τὰ διάφορα τουρκικὰ χωρία, ἐπαγγελλόμενοι τὸν μελωδὸν, τὸν κηπουρὸν καὶ τὸν παντοπώλην.

Δον

ΓΕΩΡΓΙΑ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ—ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ἡ ἀπέναντι τῆς νήσου Μυτιλήνης ἐπαρχία τῆς Περγάμου ἔχουσα 213 χωρία εἶναι μία ἀπὸ τὰς εὐφορωτέρας ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα γράφει ὁ Max Collignon ὡς περιοχὴ τῆς Περγάμου ἦτο τὸ πλουσιώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας Μυσίας.

Ὁ Κάϊκος ποταμὸς (Βουνὰρ-τσάϊ) δύναται νὰ θεωρηθῇ διὰ τὴν Πέργαμον ὡς ὁ Νεῖλος διὰ τὴν Αἴγυπτον. Περιβρέχει τὰς περιφερείας (Κιρκ-Ἀγάτς, Σόμα καὶ ὅλην τὴν πεδιάδα τῆς Περγάμου καὶ ἐκβάλλει μεταξὺ Τσανδαρλῆ καὶ Αλισίκιοι. Ἐκατὸν χιλιόμετρα ὑπολογίζεται τὸ μῆκος τοῦ πο-

ταμοῦ, ἔνδεκα δὲ παραπόταμοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Καίκου καθιστοῦν τὰς περιβρεχομένας γαίας γονίμους. Δυστυχῶς ἔνεκεν ὀλιγορίας τῆς κυβερνήσεως καταστρέφονται 200,000 στρέμματα ἐτησίως ἀπὸ τὴν ὑπερεκχείλισιν τοῦ ποταμοῦ ἐνῶ μὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμ. φράγκων δύναται νὰ καταστῇ ἡ ἐπαρχία πλουσιωτάτη ἂν καθαρισθῇ ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ ἑξῆς: Κουκιά, κριθή, σῖτος, βάμβαξ, σησάμια, ροβίθια, βαλανίδι, ἔλαια, σουλτανίνοι, ἀραβόσιτος, κουκουνάρια, κηρός, μέλι, κηκίδαι καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερας παραγωγῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 7—10 ἑκατομ. δραχ.

Αἱ καλλιεργούμεναι γαίαι ἀνέροχονται εἰς 600 000 στρέμματα ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 200,000 εἶναι κτήματα ἐλλήνων. Ἡ σπορά ὑπολογίζεται εἰς 800 000 κοιλὰ Κων)πόλεως, ὃ δὲ μέσος ὅρος παραγωγῆς διὰ μὲν τὰ σιτηρὰ ἢ ἀπὸδosis εἶναι ἑξαπλασία, διὰ δὲ τὰ καλοκαιρινὰ δεκαπλασία.

Ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν χημικῶν λιπασμάτων κυρίως φωσφορικῶν καὶ τῆς καλῆς ἀροτριάσεως, οἱ γεωργοὶ σπεύρουν πολὺ καὶ θερίζουν ὀλίγον. διὰ τὴν ἀροτριάσιν τῆς γῆς ταύτης γίνεται χρῆσις 7,000 ἀρότρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι Ἀγγλικά καὶ Ἀμερικανικά καὶ 500 περίπου ἑλληνικά. Θεριστικαὶ μηχαναὶ ὑπῆρχον πλεον τῶν 200 καὶ 6 μόνον ἁλωνιστικά.

Ἡ ἀμπελοφυτεία εἶναι ἀνεπτυγμένη ὀπωσδήποτε εἰς τὸ Κινίκιον, ἰδίως τῆς σουλτανίνης, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγή ἔφθασεν εἰς 1,000 000 ὀκ. Ὅλη ἡ ἐπαρχία ἔχει 12,000 στρέμ. ἐκ τῶν ὁποίων 5,000 μόνον εἰς Πέργαμον.

Ἡ καπνοφυτεία μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ ἀναπτύσῃται. Ἄν ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ἦτο συστηματικὴ ἀπὸ ἐτῶν, ἡ ἐπαρχία θὰ ἠδύνατο νὰ πλουτίσῃ. Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ εἰδικοῦ καλλιεργητοῦ κ. Ἀριστ. Μουσκέτα, ἡ παραγωγή τῶν καπνῶν, ἰδίως τοῦ μυρωδάτου, ἠϋξανε μεγάλως. Ἡ παραγωγή αὐτοῦ πρὸ δεκαετίας ἀνήρχετο εἰς 300 χιλ. ὀκ. καὶ ἤδη εἰς 550 χιλ. ὀκ.

Ἡ κτηνοτροφία ἔβαινε παραλλήλως τῇ γεωργίᾳ. Ἡ ἔλλειψις τεχνικῶν βοσκῶν δὲν ἐπέτρεπε τὴν βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυβερνητικὴ πρόνοια ἐπαύριζε τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κτηνῶν ἀνήρχετο εἰς 100 χιλ. πρόβατα, 40 χιλ. αἰγες, 15 χιλ. βόες, 6 χιλ. ἵπποι, 10 χιλ. ὄνοι, 500 ἡμίονοι, 2000 κάμηλοι καὶ 1500 βούβαλοι. Ἐκ τούτων 60 χιλ. πρόβατα, 5 χιλ. αἰγες, 6 χιλ. βόες, 2 χιλ. ἵπποι, 4 χιλ. ὄνοι καὶ 200 κάμηλοι ἀνήκον εἰς Ἑλλήνας.

Ὁ τυρὸς τῆς Περγάμου, μ' ὅλα τὰ ἐλλειπῆ μέσα τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἦτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν πεφημισμένος λόγῳ τῆς ἀρίστης ποιότητος αὐτοῦ.

Ἐμπορικῶς, ἡ περιοχὴ Περγάμου εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ καλῆτερα κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τοῦ Νομοῦ Σμύρνης. Οἱ ἀριθμοὶ μόνον τῆς εἰσαγωγῆς φρ. 3,000,000 καὶ ἐξαγωγῆς φρ. 8,000,000 εἶναι ἀρκετοὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὁποῖαν σπουδαιότητα ἔχει ἔμπορικῶς τὸ διαμέρισμα Περγάμου.

Διὰ τῶν λιμένων ἡ Ἐπαρχία ἐξήγγεν 20,000 τόννους ἐμπορευμάτων. Δέκα πέντε μεγάλα ἀτμόπλοια ἐτησίως προσήγγιζον εἰς Δικελὴ διὰ φόρ-

τωσιν κατ' εὐθείαν δι' Εὐρώπην κουκκιῶν καὶ κριθῆς. Πλεῖστα ἀτμόπλοια μικρότερα καὶ ἑκατοντάδες πλοιαρίων μετέφερουν εἰς Σμύρνην, Μυτιλήνην καὶ τὰς λοιπὰς νήσους διάφορα ἐμπορεύματα.

Ἡ Πέργαμος διενήργει φορτώσεις καὶ διὰ ξηρᾶς σιδηροδρομικῶς μέσον Σόμα.

Ἡ εἰσαγωγή Περγάμου διενεργεῖτο διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῶν τῆς Κων)πόλεως, Μυτιλήνης καὶ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διενεργεῖτο εἰσαγωγή καὶ ἐξ Εὐρώπης ἀπ' εὐθείας ὡς σίδηρα, ὑφάσματα, σακκιά καὶ ἄ.

Ἡ πλεῖστη ἐξαγωγή τῆς Περγάμου εἶναι εἰς Ἀγγλίαν (κουκκιά, κριθή, βαλάνιδο), Γαλλίαν (κριθὴ) καὶ Ἑλλάδα (βαμβάκα).

Τὸ ἐμπόριον τῆς Περγάμου τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ ἡ βιομηχανία, ὑπεβοήθησε καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις ἴδρυσεν ὑπρακτορεῖον ἀπὸ τοῦ 1908. Πέντε ἑκατομμύρ. φρ. διέθεσεν εἰς τὰς ἀγορὰς Περγάμου καὶ Σόμα.

Ὁ Καζᾶς (ἐπαρχία) τῆς Περγάμου κατὰ τὴν τελευταίαν 25τίαν ἔκαμε τεραστίας προόδους. Τὰ παράλια ἦσαν Ἑλληνικά, οἱ Ἕλληνες ἀριθμητικῶς ἠϋξάνον ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἔμενον στάσιμοι.

Τὴν προόδον ταύτην ἀντιληφθεὶς ὁ πρὸ τετραετίας ἐπισκεφθεὶς τὴν Πέργαμον Ἀγγλος Πρεσβευτὴς Sir Geraed Lowther ἐξέφρασε τὸν θαυμάσμόν του καὶ ἠρώτησε τὸν φιλοξενοῦντα αὐτὸν κ. Α. Σοφιανόν. «Μὰ δὲν ὑπάρχουν Τοῦρκοι εἰς Πέργαμον;» Ἡ δέουσα ἀπάντησις τῷ ἐδόθη.

Ὁ δὲ κ. Bompard Γάλλος Πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁπότε πρὸ τριετίας ἐπεσκέφθη τὴν Πέργαμον οἰκογενειακῶς διὰ τὰς ἀρχαιότητας ἐξεφράσθη κολαευτικώτατα διὰ τὴν δρᾶσιν καὶ πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Δυστύχημα εἶναι ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσημοι δὲν ἔχουν ἰδέαν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ὀλιγώτερον ἐπισκεφθέντες τὴν Πέργαμον εἶναι οἱ Ἕλληνες, οἱ δὲ περισσότερον οἱ Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοί.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ὕστερεϊ βιομηχανικῶς ὥς καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Μικρὰ βιομηχανία δευμάτων ὑπάρχει δι' ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ ὀλίγοι τάπητες κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν νομαδικῶν φυλῶν (Τιγρουκιδῶν). Ὑπὸ βιομηχανικὴν ἔποψιν ἡ Πέργαμος δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἐπιδείξῃ δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκλειστικῶς γεωργικὸν διαμέρισμα ἐμπορευόμενον τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἰδίας παραγωγῆς του.

Μικρὰ βιομηχανία εἶναι τὰ στραγάλια ψήσιμον δηλ. τῶν ροβιθιῶν. Τεταῦτα παρασκευάζονται ἕως 15 χιλ. σακκιὰ περίπου καὶ στέλλονται εἰς Βάρναν καὶ Θεσσαλονίκην. Αἱ ἐκκοκιστικαὶ μηχαναὶ ἐκκοκίζουν 4 χιλ. δέματα βάμβακος ἐτησίως, οἱ ἐλαιόμυλοι πλέον τῶν 750 χιλ. ὀκάδων ἐλαιῶν, οἱ δὲ ἀλευρόμυλοι ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. ὀκ. ἀλεύρου.

Μεταλλεῖα πλούσια σιδήρου, ἀντιμονίου, καὶ χρυσοῦ, ἀκόμη ὑπάρχουν δάση ἀνεκμετάλλευτα, γαῖαι εὐφοροὶ δυνάμεναι νὰ παραγάγουν διπλὴν ἐσοδείαν, ποταμοὶ δυνάμενοι νὰ περιβρέξωσι χι-

λιάδας στρεμμάτων γαιῶν καὶ νὰ δόσουν κινητήριον δύναμιν εἰς πολλὰ ἐργοστάσια, ὑπάρχουν εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν καθιστῶντες τὴν ἐπαρχίαν Περγάμου τὸ εὐφορώτερον μέρος ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ

Συνδισευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀνατολῆς
ἐν Περγάμῳ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Κατοίκων καὶ Κοινοτικῆς καταστάσεως

Πόλεις-Χωρία	Ὀμογεν. πληθυσμ.	Ἑκκλ. γ.	Παρακλ.	Ἰερεῖς	Σύλλογοι	Νεοκρη.	Σχολεῖα	Μαθηταί	Μαθητρ.	Διδάσκαλ.	Κοιν. θα. πέν. λ. τ.	Ἐγκατασ. Μουσουλ.
1) Πέργαμος	8000	2	5	5	5	1	3	355	260	17	1600	1800
2) Δικελί	4000	2	5	2	2	—	2	185	135	6	500	7000
3) Ἰσμαῖλάρ	400	1	—	1	—	—	—	—	—	—	50	500
4) Ἀτζανός	850	2	2	1	—	—	1	55	35	2	130	2000
5) Καπακούμ	760	1	1	1	—	—	1	50	28	1	100	1000
6) Μακαρονία	200	3	2	1	—	—	1	15	10	1	80	—
7) Ἀγιασμάτι	900	1	2	1	1	—	1	40	25	1	75	1000
8) Τσανδαρλή	1500	1	2	1	1	—	2	100	75	3	200	2500
9) Κλησέ-κισί	900	1	—	1	—	—	1	55	25	1	80	1500
10) Σακράνι	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11) Κάλαργα	500	1	1	1	—	—	1	30	15	1	100	800
12) Σασιφλίχι	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
13) Κάτω-Κιρκλάρ	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14) Σαντζίδες	1000	1	2	1	—	—	2	60	35	2	100	1600
15) Κινέκιον	3100	2	—	3	—	1	2	200	150	10	650	4000
16) Πουργατζίκι	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17) Κασικτσή	250	—	—	—	—	—	1	20	10	1	35	400
18) Χρ(χ)ώριον	860	1	—	1	—	—	1	55	30	2	175	1200
19) Ζάναζ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20) Κιοσπεῖλλι	300	1	—	1	—	—	1	20	10	—	60	500
21) Ἀλῆ-Βεῖλι	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22) Σαρατζιλάρ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23) Ἀγιασκισί	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24) Πουρουλτζεκισί	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Διάφ. Χωρία Τουρ.	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Τὸ ὅλον	24940	20	22	21	10	2	20	1240	843	45	393	42200

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ—ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ—Ο ΔΙΩΓΜΟΣ.

ΤΟΙΑΥΤΗ ἦτο ἐν ὀλίγοις ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Τοιαύτη ἦτο ἡ κοινωνικὴ καὶ κοινοτικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἥτις ὁμολογουμένως ἦτο μεγάλη πολὺ περισσότερον ἢν λάβῃ τις ὅπ' ὄψιν ὅτι πάντα ταῦτα ἐπραττε ΜΟΝΟΣ τοῦ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς βοήθειας. Ὁ ἀνωτέρω πῖναξ ἀνακεφαλαιῶν ὅλην σχεδὸν τὴν κοινοτικὴν τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν μετ' ἀριθμοῦς πραγματικῶς εἶναι ἐγλωττοῦς ἀποδείξει τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς σταδιοδρομίας. Καὶ ἡ κολοσσιαία ὄντως αὐτῇ ἐργασία ἡ παραχθεῖσα μετὰ τὸν βασιλεῖα ἀπαισίας δουλείας ἤρπυσε βίον μόλις 50 ἐτῶν. Καὶ δὲν θὰ ἔσταμάτα μέχρις ἐδῶ ἡ πρόοδος αὐτῇ, διότι πλειστάκις ὁ Περγαμηνὸς βασιλεὺς καὶ ὁ τοῦ μικροτέρου ἀκομὴ χωρίου τῆς ἐπαρχίας Περναπόου ἀπέδειξε, ὅτι διὰ τὰ σχολεῖα τοῦ τοῦς ναοῦ καὶ τὰ ἄλλα ἱδρύματα εἶνε ἀνεξάντλητος εἰς θυσίας.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Κοινότης τῆς Περγάμου ἐσκέπτετο νὰ περιβάλῃ μετ' ἡθικὴν τῆς προστασίας τὰς πέριξ Κοινότητας καὶ νὰ διοργανώσῃ τὰ σχολεῖα αὐτῶν δι' ἐνὸς ἐνιαίου προγράμματος, ἀπεφασίζετο δὲ ἡ μεταρρύθμισις τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἡ σύστασις τελείου ἡμιγυμνασίου καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροταφείου ἐξω τῆς πόλεως, ἡ ἱδρυσις νυκτερινῆς σχολῆς, ἡ δὲ Κοινότης ἀνέλαβε τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκπαίδευσιν ἀπόρων νέων καὶ ἀπεφασίζετο ἡ σύστασις εὐπρεποῦς λέσχης καὶ μουσικοῦ συλλόγου, ἡ ἱδρυσις τυπογραφείου μετ' ἐφημερίδος (1), ἱδρύετο δὲ ὑπὸ ἐντοπίας Ἑλλ. ἐταιρίας ἐργοστάσιον ἡλεκτροφωτισμοῦ μετὰ κινηματογράφου (2) καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεκατεστάθη ὑπὸ Ἑλλ. ἐντοπίας ἐταιρίας (3) ἡ δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέριξ χωρίων καὶ μετεβάλλετο εἰς πραγματικὸν ἄλσος ὁ πέριξ τῆς ἁγ. Καστριανῆς χώρος χάριν περιπάτου ὑπὸ τῆς ἐμωνύμου ἀδελφότητος, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἔργον πολὺτιμον διὰ τὴν σύγχρονον ἰδίως ἱστορίαν τῆς Περγάμου περιγράφον ὅλας τὰς παραδόσεις, τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα τῶν Περγαμηνῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Σο-

(1) Τῆς ἐφημερίδος παρεχωρήθη ἡ ἄδεια ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Γεώργ. Κ. Χονδρονίκην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέργαμος».

(2) Ἡ ἐταιρία αὕτη ὁποτελέσθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Κασσασιάνου καὶ Κ. Χ' Λεονταρή.

(3) ὑπὸ τῶν Γεωργίου Ν. Κανέλλη καὶ Στ. Λισβορίτου.

φιανοῦ, αἱ δὲ Κοινότητες ἰδίως Κινικίου, Δικελί καὶ Τσανδαρλί, ἐσχέποντο περὶ βελτιώσεως τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων, καθ' ἣν στιγμήν τέλος ἡ Α. Σ. ὁ ἄγ. Ἐφέσου ἀπεφάσισε νὰ ἀνακηρύξῃ τὴν Ἐπαρχίαν Περγάμου εἰς Ἐπισκοπήν, λαίλαψ πρωτοφανῆς, λαίλαψ ἀγρία καὶ ἀκατάσχετος, ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ, τὰ πάντα παρέρσυρε, τὰ πάντα ἐξεμῆδένισεν.

Καὶ ὁ ἀκμαῖος οὗτος Ἑλλήν. πληθυσμὸς ἠναγκάσθη πρὸ τῆς βίας, πρὸ τῶν δολοφονιῶν καὶ παντοίων ἀτιμώσεων τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίαν γῆν, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, τοὺς τάφους τῶν πατέρων του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μαινομένων τούτων τεράτων κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ καὶ νὰ τραπῇ μακρὰν αὐτῶν, μακρὰν τῆς προγονικῆς αὐτοῦ παρακαταθήκης ΤΗΝ 27 ΜΑΪΟΥ 1914.

Ἡ ἀναγκαστικὴ αὕτη καὶ βιαία ἐξοδος τῶν Περγαμηνῶν καὶ λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας εἶναι τόσον τραγικὴ, τόσον σπαραξικάρδιος, τόσον συγκινητικὴ εἰς σκηνὰς ὥστε καθίσταται ἀπερίγραπτος.

Ἡ Πέργαμος ἐντὸς δύο ὥρων ἐξεκενώθη. Τὰ περίεξ αὐτῆς χωρία ἄλλα ἐνωρίτερον καὶ ἄλλα ἀργότερον ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Ἡ Ἑλληνοπρεπὴς καὶ ἀρχαιοπρεπὴς Πέργαμος, αἱ ὠραταὶ κωμοπόλεις Δικελί, Τσανδαρλί, Σαντίδες καὶ λοιπαὶ δὲν ὑφίστανται πλέον. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν οἱ διασκορπισμένοι τῆδε καχεῖς ἐπὶ τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος κινδυνεύουσι ΤΑ ΠΑΝΤΑ.

Καὶ ἥδη τὰς ἀρχαίας σκεπάζει τὴν περικαμπὸν ταύτην χώραν ἥτις διεπρέψε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Καὶ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐνταῦθα ἕνας ὑπόκωφος βόμβος τῶν σιωπηλῶν κωδώνων τῶν ἱερῶν ἡμῶν ναῶν διχοτενεῖται εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν ὡς ἕνας μυστικὸς ὁρμηγός.

Ἡ Ἀκρόπολις, τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος τῶν Ἀτταλιδῶν, περιβάλλεται ἤδη ὑπὸ μιᾷ νεκρικῇ καὶ πενθίμου περιβολῇ. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ἐπληρώθησαν ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἀναριθμῶν βιβλίων, προκαλοῦσι οὕτω ἕνα πικρὸν συναίσθημα δόνης καὶ σπαραγμοῦ.

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀφορμή, ποῖα τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὸν διωγμὸν τοῦτον, ὅστις ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐν ὅλῃ τῇ τραγικότητι αὐτοῦ καὶ τοῖς κατὰ τὸ 1685 τρομεροῦς διωγμοῦς καὶ τὰς διαδοχὰς ἐπιστάθμιας τῶν ἀτυχῶν Οὐγενότων;

Ἀράγε ἐξωτερικαὶ ὑποβολαί, ὡς λέγουσιν, ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, ἡ δ' Ἑλληνισμὸς οὗτος προσεφέρθη θῦμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῶν νήσων Δέσδου καὶ Χίου ὡς λέγουσι πάλιν ἄλλοι βασιζόμενοι καὶ δικαίως εἰς τὰς ἐπισήμους δηλώσεις τοῦ ἐν Ἀθῆναις πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Γκαλὴ π Κεμαλὴ βῆν, ὅστις εἶπεν ὅτι «ἡ ἡσυχία τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας ἀπαιτεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δύο αὐτῶν νήσων. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς κρατήσῃ αὐτάς θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς καταδυναστεύσωμεν», εἰς τὰς τοῦ Βολῆ Σμύρνης Ραχμῆ, ὅστις εἶπεν ὅτι «θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ καθαρίσωμεν τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Ἐὰν ἡ Εὐρώπη λυπηθῇ θὰ ζητήσωμεν συγγνώμην, θὰ πληρώσωμεν ἀποζημιώσεις,

ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσωμεν» καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας τοιαύτας ἄλλων Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ὡς τοῦ δημάρχου Περγάμου οὔτις εἶπεν εἰς ἑγκριτον Περγαμηνὸν ὅτι «αὐτὰ εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἐλληνικῆς (γίουαννλῆ) πολιτικῆς».

Εἶναι ἀληθές ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνέμενε τοιαύτην τῶν πραγμάτων τροπὴν. Οὐδεὶς οὐδέποτε, ὁμολογουμένως, ἤλπιζε κατόπιν τῆς τόσῃ περιάμπρου τοῦ Ἑλλήν. Κράτους ἀνορθώσεως, νὰ ὑποστῇ ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμός τόνον παρὰ τῶν βαρβάρων καὶ νοθογενῶν νεοτούρκων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν ἀγρίων καὶ κτηνανθρώπων βουλγάρων, τοὺς ἀπηνεῖς τούτους διωγμούς, τὰς φρικιαστικὰς ἀτιμώσεις, τοὺς ἀπροκαλύπτους ἐξευτελισμούς καὶ τὰς ταπεινώσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἀντανάκλωσι καὶ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Οἱ πάντες ἐνομιζομεν καὶ εἴχομεν προσκτῆσαι τὴν γενικὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀνθρωπέν, κραταιωθέν καὶ λαμπρυνθέν διὰ τῶν ἐπικῶν του ἀγώνων θὰ συνέτεινεν ὁπωζήποτε εἰς τὴν καλλίτερουσιν τῆς τύχης τῶν ὑπὸ τὸν ἀτιμωτικὸν ζυγὸν δουλῶν τέκνων του. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται καὶ αἱ πεποιθήσεις ἀπεδείχθησαν φροῦδα.

Τοὺς προμελετηθέντας καὶ οργανωθέντας τούτους νεοτουρκικοὺς διωγμούς κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν νεοτούρκων, ἥτις ἀποτελεῖ θεμελιώδη νόμον τῶν βαρβάρων κρατῶν, εἰς τὸν φόβον αὐτῶν ὅτι ὁ Ἑλληνισμός τῶν παραλίῳν τῆς Μ. Ἀσίας ἂν δὲ, διοργανώθῃ πάντως θὰ διοργανούτο δι' εὐθετον ὀθῆναι χρόνον καὶ κατόπιν εἰς ἄλλας ἀφορμὰς καὶ αἰτίας, τὰς ὁποίας βεβαίως ὁ χρόνος θὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστάς.

Ἄλλως τε αὐτὴ ἡ νεοτουρκικὴ ἐφημερίς «Ἰτιχάτ» Σμύρνης ἐδημοσίευσεν τὸ κακοῦργον πρόγραμμα τῆς συστηματικῆς ἐξεντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας.

Ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς προγράμματος τόσον ποταποῦ, τὸ ὅποιον συνετάχθη κατόπιν πολλῆς ὥς φαίνεται μελέτης ὑπὸ τῆς παράφρονος οὑσίας τῆς Σταμπούλ, ἥτις διευθύνει ἀκόμη τὰς τύχας τῆς καταρρεούσης ταύτης Αὐτοκρατορίας, εἶνε συνέχεια τῆς ἱστορίας τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Κατὰ δεύτερον λόγον δὲν ἐπιτρέπεται ἀράγε νὰ ἀποδώσωμεν τοὺς διωγμούς τούτους καὶ εἰς τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑθνικῆς ἀποκαταστάσεως;

Διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας ποῖον τμήμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπελευθερώθη ἄνευ θυσιῶν;

Αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα τοῦ 1821 ἐπέφερον τὴν Ἀνάστασιν τῆς μικρᾶς ἐκείνης γωνίας.

Αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς Σάμου κατέστησαν ταύτην ἐλευθεράν. Αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πολυχρόνιοι θυσίαι τῆς Κρήτης ἐπέφερον καὶ ταύτης τὴν Ἀνάστασιν. Αἱ δολοφονίαι, οἱ παντοῖοι διωγμοὶ καὶ οἱ μαρτυρικοὶ θάνατοι τόσον ἡρώων τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας ὡς τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ, τοῦ Παύλου Μελά καὶ ὄλλων προετοίμασαν τὴν Ἀνάστασιν αὐτῶν. Ἦλθεν ἡδὴ ἡ σει-

ρὰ τῆς Μ. Ἀσίας ἥτις διὰ τῶν θυσίων καὶ δλοκαυτωμάτων τούτων θὰ ἐπιφέρῃ ἀνυπερθέτως τὴν Ἀνάστασιν αὐτῆς. Ὅθεν οὐδεμία μεμφιμοιρία ἐπιτρέπεται κατὰ τῶν Ἑθνικῶν ἡμῶν τούτων συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιφέρωσι κατὰ φυσικὸν καὶ ἀπαράβατον νόμον ἐποχὴν εὐτυχεστέραν καὶ λαμπροτέραν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ τέκνα μας ἰδίως.

Οὐδεμία ἀπογοήτευσις ἐπιτρέπεται οὔτε εἶναι ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλληνος, διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπαθον πολὺ περισσότερα καὶ διότι ἀποκαθισταμένης τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ταχέως θὰ ἐπανορθώσωμεν ὅλας τὰς ζημίας ἡμῶν καὶ θὰ ἐπαναφέρωμεν τὰς καταστραφείσας ἡμῶν πόλεις εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν λαμπράς θέσεις ὡς τρανὰ παραδείγματα ἔχοντες τὰς πόλεις Χίον, Κυθωνίας (Ἀῖθαλί) καὶ ἄλλας, αἱ ὁποῖαι διεληθῶσι διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐντός ὀλίγων ἐτῶν ἢ προαγωγῇ αὐτῶν εἶναι καταπληκτικὴ καπερίβλεπτος.

Προσέτι ὅς θεωρήσωμεν ὑφίστην τιμὴν ἡμῶν ὅτι ἐθυσιάσθημεν δλοκαυτώματα τῆς ἐδραιώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς νήσων Δέσους καὶ Χίου, ἥτις μέχρι τινος ἐκλονίζετο.

Κατὰ συνέπειαν τὸ τοιοῦτον τυγχάνει δεύτερος πολῦτιμος τίτλος δικαιώματος τῶν προσφύγων ὅπως κατὰ πρῶτον μὴ θεωροῦνται ὡς εὐεργετούμενοι καὶ κατὰ δεύτερον ὅπως ἡ μέριμνα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὑπὲρ αὐτῶν ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφανεστέρη καὶ λυσιστελεστέρα καὶ ὑπὲρ τῆς πλημμελοῦς περιθάλψεως αὐτῶν (1) καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως, ἥτις δυστυχῶς φαίνεται ὡς αὐτοπία καὶ παραλογισμός· εἰς τινὰς (2), ἡ δὲ χώρα αὐτῆς τῆς Μ. Ἀσίας χαρακτηρίζεται ὡς ΑΠΟΙΚΙΑ Ἑλληνικὴ ἐνῶ εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ποτὲ μέχρι σήμερον εὗρεθῇ ἔστω καὶ Φαλμεράιερ νὰ τὴν διαμφισβητήσῃ.

Καὶ ὅμως παρὰ πάσας τὰς ἀντιξοὺς ταύτας περιστάσεις, παρὰ τὴν λυσώδη καταδρομὴν τῶν πολεμίων τῆς φυλῆς μας, παρὰ τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος, παρ' αὐτὰ τέλος καὶ τὰ μέχρι σήμερον ὀλισθήματα ἡμῶν αὐτῶν . . . ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΩ-ΤΑΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ κατ' ἀναγκαῖον ἱστορικὸν νόμον θὰ ἀποτελέσῃ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟΝ μέρος τῆς ἐλευθερίας Ἑλληνικῆς πατριδος εὐθὺς ὡς ἐπιστῇ ἡ ΕΥΔΟΓΗΜΕΝΗ ΩΡΑ.

Πρὸ πάντος ὅμως πρέπει νὰ ἐγκατατερωμεν ΠΡΟΘΥΜΟΙ εἰς τὸ κέλευσμα τῆς πατριδος καὶ προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀπεριόριστον πρὸς αὐτὴν ΑΦΟΣΙΩΣΙΝ.

Μυτιλήνη 1 Μαΐου 1915.

Γ. Κ. Κ.

(1) Μόνον τῶν ἐν Μυτιλήνῃ προσφύγων ἡ περιθάλψις ἦτο καὶ εἶναι σχετικῶς ἀνθρώπινος καὶ τοῦτο χάρις τῷ Γεν. Διοικητῇ ἀξ. κυρίῳ Μ. Πετυχάκη, ἐνῶ τῶν ἄλλων μερῶν καὶ ἰδίως τῆς Μακεδονίας δυστυχῶς χειρίστη ὑφ' ὅλας τὰς ἐπὶ οὐρανῷ.

(2) Τοιοῦτον τι ἐξέφρασε καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πρόεδρος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ Ἀνατολίτης!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, Ἑλληνες-Λατῖνοι-Βυζαντινοί. (Οἱ σπουδαιότεροι αὐτῶν) Πausanias, Ἡρόδοτος, Πολύβιος, Πολύβιος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Στράβων, Τίτος, Λίβιος, Πλίνιος, Ἰουστίνος. — Εὐσέβιος, Γ. Παχυμέρης, Ζωναράς καὶ ἄλλοι περιλαμβανόμενοι ἐν τῇ «Πατρολογία» ἐκδ. Migne.

Εὐρωπαῖοι Περιηγηταί: Spon (1675), Choiseul Gouffier (1776), James Dallaway (1790), Charles Texier (1883).

Σύγχρονοι συγγραφεῖς: Ἱστορία Παπαρηγοπούλου, Ἰστ. Μ. Ἀσίας Ph. Le Bas. — Οἱ 7 ἐπιστῆρες Ἀποκαλύψεως Γεωργ. Λαμπάκη, Ἑγχειρίδιον Ἑλλήν. Νομισματικῆς Ἰσθ. Σβορώνου (Μετάφρασις). Συγγράμματα καθαρῶς περὶ Περγάμου, εἰς ξένας γλώσσας. (Τὰ σπουδαιότερα:)

Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon. Εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους ὑπὸ Conze, Humann, Bohn, Stiller, Solling, Raschdorff καὶ Frankel (1880, 1881, 1883-86). Βερολῖνον.

Das Südliche Stadthor von Pergamon, ὑπὸ W. Dörpfeld 1901 Βερολῖνον.

Pergamos ὑπὸ Eduard Thraemer 1888 Λειψία.

Die Wasserleitungen von Pergamon Fr. Gräber καὶ C. Schuchhard. Βερολῖνον 1888.

Die Münzen von Pergamon. H. von Fritze. Βερολῖνον. 1910.

Die Münzen der Dynastie von Pergamon. Imhoof.

Il Regno di pergamo. G. Cardinali. Ρώμη. 1906.

Geschicht des Königs Eumens II von Pergamon. Kurt. Meischke. 1905.

Pergamon nuter Byzantinern und Osmanen. Fr. Gelzer. Βερολῖνον. 1903.

Pergamenisches Reich. M. H. E. Meier. 1842.

De Pergamenorum Litteratura. C. Paercke.

Beschreibung der Skulpturen aus Pergamon. 1910.

Pro Pergamo. Conze. Βερολῖνον. 1898.

Pergamos. J. L. Ussing. 1899.

Pergame. Restauration et description des monuments de l'Acropole. Em. Pontremoli καὶ Max Collignon Παρίσιος. 1900.

Antikes Zaubergegerat aus Pergamon. R. wünsch.

Bericht über die arbeiten zu Pergamon, εἰς 7 μεγάλους ἐκονογραφ. τόμους. Ἀπὸ τοῦ 1886-1898 καὶ ἀπὸ τοῦ 1900-1911. Conze, Dörpfeld, Kolbe, Philipson, Schuchhardt, H. von Prott.

H. Thiersch, Seik, Altmann, Schöder, Schader, Winter, Heppding, Jacobsthal, Schazmann και Παναγ. Σούρσου, αρχιτέκτονος Ἀθῆναι.

Mamurt-Kaleh, ein tempel der Göttermutter unweit Pergamon. Conze και Schazmann Βερολίνου. 1911.

Guide sur Pergame Moderne et Antiquites Ἀριστ. Σοφιανού Πέργαμος 1906.

Altertümer von Pergamon, εις 10 ὁγκώδεις τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν πρωτίστην θέσιν κατέχει ὁ πρῶτος τόμος Stadt und Landschaft τοῦ καθηγητοῦ A. Conze τῇ συμπράξει και ἄλλων ἀρχαιολόγων. Ἔργον σπουδαιότατον, ἐκδοθὲν κατ' ἐντολὴν τοῦ Πρωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας και τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ἀνέρχεται εις 1650 μάρκα.

Ἐπίτομος ἱστορία και Τοπογραφία τῆς Περγάμου. Νικ. Ράλλη. Σμύρνη. 1870.

Ὁδηγὸς τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίνῳ βασιλικῶν Μουσείων. 1901.

Ἱστορία Περγάμου. Βιβλ. Αον. Χριστιανικὴ ἱστορία ἦτοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μέχρι σήμερον. Βιβλ. Βον. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Περγάμου 1909-1910. Γεωργ. Κ. Χονδρονίκη. Πέργαμος 1910.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ζάκα Ἀναστ. Ὁ μέγας Βωμὸς τοῦ Διὸς. Ἡ Γίγαντομαχία. «Ἀμάλθεια». 1909.

Σεῖτζάνη Μ. Ἐπὶ τῶν ἐρείπων τῆς Ἀκροπόλεως. «Ἀρμονία». 1909.

Κολυφῆτη Ἀλ. Περὶ τοποθεσιῶν τινῶν τῆς περιοχῆς Περγάμου. (Ἐκ τοῦ γεωμανικοῦ) «Κόσμος» 1912.

Πικραμένου Δ. Ὁ πλοῦτος τῆς Περγάμου. «Ἡμερησία».

Φραντζῇ Π. Αἱ Ἀρχαιοτάτες τῆς Περγάμου. «Σάμπιγξ». 1910.

Καραμήτρου Ἀτ. Εὐμένης ὁ Βος και ἡ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ συγκλήτῳ ἀγόρευσις αὐτοῦ.

Σοφιανού Ἀρ. Les fouilles à Pergame (1904). — Le grand autel de Jupiter (1904). — La dynastie de Pergame (1906) (Reforme ἐφημ. Σμύρνης). — Τὸ Μουσεῖον Περγάμου. «Ἀρμονία». 1905. — Ἀρχαιολ. Ἐκδρομὴ ἐν Περγάμῳ, εις βιβλιαρίον. 1913.

Χονδρονίκη Γεωργ. Ἐκ τῶν ἐξήκοντα τοιοῦτων ἀναφερόμετάς σπουδαιότερας. — Τὰ ἐρεῖπια τῆς πόλεως Περγάμου «Ν. Σμύρνη» 1904. — Αἱ Ἀνασκαφαὶ Περγάμου «Ἐνοφάνης» Ἀθῆναι 1907. — Ἔθν. Χριστιανικαὶ Σελίδες «Πύρρος» Ἀθῆναι 1908. — Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Περγάμου «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» 1910. — Τὰ ἀρχαῖα Ὑδραγωγεῖα τῆς Περγάμου. «Κόσμος» Σμύρνη 1911. — Ἡ ἀρχαία και νεωτέρα Πέργαμος «Νέα Ζωὴ» Σμύρνη 1911. — Τὸ ἀμφιθέατρον «Αἰολικὸς Ἀστὴρ» Κυθωνίαι 1912. — Περγαμηνὴ βιβλιοθήκη. «Κόσμος». Σμύρνη 1912. — Ὁ Ναὸς τῆς Δήμητρος και αἱ 5 μαρμάριναι κεφαλαὶ «Χαραυγὴ» Μυτιλήνη 1912. — Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ἀλκαμένους. «Αἰολ. Ἀστὴρ» 1913. — Ὁ Περγαμηνὸς ἱατρὸς Γαληνός. Ὁ Ὀρειδάσιος, Περγαμηνὸς ἱατρὸς

καὶ φαρμακολόγος. «Αἰολ. Ἀστήρ». 1913. — Δεπτομερεῖς περιγραφαὶ τῶν ἀνασκαφῶν Περγάμου. «Ἀρμονία», «Ν. Σμύρνη», «Νεολόγος» Κων)πόλεως, «Πύρρος» Ἀθηνῶν, «Κόσμος» Σμύρνης, «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» κτλ. 1900—1913.

Μωϋσόγλου Παν. Ὁ ἐλόχρυσος στέφανος. «Ν. Σμύρνη». 1906.
Σακάρη Γ. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Περγάμου. «Ξενοφάνης» 1905.

Γαλανοπούλου Στ. Ἀπὸ Ὀλμύσιον εἰς Πέργαμον. «Ἡμερησία».
Παραρᾷ Λ. Μία ἐκδρομὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. «Αἰολ. Ἀστήρ» 1912.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Ὁ Νεοτουρκικὸς διωγμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ

Περγάμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος. Ἡ σημασία τῆς πόλεως Περγάμου καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ὑπὸ Ἀλ. Κολυφῆτη, καθηγητοῦ.

Μέρος Αον. Προμνήματα Διωγμοῦ.

Δηλώσεις Γκαλῆπ Κεμαλῆ—Συνκέντρωσις πολιαρίθμου στρατοῦ. καὶ πολεμοφοδίων ἐν Περγάμῳ.—Σχεδίων αἰφνιδιασμοῦ εἰς Μυτιλήνην Μποϊκοτάς. Ζήτημα «Μικρασιατικοῦ Ἡμερολογίου».—Τὰ ἐνοχοποιηθέντα πρόσωπα Α. Σοφτιανός, Γ. Κοκκινέλης, Γ. Χονδρονίκης καὶ αἱ περιπέτειαι αὐτῶν.—Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κάιζερ, Νεοτουρκοὶ καὶ Παλαιότουρκοι.

Μέρος Βον. Προπαρασκευαστικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Διωγμοῦ.

Διανομὴ φακέλλων.—Διανομὴ ὅπλων, βιβλιαρίων καὶ ὁδηγίων. Κηρύγματα εἰς τὰ Τσαμιά ὑπὸ ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων. Περιοδεία διευθυντοῦ ἀστυνομίας Σμύρνης καὶ τοῦ Νομάρχου Ραχμῆ. Συμπεριφορὰ τούρκων χωρικῶν.

Μέρος Γον. Ἐναρξίς τοῦ διωγμοῦ ἐν τοῖς περιχώροις.

Τὰ γεγονότα Καλάρης. Σαντζίδων καὶ Χριστιανοχωρίου.—Ἡ ἐκδίωξις τῶν Χρ)χωριτῶν.—Οἱ φόβοι τῶν ἐν Περγάμῳ.—Τὰ μέτρα τῆς Κοινότητος.—Ἡ θρᾶσις τοῦ ἐν Περγάμῳ Κομιτάτου καὶ αἱ ἀνταποκρίσεις τοῦ τουρκ. τύπου.—Ἐξώδιχοι ἐνέργειαι πρὸς πρόληψιν τῆς συμφορᾶς.—Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος.

Μέρος Δον. Ἡ ἔναρξις τοῦ διωγμοῦ ἐν Περγάμῳ.

Ἡ ἀφίξις ὑπόπτων προσώπων καὶ ἡ εἴσοδος τῶν προσκληθέντων Πομάκων καὶ Βοσνίων. Αἱ δηλώσεις τοῦ Καϊμακάμη καὶ λοιπῶν κυβερν. ὑπαλλήλων.—Ἡ συμπεριφορὰ καὶ αἱ δηλώσεις τῶν Πομάκων.—Συμπεριφορὰ Μουφτῆ.—Ἀπηνῆς διωγμὸς τῶν κατοίκων.—Ἀπερίγραπται σκηναί.—Ἡ ἐξοδος τῶν Περγαμηνῶν.—Τραγικὰ γεγονότα.—Ἡ ἀφίξις αὐτῶν εἰς Δικελί.—Τὰ ἐν Κινικίῳ. Δικελὶ Κλησέ—κίϋ καὶ λοιποῖς χωρίοις.—Ἡ φοβερά τραγῳδία τοῦ Σακράνι καὶ τὰ 30 θύματα ὑπὸ Ἀλκ. Παλαιολόγου.—Ὁ Ταλαάτ εἰς Δικελί.—Ὁ Ἐπίσκοπος Μυρίνης εἰς Πέργαμον.—Ἀγνωστοὶ λεπτομέρειαι.

Μέρος Εον. Ἡ ἀφίξις τῶν προσφύγων εἰς Μυτιλήνην.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων καὶ τῆς Γεν. Διοικήσεως.—Ὁ εἶος τῶν προσφύγων.—Τὸ γραφεῖον τῶν προσφύγων.—Καὶ πάλιν ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος. Ἐπιδείνωσις θέσεως προσφύγων.

Μέρος ΣΤον. Τὰ ἐν Περγάμῳ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν κατοίκων.
 Ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ Ἑβραίων κτλ. κτλ.

Ἐπίλογος. Σκέψεις καὶ συμπεράσματα. Ἡ καθόλου πολιτικὴ
 τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν Μικρασιατῶν ὑπὸ Λαζ. Γιαννοπούλου.

Ἰατροῦ. Παράρτημα

La Destruction de Pergame.

Ἡ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΕΝ ΜΥΤΙΑΗΝΗ

Ἡ ἐν γένει θράσις αὐτῆς, καὶ ἀπέναντι τῶν προσφύγων καὶ ἀ-
 πέναντι τοῦ θλου Μικρασιατικοῦ Ἑθνικοῦ ζητήματος. Ἐπίσημα
 ἔγγραφα. Αἱ λοιπαὶ Μικρασιατικαὶ ἐπιτροπαί.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀφιέρωσις.

Διὰ τοὺς ἀναγνώστας.

Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμός.

ΜΕΡΟΣ ΑΨ

Τὸ Κράτος τῆς Τευθρακίας

Τὸ Πέργαμον.

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος. — Ἱεροὺς καὶ βασιλεῖς αὐτοῦ. — Αἱ
 σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι. — Ἡ ἀκμὴ τοῦ Περγα-
 μηνοῦ Κράτους. — Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον
 αὐτοῦ.

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν. — Χρι-
 στιανικὴ καὶ Γουρδικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶ-
 νος. — Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.

ΜΕΡΟΣ Βον

Αἰολικαὶ Ἀποικίαι. — Αἱ ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ
 πόλεις.

ΜΕΡΟΣ Γον

Σύγχρονος Ἱστορία.

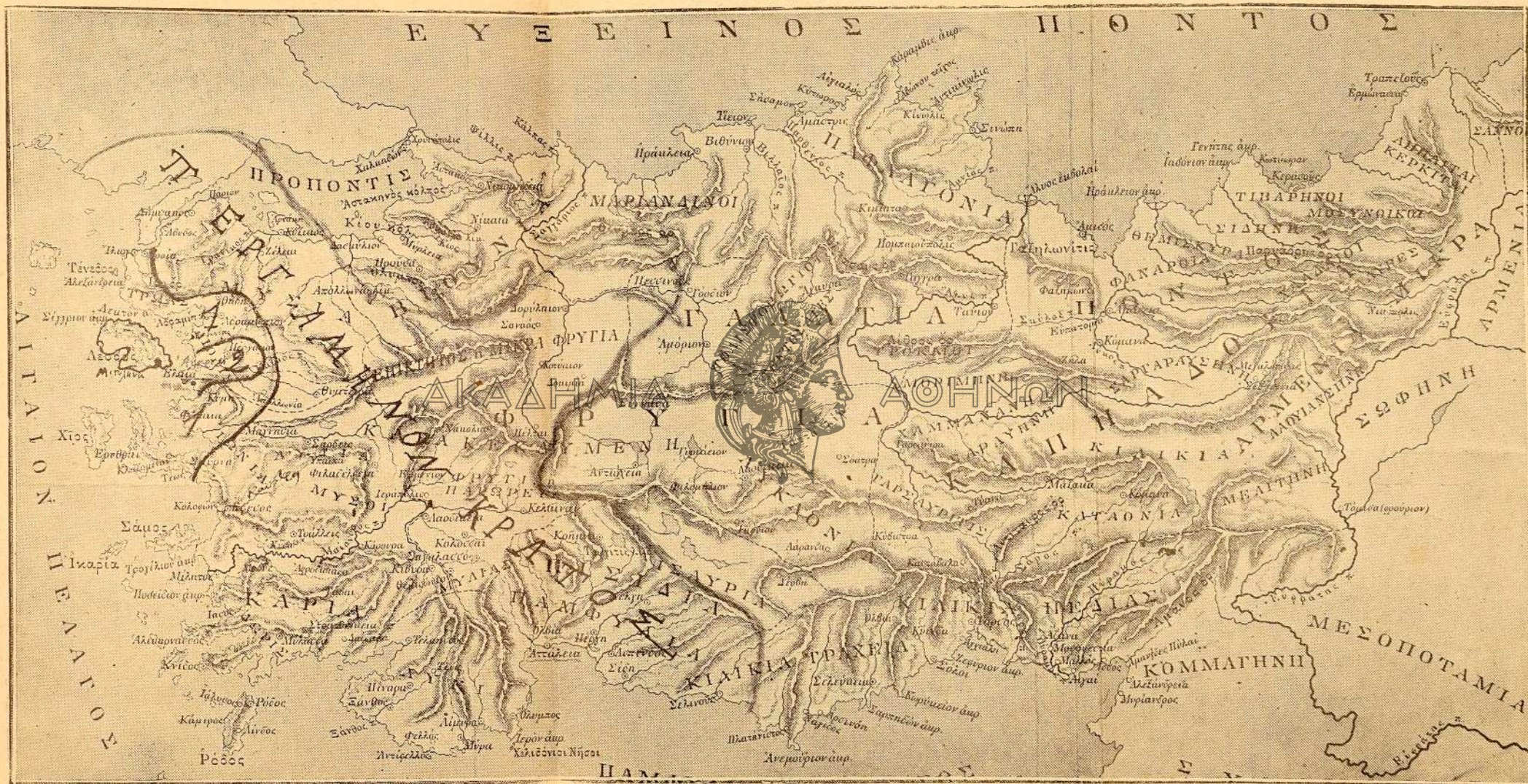
Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία. — Ὁμογενὴς πληθυσμός.
 — Κοινοτικὴ ἀνάπτυξις. — Ἐκπαίδευσις. — Ἐμπόριον. — Γεωρ-
 γία. — Βιομηχανία.

Στατιστικὸς Πίναξ κατοίκων καὶ κοινοτικῆς καταστάσεως.

Ἐπίλογος. Σκέψεις. Συμπεράσματα.

Βιβλιογραφία.

Προσεχεῖς ἐκδόσεις.

1, 1 Τμήμα ἀφ' ὅπου ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἕλληνες
2 Ἡ ἐπαρχία Περγάμου.

ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟ ΓΑΦΕΙΟΝ Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ (ΣΤΟΛ ΡΙΖΑΡΙ)

Ἀσχολεῖται εἰς ἀγορὰν καὶ πώλησιν παντὸς εἴδους ἐμπορεύματος με προμήθειαν.

Εἰς ναυλώσεις, φορτώσεις, μεταφορτώσεις, ἐκτελωνισμοὺς καὶ ἀσφαλείας.

Ἀναλαμβάνει ἀντιπροσωπίας ἐργαστασίων, ἐταιρειῶν καὶ ἐμπορικῶν οἰκῶν διαφόρων.

Ἐκδοσὶν εἰσιτηρίων δι' Ἀμερικὴν καὶ σιδηροδρομικῶν τοιούτων εἰς συγκαταβατικὰς τιμὰς.

Ἀσφάλειαν ναύλων. Πληροφορίας παρέχει Δωρεάν.

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις

Σοφιανὸς Πειραιᾶ.—

«Τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν θὰ παρατεθῶσιν εἰς τὸ παρὶ τῶν διωγμῶν διδλτον.»

Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιταῖς Φιλανθρωπικῶν Ἀδελφότητων καὶ Περγαμηνῶν «Ὁμό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020633